

Sisekaitseakadeemia  
Sisejulgeoleku Instituut

Mari Kolga

**EESTI ÜLDHARIDUSKOOLOIDE VALMISOLEK  
HÄDAOLUKORDADE LAHENDAMISEKS**

Magistritöö

Juhendaja: Kady Danilas, MSc

Kaasjuhendaja: Tiina Naarits-Linn, MA

Tallinn, 2021

# ANNOTATSIOON

|   |                             |
|---|-----------------------------|
| Sisejulgeoleku instituut  | Juuni 2021                  |
| Töö pealkiri eesti keeles: Eesti üldhariduskoolide valmisolek hädaolukordade lahendamiseks  |                             |
| Töö pealkiri inglise keeles: Emergency Preparedness of Estonian General Education Schools   |                             |
| <p>Lühikokkuvõte:</p> <p>Magistritöö on kirjutatud eesti keeles, sisaldades inglisekeelset kokkuvõtet. Töö on koos lisadega 116 lehekülge, millest sisuline põhiosa 75 lehekülge. Andmeid illustreerivad kümme joonist ja kaksteist tabelit.</p> <p>Magistritöös sõnastatakse uurimisprobleem – milline on Eesti üldhariduskoolide valmisolek hädaolukordade lahendamiseks 2021. aastal. Sellele vastuse leidmiseks seadis autor töö eesmärgiks selgitada välja Eesti üldhariduskoolide valmisolek hädaolukordade lahendamiseks ja seda iseloomustavad tegurid. Magistritöö eesmärgi saavutamiseks viidi läbi kaardistav kvantitatiivne ülevaateuurimus. Andmete kogumiseks koostati poolstruktureeritud internetipõhine ankeetküsimustik, millele vastas 404 üldhariduskoolis töötavat isikut.</p> <p>Uuringu tulemusel kirjeldab autor 18 tegurit, mis jaotuvad kuueks kategooriaks ja iseloomustavad kooli hädaolukorraks valmisolekut kriisireguleerimise lähtekohast. Empiirilise uuringu tulemustest selgub, et Eesti üldhariduskoolid kasutavad peamiste kriisireguleerimismeetmetena kahte plaani – tulekahju korral tegutsemise ja hädaolukorra lahendamise plaani, lisaks on töötajate vahel osaliselt jaotatud vastutusvaldkonnad, ning tehnilistest lahendustest kasutatakse automaatset tulekahjusignalisatsiooni-, vähemal määral ka helindus- ning valvesüsteeme. Koolide personali ettevalmistus hädaolukordadeks on ebapiisav – koolitused ning õppused toimuvad ebaregulaarselt, teadlikkus on madal. Markantseim näide sellest on, et 2% vastajatest teeksid hädaabikõne numbrile 110 või 911. Uuringu tulemustele toetudes teeb autor konkreetseid ettepanekuid, et nii riiklikul kui ka asutuse tasandil valdkonda paremini koordineerida ja koolipersonalile läbimõeldud ettevalmistust võimaldada.</p> |                             |
| Lisad: -  |                             |
| Võtmesõnad: kriis, hädaolukord, kriisireguleerimine, hädaolukorraks valmisolek, kooliturvalisus.  |                             |
| Võõrkeelsed võtmesõnad: crisis, emergency, crisis management, emergency preparedness, school safety.  |                             |
| Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu Digiriiul   |                             |
| Töö autor: Mari Kolga   |                             |
| Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalikest allikatest ja mujalt allikatest saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Olen nõus oma lõputöö avaldamisega elektroonilises keskkonnas.   |                             |
| Allkiri: digiallkiri  | Kommentaar (soovi korral) - |
| Vastab lõputöö nõuetele   |                             |
| Juhendaja: Kady Danilas   | Allkiri: digiallkiri        |
| Kaasjuhendaja: Tiina Naarits-Linn   | Allkiri: digiallkiri        |
| Kaitsmisele lubatud   |                             |
| Instituudi direktori ülesannetes: Anne Valk   | Allkiri:                    |

## SISUKORD

|   |           |
|---|-----------|
| <b>TÖÖS KASUTATAVAD LÜHENDID .....</b>  | <b>4</b>  |
| <b>SISSEJUHATUS .....</b>   | <b>5</b>  |
| <b>1. KRIISIREGULEERIMINE JA HÄDAOLUKORDADEKS VALMISOLEK KOOLIS .....</b>   | <b>13</b> |
| 1.1. KRIISI MÕISTE KUJUNEMINE JA KRIISIREGULEERIMINE .....  | 13        |
| 1.2. HÄDAOLUKORRAKS VALMISOLEK JA SELLE SEOSED KOOLITURVALISUSEGA .....   | 21        |
| 1.3. KOOLIDE VALMISOLEK HÄDAOLUKORDADELE REAGEERIMISEKS .....   | 30        |
| <b>2. EESTI ÜLDHARIDUSKOOLIDE VALMISOLEK HÄDAOLUKORDADE LAHENDAMISEKS.....</b>  | <b>40</b> |
| 2.1. UURIMISMETOODIKA JA VALIM .....  | 40        |
| 2.2. UURIMISTULEMUSED .....   | 48        |
| 2.3. TULEMUSTE ANALÜÜS JA JÄRELDUSED .....  | 64        |
| <b>KOKKUVÕTE .....</b>  | <b>75</b> |
| <b>SUMMARY .....</b>  | <b>79</b> |
| <b>KASUTATUD ALLIKATE LOETELU .....</b>   | <b>80</b> |
| <b>TABELITE JA JOONISTE LOETELU .....</b>   | <b>88</b> |
| LISA 1. UURIMISINSTRUMENT .....   | 90        |
| LISA 2. VASTAJATE JAOTUS AMETIKOHAPÕHISILT KOOLI MUUDE TÖÖTAJATE HULGAS .....   | 101       |
| LISA 3. KOODIPUU – MIS MÕJUTAB HINNANGUT KOOLI TURVALISUSEST.....   | 102       |
| LISA 4. T-TEST – HINNANG KOOLI TURVALISUSELE AMETIKOHTADE LÕIKES .....  | 104       |
| LISA 5. KOODIPUU – HÄDAOLUKORRA LAHENDAMISEGA SEOTUD VASTUTAVAD ÜLESANDED .....   | 105       |
| LISA 6. KOODIPUU – ENNETUSTEGEVUSED KOOLIS .....  | 106       |
| LISA 7. HII-RUUT TEST – HÄDAOLUKORRA LAHENDAMISE PLAANI LUGEMINE VÕI SELLEGA TUTVUMINE AMETIKOHTADE LÕIKES .....  | 107       |
| LISA 8. HÄDAOLUKORRA LAHENDAMISE KOOLITUSTEL OSALEMINE .....  | 108       |
| LISA 9. HII-RUUT TEST – KRIISIMEESKONNA LIIKMETE JA VASTUTAVA ÜLESANDEGA VASTAJATE TEADMISED HÄDAOLUKORRA LAHENDAMISEST VÕRRELDUNA ÜLEJÄÄNUD VALIMIGA ..... | 110       |
| LISA 10. KOOLITUSEL VÄHEMALT ÜKS VÕI ENAM KORDI OSALENUTE JA MITTE KUNAGI OSALENUTE HINNANGUTE OSAKAALUD OMA TEADMISTELE HÄDAOLUKORDADE LAHENDAMISEST ..... | 112       |
| LISA 11. HII-RUUT TEST - KOOLITUSEL KORRA VÕI ROHKEM OSALENUD JA MITTE OSALENUD VASTAJATE HINNANGUD TEADMISTELE HÄDAOLUKORDADE LAHENDAMISEST .....          | 113       |
| LISA 12. VASTAJATE DEMOGRAAFILISTEL ANDMETEL PÕHINEV VÕRDLUUS TEADMISTEST HÄDAOLUKORDADE LAHENDAMISEL ..  | 115       |

## **TÖÖS KASUTATAVAD LÜHENDID**

ATS – automaatne tulekahjusignalisatsioonisüsteem

EHIS – Eesti Hariduse Infosüsteem

HO – hädaolukord

HOLP – hädaolukorra lahendamise plaan

HOS – hädaolukorra seadus

HTM – Haridus- ja Teadusministeerium

KRM – kriisimeeskond

PGS – põhikooli- ja gümnaasiumiseadus

VV – Vabariigi Valitsus

ÜHK – üldhariduskool

## SISSEJUHATUS

Käesoleva uurimistöö fookus on kooliturvalisusel, uurides Eesti üldhariduskoolide (ÜHK) valmisolekut hädaolukordade lahendamiseks. Turvalisuse ja julgeolekuga seotud teemad tõusetuvad sageli ühiskondlikul tasandil arutelu alla mõne sündmuse järgselt. Nii on näiteks taasisesseisvunud Eestis toimunud laialdane avalik arutelu kooliturvalisuse teemal kolmel korral: kui hukkus kaks õpilast Saaremaa Ühisgümnaasiumi tulekahjus (1995. a); kui toimus kaks järjestikust koolitulistamist Soome Vabariigis (Jokelas 2007. ja Kauhajokis 2008. a), kus esimeses hukkus koos tulistajaga üheksa inimest ja teises hukkus koos tulistajaga üksteist inimest; kui tulistamise tagajärjel hukkus õpetaja Viljandi Paalalinna koolis (2014. a). 2019. aastal alguse saanud COVID-19 kriis, millega kaasnes eriolukorra kehtestamine Eestis ajavahemikul 12.03.2020–17.05.2020, on suurel määral muutnud nii hariduskorraldust kui toonud kaasa keerulisi, kiiresti lahendamist vajavaid probleeme ÜHK-des. COVID-19 kriis, mis pole lõppenud ka veel käesoleva uurimistöö valmimise ajaks, on toonud koolidele hulgaliselt uudseid lahendamist vajavaid ülesandeid, nagu õppetöö korraldamine distantsilt, õpilaste ja kooli töötajate terviseseiure, hügieeninõuete täitmise süstemaatiline kontrollimine ning tagamine. Kirjeldatud sündmuste valguses on selge, et ka koolid võivad kokku puutuda väga ootamatute, raskete tagajärgede ja kiiret lahendamist vajavate olukordadega, mille lõpptulemus sõltub sageli sellest, kuidas kooli personal neid lahendada oskab. Käesolevas magistritöös uuritakse esmakordselt Eestis seda teemat teaduslikult, sooviga anda panus kooliturvalisuse arendamisse.

Magistritöös vaadeldakse kooliturvalisust kriisireguleerimise seisukohast, keskendudes hädaolukorraks valmisoleku tagamisele ÜHK-des ja personali teadlikkuse väljaselgitamisele. Hädaolukorraks valmisolekut mõjutavad mitmesugused tegurid, näiteks majanduslikud, sotsiaalsed, psühholoogilised, aga ka teadlikkus sellest, mis on hädaolukord ja kuidas erinevates hädaolukordades tegutseda, et vähendada sündmuse negatiivset mõju ning raskeid tagajärgi (Bonanno, 2005, p. 136; Ireni-Saban, 2012, p. 655; MacKinnon & Driscoll Derikson, 2012, pp. 266–267; Kimhi, 2016, p. 166). Uuringu läbiviimisel keskenduti kahele aspektile: Eesti ÜHK-des hädaolukordade ennetamiseks ja lahendamiseks kasutatavad meetmed ning personali ettevalmistus, teadmised ja oskused, jättes välja psühholoogiliste tegurite efekti inimeste tegutsemisvõimele, millel on samuti mõju toimetulekule reaalses ohuolukorras. Uuring ei mõõda ka seda, kas koolitöötaja teadmine,

mida ta erinevates hädaolukordades tegema peab, on õige (vastab sellele, mis kooli hädaolukorra lahendamise plaanis (HOLP) on kirja pandud) ja efektiivne (aitab sündmuse tagajärgi leevendada) või mitte. Seda on võimalik välja selgitada juba järgnevate uuringutega.

Põhikooli- ja gümnaasiumiseadusest (PGS, 2010, töös kasutatakse 01.01.2021 seisuga õigusakti redaktsiooni, mis jõustus 01.09.2020) § 44 tulenevalt peab koolipidaja looma võimalused ja direktor korraldama õpilaste ja töötajate vaimse ja füüsilise turvalisuse kaitse, sh koostama hädaolukorra lahendamise plaani (§ 45). Käesolevas sõnastuses ei ole üheselt arusaadav, kes on hädaolukordade lahendamisel vastutaja, mistõttu on vajalik juurde vaadata hädaolukorra seaduse (HOS, 2017) § 3, mis sätestab, et iga asutus ja isik vastutab oma valdkonna kriisireguleerimisülesannete täitmise eest. Seega on kooli hädaolukordade puhul vastutajaks ühelt poolt kool ja teiselt poolt iga koolis töötav isik. Koolipidaja roll on luua võimalused, kuid mitte vastutada. Täiendavalt oluline roll on Haridus- ja Teadusministeeriumil (HTM), kuna HOS § 8 ütleb, et ministeerium korraldab kriisireguleerimist oma valitsemisalas. Kirjeldatud vastutusahela sõnastamine annab arusaamise, kuidas ja kes kooli hädaolukordadeks valmisolekut peab tagama.

Kriisireguleerimise kontekstis ei tegele kool aga mitte hädaolukordade lahendamisega, vaid esmase reageerimisega kuni konkreetse hädaolukorra lahendamist juhtiva asutuse kohale jõudmiseni. HOS-i § 10 kohaselt on määratud hädaolukordade eest vastutavad juhtivasutused. Need on loetletud Vabariigi Valitsuse (VV) 03.08.2018 määruses nr 63, milles juhtivasutusi on nimetatud seitse: Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet, Keskkonnaamet, Terviseamet, Riigi Infosüsteemiamet, Veterinaar- ja Toiduamet, Kaitsepolitseiamet. On märgiline, et 26.07.2018 tunnistati kehtetuks VV määruse nr 63 eelkäija VV korraldus nr 208 (2013), mis sätestas, et haridusasutustes koordineerib turvalisuse tagamisega seostuvat temaatikat HTM. Koordineeritavad teemad olid tulekahju, plahvatus või varing, mille tagajärjel saab vigastada palju inimesi, ja äkkrünnak. See loetelu oli oluliselt konkreetsem koolis võimalike hädaolukordade osas. Uus ja kehtiv määrus jääb oma loetelus kooli jaoks kaugeks ega kirjelda HTM-i vastutust sellega seostuvalt. Korralduse kehtetuks muutumisega jäi HTM-i vastutus ainult HOS-i tasandile.

PGS-ist tulenevalt peab HOLP-is kirjeldatama hädaolukorra lahendamise üldpõhimõtted, selle lahendamisega seotud isikute ülesanded, juhtimise, koordineerimise, õppekorralduse

ning teabevahetuse korralduse ja tegevused pärast hädaolukorda. PGS-i seletuskirjas (2009) on täpsustatud, et selle seaduse tähenduses mõistetakse kriisireguleerimisena meetmete süsteemi, mis on ette valmistatud ja kasutusele võetud, et tagada hädaolukorras kooli töötajate ja õpilaste turvalisus. Hädaolukorrana käsitletakse PGS-is seletuskirja kohaselt (2009) sündmust või sündmuste ahelat, mis ohustab koolis viibivate isikute elu ja tervist, kahjustab oluliselt keskkonda või tekitab ulatuslikku majanduslikku kahju. Seletuskirjas on ka rõhutatud, et „kriisikäitumise oskusteave aitab näha, mõista ja tegutseda ka väga keerulistes olukordades. Iga õpetaja vajab sellealaseid teadmisi juba enne kriisisündmusi“ (PGS-i seletuskiri, 2009). Ka siinkohal tuleb tõdeda, et PGS-i sõnastuses vastab hädaolukorra definitsioon pigem 2010. aastal jõustunud HOS redaktsioonile ja 2017. aastast kehtima hakanud uue HOS-i valguses jäeti sellega seotud õigusakt – PGS – muutmata, kuigi redaktsioone on PGS-is selle aja jooksul tehtud mitmeid.

PGS (2010) ega selle seletuskiri ei sisalda informatsiooni, milliste sündmuste lahendamine ja kuidas peaksid olema HOLP-is kirjeldatud, ega ka täpsusta, mil viisil korraldada kooli personali valmisoleku tagamine hädaolukordades tegutsemiseks. Siinkohal võib võrdluseks tuua tuleohutuse seaduse (2010), mis sätestab väga konkreetselt, et ÜHK-del peab olema tulekahju korral tegutsemise plaan ning vähemalt korra aastas peab toimuma evakuatsiooni ja tulekahju korral tegutsemise õppus. Täpsemad nõuded nii tulekahju korral tegutsemise plaanile kui ka evakuatsiooni ja tulekahju korral tegutsemise õppusele on kehtestatud Siseministri määrusega nr 43 (2010), mis annab selged juhised koolijuhile ohutuse tagamiseks tuleohutusvaldkonnas. Kuna koolijuhid on haridusvaldkonna spetsialistid, siis ei saa neilt eeldada teadmisi kriisireguleerimisest või hädaolukordade lahendamisest, mistõttu võivad võtmetähtsusega olla riigipoolsed selged ja konkreetsed juhendid, kuidas kavandada, korraldada ja juhtida kooliturvalisust tagavat kriisireguleerimise süsteemi oma koolis. Praegusel hetkel korraldavad ÜHK-d iseseisvalt õpilaste ning töötajate vaimset ja füüsilist turvalisust ohustavate olukordade ennetamist, neile reageerimist, juhtumite lahendamist ja neist teavitamist; tegutsemispõhimõtted tuleb kinnitada kooli kodukorras koolipidaja nõusolekul (PGS, 2010). HOS § 8 kohaselt HTM-i korraldatav kriisireguleerimine oma valitsemisalas on ebaselge.

HTM-i kodulehel on kooliturvalisust kirjeldatud kui turvalisust kõiges, mis koolis toimub. Kooliturvalisuse tagamiseks on olulisel kohal mitmed erinevad koolikorraldust puudutavad dokumendid, mille kool peab iseseisvalt koostama: kooli arengukava, kodukord, õppekava

ja HOLF. (HTM, 2019) 2009. aastal korraldas HTM koostöös Politseiameti, Päästeameti, Rocca al Mare Kooli ning Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituudiga kriisikäitumise juhendid koolidele ning tegevuskava „Turvaline kool”, mille prioriteediks on koolide valmisoleku suurendamine erinevates õpilaste ja kooli töötajate turvalisust ohustavates olukordades. Juhendmaterjalid on koolijuhtidele kättesaadavad Eesti Hariduse Infosüsteemis (EHIS) (HTM, 2019). Uuringu läbiviija, olles tutvunud nii juhendmaterjalidega kui ka umbes poolesaja Eesti ÜHK-de koostatud HOLF-idega, on arvamisel, et 12 aastat hiljem, uue HOS-i valguses, tuleks juhendmaterjale kaasajastada ja lisaks sellele vajavad koolid tuge, et kohandada juhendis kirja pandu oma kooli võimalustele ja vajadustele vastavaks. Näiteks on uuringu läbiviija näinud mitme kooli HOLF-ist, et äkkrünnaku korral on kooli tegutsemispõhimõtte varjumine (nii nagu ka HTM-i juhendmaterjalides näidised on toodud), kuid koolihoone eripäradest tingituna ei ole see turvaline ja hoonest tuleks seetõttu evakueeruda (nt on klassiruumidel klaasseinad või ruumide uksi pole võimalik seestpoolt lukustada). Kui koolijuhil puudub valdkonnas orienteeruva spetsialisti nõuanne, kuidas plaani koostada, ei pruugi plaanis kirjeldatud tegevuskava tagada, et sündmuse tagajärgi õnnestuks leevendada.

Ka „Siseturvalisuse arengukava 2015–2020“ käsitleb HTM-i ja selle allüksusi koostööpartnerina ennetustööga seoses ega käsitle kooliturvalisuse teemat hädaolukorra lahendamise kontekstis. Oodatavateks tulemusteks HTM-i panusele siseturvalisuse tagamisel on üldine teadlikkuse tõus ühiskonnas tule, vee ja avaliku korruga seotud ohtude kohta ning elanikkonna oskus neid ennetada ja neile reageerida. (Siseministeerium, 2014) Ka Siseturvalisuse arengukava 2020–2030 eelnõus ei leia teema käsitlemist ja täiendatud on vaid seda, et ennetustöö paremaks elluviimiseks tuleks koostada teavitus- ja koolitusmaterjale ning lõimida kriisiolukordades käitumise teema üldharidusse ja õpetajakoolitusse (Siseministeerium, 2020). Ühiskonna teadlikkust erinevatest ohtudest üldiselt saab tõsta vaid siis, kui ka õpetajaskond ise on ohtudest ja nende ennetamise võimalustest teadlik. Seda kinnitab ka Elanikkonnakaitse kontseptsioon (Riigikantselei ja Siseministeerium, 2018, lk 16), milles tõdetakse, et „Teadmised kriisiolukordades õigest käitumisest ja oskused neid kasutada on võtmetähtsusega selliste sündmuste puhul, kus tagajärgi on võimalik leevendada ennekõike õige käitumisega. Tegemist on valdavalt ootamatute ja kiire arenguga sündmustega, kus inimesed peavad aja ja teabe puudumisel tegema iseseisvalt otsuseid ning ei saa jääda ootama käitumisjuhiste saabumist



ametkondadelt (näiteks terrorirünnak, tulekahju, õnnetus jmt). Inimeste kriisilukordades käitumise ratsionaalsus sõltub suurel määral sellest, kas neil on teadmised õigest tegutsemisest ja kas nad oskavad vastavates olukordades teha teadlikult kaalutletud valikuid“. Samuti on kontseptsioonis sõnastatud eesmärk viia kriisilukordadeks valmisoleku õpetamiseks läbi õpetajate täiendkoolitusi alates 2019. aastast ja siduda teema ka õpetajate tasemekoolitusega aastast 2022 (Riigikantselei ja Siseministeerium, 2018, lk 18). Aastal 2021 on Eestis ainus õigusakt, mis koolide hädaolukorraks valmisoleku teemat sisuliselt reguleerib, PGS, ja seegi pigem üldsõnaliselt.

Eelnevale toetudes tuleneb magistritöö **aktuaalsus** sellest, et ÜHK-dele on seatud ülesanne ennetada, olla valmis reageerima ja osata lahendada erinevaid hädaolukordi vastavalt HOLP-ile ja tulekahju korral tegutsemise plaanile (PGS, 2010; Tuleohutuse seadus, 2010), kuid kooliturvalisusel puudub Eestis oma koht nii HOS (2017) kontekstis kui ka kriisireguleerimise valdkonnas laiemalt.

Varasemalt on Eestis magistritöös käsitletavat teemat akadeemiliselt vähe uuritud. Katerina Koreškova (2015) uuris Sisekaitseakadeemias kaitstud magistritöö raames õpetajate valmisolekut esmaabi andmisel ja kooliturvalisuse tagamisel, kuid töö peamiseks teemaks oli õpetajate rolliootused ja esmaabi osutamise vajadus koolikeskkonnas. Kristi Nero (2015) uuris oma magistritöös Eesti tervishoiusüsteemi valmisolekut hädaolukordadeks. Kuigi valmisoleku aspekt on Nero töös ja käesolevas magistritöös sarnane, on uuritavad valdkonnad väga erinevad, mistõttu ei saa tervishoiusüsteemi uurinud magistritöö tulemusi laiendada haridusasutustele. 2016. aastal kaitses Jaanika Palm Tallinna Ülikoolis oma magistritöö teemal „Kriisikommunikatsiooniks valmisolek Harjumaa koolide näitel“, millest selgus, et kriisikommunikatsiooniks valmisolekut tagavad koolitused toimuvad ebaregulaarselt ning peamiseks takistavateks teguriteks on kogemuste vähesus ja koolitöötajate ebapiisavad teadmised ja oskused (Palm, 2016, lk 76). Merle Liba Tartu Ülikoolis kaitstud bakalaureusetöös „Hädaolukordadeks valmisolek lasteaedades“ (2019) jõuti järeldustele, et lasteaiad vajavad hädaolukordade lahendamise plaani, sest sellega tutvumisel teadvustavad töötajad võimalikke olukordi, millega arvestada, et tagada laste turvalisus. Samuti selgus kvalitatiivse uuringu käigus, et lasteaedade direktorite hinnangul on vajalik ka praktiliste harjutuste ja õppuste läbimängimisega teadmisi ja oskuseid täiendada (Liba, 2019, lk 35, lk 30). Eesti ÜHK-dele seatud eesmärkide täitmist

hädaolukordade lahendamisel ja nende valmisolekut hädaolukordade lahendamiseks käsitletakse käesolevas magistritöös Eestis esimest korda, mistõttu on teema **uudne**.

2010. aastast kehtima hakanud PGS-i § 44 kohustab kooli direktoreid tagama vaimse ja füüsilise turvalisuse koolis ja koostama hädaolukorra lahendamise plaani, mis tagaks asutuse võime hädaolukorrale reageerida, nagu näeb ette PGS-i § 45 (PGS, 2010). Senini ei ole uuritud, kuidas need tegevused on õnnestunud, millest tulenevalt püstitab autor küsimusena **uurimisprobleemi**: milline on Eesti ÜHK-de valmisolek hädaolukordade lahendamiseks 2021. aastal?

Uurimisprobleemile vastuse leidmine võimaldab selgitada, milliseid kriisireguleerimismeetmeid kasutatakse Eesti ÜHK-des hädaolukordade ennetamiseks, neile reageerimiseks ja nende tagajärgede leevendamiseks, ning hinnata ÜHK-de personali teadlikkust ja oskusi hädaolukordade lahendamisel. Töötajate teadlik ja koordineeritud tegutsemine sündmuse eelselt, ajal kui ka järgselt mõjutab seda, kuidas kool hädaolukorrast välja tuleb ja mil määral suudetakse taastada sündmusele eelnenud olukord (Ireni-Saban, 2012, p. 655; Pfefferbaum, *et al.*, 2015, pp. 248–251).

Kui kooli personal on saanud ettevalmistuse õpilaste ja enda kaitse tagamiseks hädaolukorras ja tunnetab, et neil on olemas valmisolek sellistele sündmustele reageerida, saame öelda, et valmisolek hädaolukordade lahendamiseks on tagatud. Seega oluline on, et koolis töötavad isikud mõistavad, millised sündmused võivad kujuneda hädaolukorraks ja millised mitte, ning nad on saanud koolitusi erinevates hädaolukordades tegutsemisest. Samuti on võtmetähtsusega, et koolil on koostatud toimiv HOLP, töötajaid on instrueeritud sellest lähtuvalt tegutsema, on korraldatud õppuseid ning kasutatakse ka erinevaid tehnilisi lahendusi olukorras paremini toime tulemiseks. (Boin, *et al.*, 2005, p. 37; Kano, *et al.*, 2007, pp. 416–417; Cole, *et al.*, 2008, pp. 2–14). Sellest tulenevalt on töös püstitatud järgmised uurimisprobleemiga seostuvad **uurimisküsimused**:

1. Millised on kooli hädaolukorraks valmisolekut iseloomustavad tegurid kriisireguleerimise lähtekohast?
2. Millised on aastal 2021 Eesti üldhariduskoolides kasutatavad kriisireguleerimise meetmed hädaolukordadeks valmisoleku kontekstis?
3. Milline on aastal 2021 Eesti üldhariduskoolide personali ettevalmistus hädaolukordadeks valmisoleku kontekstis?

Magistritöö **eesmärk** on selgitada välja Eesti üldhariduskoolide valmisolek hädaolukordade lahendamiseks ja seda iseloomustavad tegurid. Eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised **uurimisülesanded**:

1. Kirjeldada kooli hädaolukorraks valmisolekut iseloomustavaid tegureid kriisireguleerimise lähtekohast teoreetiliste allikate ja varasemate uuringute tulemuste põhjal.
2. Selgitada kvantitatiivse uuringuga, millised on Eesti üldhariduskoolides kasutatavad kriisireguleerimise meetmed ja personali ettevalmistus hädaolukordadeks valmisoleku kontekstis.
3. Analüüsida uuringu tulemusi ning võrrelda neid teoreetiliste lähtekohtade ja varasemate uuringute tulemustega.

Magistritööl on kaks osa: teoreetiline ja empiiriline. Teoreetilises osas kirjeldatakse nüüdisaegseid seisukohti kriisireguleerimise ja hädaolukordadeks valmisoleku olulisemate mõjurite kohta kooliturvalisuse kontekstis ning kajastatakse maailmas varasemalt tehtud valdkonna uuringute tulemusi. Selgitatakse kooliturvalisusega seotud mõisteid ja aspekte ning kooli töötajate rolli hädaolukordade lahendamisel ja kooliturvalisuse tagamisel.

Empiirilises osas viiakse läbi kvantitatiivne uurimus, et selgitada välja Eesti ÜHK-de valmisolek hädaolukordadele reageerida. Uuringu läbiviimiseks koostati küsimustik lähtudes varasemalt läbi viidud uuringutest (Koreškova, 2015; Kano, *et al.*, 2007), et võrrelda tulemusi nendega, kuid konstrueeriti ka uued küsimused, toetudes magistritöö teoreetilises osas käsitletud allikatest ja uuringute tulemustest. Küsimustik saadeti kõikidele ÜHK-dele Eestis, eesmärgiga saavutada kõikne valim ning anda igale Eesti ÜHK töötajale võimalus otsustada, kas ta soovib uuringus osaleda. Kuna üldpopulatsiooni suurust oli avalike andmete põhjal võimalik määrata vaid osaliselt (Eesti ÜHK-des töötas 2020/2021 õppeaastal 17 629 pedagoogi ja tugispetsialisti, kuid puuduvad andmed juhtkonnaliikmete ja muu personali osas), võeti uuringu läbiviimiseks eesmärk saavutada valim, kus on vähemalt 376 vastajat, mis on piisav juhul, kui üldpopulatsioon on 20 000 isikut või rohkem (Raosoft, 2021). Seoses distantsõppega ja kooli töötajate suurenenud töökoormusega COVID-19 kriisi tõttu uuringu läbiviimise ajal ei olnud autor ka ülemäära optimistlik, et see saavutatakse, kui valim oleks koostatud muudel alustel (näiteks klaster- või kihtvalim, mida esialgu kavandati). Siiski tekkis ka valimi kadu, uuringu läbiviijal ei õnnestunud jõuda populatsiooni kõikide esindajateni, sest osa koole vastas pöördumisele, et nad ei edasta

palvet oma töötajatele seoses suure töökoormusega. Seetõttu levitati uuringu linki ka sotsiaalmeedia ning otsekontaktide kaudu, et saavutada võimalikult suur vastamismäär.

Tulemustele toetudes tehti üldistatud järeldusi ÜHK-de hädaolukorraks valmisoleku ning personali ettevalmistuse kohta 2021. aastal ning toetudes magistritöö esimeses osas käsitletud teoreetilistele seisukohtadele ja varasemate uuringute tulemustele ka ettepanekuid valdkonna arendamiseks.

Magistritöö autor soovib südamest tänada kõiki ÜHK-de töötajaid, kes küsimustikule vastasid ja sellega oma panuse kooliturvalisuse uuringusse andsid. Suurima tänulikkusega mõtleb töö autor ka oma juhendajatele Kady Danilasele ja Tiina Naarits-Linnale, kellela see töö ei oleks valminud, Eve Liisile, kes oli toeks uuringu analüüsi teostamisel, Raoul Raidnale juhatus eest õigusraamistikus ja oma pereliikmetele, kes kannatlikult töö valmimist ootasid.

# 1. KRIISIREGULEERIMINE JA HÄDAOLUKORDADEKS VALMISOLEK KOOLIS

Magistritöö esimeses peatükis kirjeldatakse kriisireguleerimise teoreetilisi lähtekohti, selgitatakse hädaolukorraks valmisoleku käsitlust ja peamiseid kriteeriume ning tuakse välja maailmas ja Eestis varasemalt läbi viidud uuringute tulemused kooliturvalisuse ja koolide hädaolukorraks valmisoleku kohta. Esimene alapeatükk keskendub kriisireguleerimise peamistele käsitlustele ja arenguloole ning selle seoste kooliturvalisusega. Teises alapeatükis on fookus hädaolukorraks valmisoleku fundamentaalsetel alustel ning peamistel kriteeriumitel, et mõistet oleks võimalik töö empiirilises osas kavandatava uuringu jaoks operatsionaliseerida ning mõõta. Kolmas alapeatükk kirjeldab koolide hädaolukorraks valmisolekut varasemate uuringute põhjal.

## 1.1. Kriisi mõiste kujunemine ja kriisireguleerimine

Sõna „kriis“ tähendus sõltub paljuski kontekstist, kus seda kasutatakse, kuid üldjoontes viitab see mingile keerulisele olukorrale. Eesti keele seletav sõnaraamat (Eesti Keele Instituut, 2009) annab kriisi definitsiooniks „raske, terav, komplitseeritud olukord, ohtlik, vastuoludest lõhestatud seisund“. Sageli kasutatakse eesti keeles sõna kriis (inglise keeles *crises* või *crisis*) sünonüümina ka terminit hädaolukord (inglise keeles *emergency situation*). Töö autori hinnangul ei saa nende kahe termini vahele võrdusmärki tõmmata, hoolimata sellest, et neil on mitmeid kokkupuutepunkte. Hädaolukorra mõiste on defineeritud HOS-is (2017, § 2): „Hädaolukord on sündmus või sündmuste ahel või elutähtsa teenuse katkestus, mis ohustab paljude inimeste elu või tervist, põhjustab suure varalise kahju, suure keskkonnakahju või tõsiseid ja ulatuslikke häireid elutähtsa teenuse toimepidevuses ning mille lahendamiseks on vajalik mitme asutuse või nende kaasatud isikute kiire kooskõlastatud tegevus, rakendada tavapärasest erinevat juhtimiskorraldust ning kaasata tavapärasest oluliselt rohkem isikuid ja vahendeid“. Kuna mõisteid „kriis“ ja „hädaolukord“ kasutatakse eestikeelsetes allikates nii argi- kui kirjakeeles ning sageli ka teaduslikes artiklites pigem sünonüümide kui eraldiseivate mõistetena, siis käesoleva uurimise käigus selgitab autor kahe termini sisulist erinevust, toetudes uuritud teoreetilistele allikatele.

Kriise on teaduslikult uuritud juba enam kui pool sajandit, vaadeldud termini tähendust erinevate valdkondade valguses, nt riigiteadused, psühholoogia, majandus jne, kuid senini ei ole jõutud kokkuleppele, milline täpselt on termini olemus ja kas see on erinev lähtuvalt valdkonnast, kus seda uuritakse, või alati üheselt mõistetav (Dayton, 2004, p. 165). Kuna sõna on laialt kasutatav väga paljudes erinevates kontekstides, puudub sellel üks tähendus ja selge, kokku lepitud definitsioon (Boin, 2004, p. 166). Mõiste defineerimine võib osutada keeruliseks seoses keeleliste, kultuuriliste ja rahvuslike erisustega, kuid seda peaks siiski tegema, et ei tekiks olukorda, kus terminil on sama palju tähendusi, kui maailmas on inimesi (Rockett, 1999, p. 37). Kui inimesed mõistavad igapäevaelus sõna tähendust tunnetuslikult ega juurdle selle täpse definitsiooni üle, siis akadeemilises maailmas on oluline, et termin oleks selgelt piiritletud, lähtudes kontekstist, kus seda kasutatakse. Et kriisi ja hädaolukorra mõiste erinevused välja tuua, tuleb anda tänapäevasele ning kindla definitsiooniga hädaolukorra käsitlemisele lisaks selgus ka mõistele „kriis“. Et termini tähendust paremini mõista, tuleb vaadata tagasi ka selle kujunemisloole.

Kuigi ajaloost on teada, et sündmuseid, mida saab nimetada kriisiks, on maailmas toimunud aegade algusest peale, võib kriisisekkumise alguse dateerida 1906. aastasse, mil New Yorgis avati esimene suitsiidiennetuskeskus, et toetada kriisikogemusega inimesi. Ühena esimestest sõnastas kriisisekkumise Erich Lindemann 1944. aastal, pärast Bostoni ööklubi Coconut Grove tulekahjut ja see põhines ellujäänute ja hukkunute lähedaste akuutsetel ja ka hilisematel psühholoogilistel reaktsioonidel sündmusega toimetulekuks (Lindemann, 1944, pp. 141–148 ref Dass-Brailsford, 2007, p. 95). Lindemanni tööle toetudes defineeris Caplan 1964. aastal termini, öeldes, et kriis on olukord, kus inimesed seisavad silmitsi probleemidega, mida pole võimalik lahendada ja mis tekitavad pinget ja võimetust pikka aega töötada, suurendades ärevust ning rahutust (Caplan, 1964 ref Dass-Brailsford, 2007, p. 94). Alates 1990-ndatest aastatest on kriisisekkumine muutunud kiirelt arenevaks valdkonnaks, saades hoogu suurenenud kooli- kui ka kogukonnavägivalla sündmustest ja sagedastest loodukatastroofidest. (Dass-Brailsford, 2007, pp. 94–96)

Uuel aastatuhandel on mitmed autorid püüdnud anda sõnale „kriis“ konkreetsemat tähendust: mõiste "kriis" hõlmab mitmesuguseid ebameeldivaid olukordi, mis on soovimatud, ootamatud, enneolematud, sageli juhuslikud ning põhjustavad usaldamatust ja ebakindlust (Boin, 2004, p. 167), kujutavad ohtu mainele, sidusgruppide tervisele, elule, turvalisusele, elukeskkonnale või majanduslikule heaolule (Coombs, 2015, p. 4). Sealjuures

sõltub kriisi tähendus ja mõju sageli sellest, kuidas inimesed seda tajuvad, ja hinnangust, mille sellele annavad (Coombs, 2015, p. 4; Drennan, *et al.*, 2015, p. 2). See on sündmus või sündmuste ahel, mida soovitakse vältida, ja kui see ei õnnestu, siis lahendada nii, et tekiks võimalikult vähe kahju (Boin, *et al.*, 2005, p. 2). Kriis võib mõjutada üksikindiviidi, inimeste rühma, organisatsiooni või ühiskonda ning selle lahendamiseks on vajalik koordineeritud kiire tegutsemine (Boin, *et al.*, 2005, pp. 2–12). Seega on kriisidel kriisireguleerimise kontekstis kolm peamist tunnust:

- ootamatu algus;
- puudutatutele ebameeldivad tagajärjed, mida soovitakse vältida või vähendada;
- lahendamine eeldab kiirust ning võimaluse korral ettevalmistust reageerimiseks.

Need tunnused kirjeldavad ka hädaolukordi, seega saab järeldada, et esineb seos kriisi ja hädaolukorra mõiste vahel, kuid erisus seisneb selles, et kriisi ebameeldivad tagajärjed võivad olla mitmekülgsemad kui hädaolukorra tagajärjed, mis on mõõdetavad neljas konkreetnes valdkonnas: oht inimeste elule ja tervisele, ulatuslik keskkonnakahju, suur majanduslik kahju ja võimalik mõju elutähtsatele teenustele. Kriisi mõiste on laiapõhjalisem ja hädaolukord on kriisi üheks võimalikuks väljundiks, mille tagajärjed on väga rasked või katastroofilised. Ka „Valitsuskommunikatsiooni käsiraamat“ (Riigikantselei, 2018, lk 21) käsitleb hädaolukorda kui väga tõsist kriisi: „Kriisi võib tekitada loodusnähtus (näiteks torm, üleujutus, epideemia, põud) või inimtegevus (näiteks keskkonnareostus, korratused, laialdased infrastruktuuri häired, sõda). Kui kriis ohustab riigi pühiväärtusi või on tekkinud oht inimeste elule, tervisele ja varale ning olukorda iseloomustab määramatus, on tegemist väga tõsise kriisiga ehk hädaolukorraga”. Seega on iga hädaolukord kriis, kuid iga kriis ei ole hädaolukord.

Erinevad kriisid leiavad aset üha sagedamini ning on kvalitatiivselt komplekssemad, mistõttu on teadlased hakanud neid nimetama „modernseteks kriisideks“ või „21. sajandi kriisideks“ (Smet, *et al.*, 2012, p. 138). Tänapäevased ja tuleviku kriisid erinevad oluliselt eelmiste sajandite kriisidest nii olemuse kui ka esinemissageduse poolest (Boin, 2004, p. 165; Smet, *et al.*, 2012, p. 138). Samuti on muutunud kriisireguleerimise käsitlus kriisidega toimetulekul. Kui seni oli valdavaks kriisi kui ohu kontseptsioonist välja kasvanud haavatavuse (inglise keeles *vulnerability*) paradigma, siis nüüdseks on see asendunud kerksuse (inglise keeles *resilience*, mida varasemalt tõlgiti ka kui toimepidevus või

vastupanuvõime) paradigmaga (Nero, 2015, lk 11–12). Sisuliselt tähendab see võimet kiiresti taastuda negatiivsete ilmingute mõjudest ning taastada oma tugevus, toonus ja edukus (Eesti julgeolekupoliitika alused, 2010, lk 4).

Kui kriisid ise ei ole enam endised, on loomulik, et ka kriisi teoreetilised käsitlused ja kriisireguleerimise lähtekohad ajaga muutuvad. Ajaloo vältel on inimesed pidevalt kohanenud ja leiutanud viise, kuidas kriise üle elada ja nendest elusana välja tulla, suur osa tänapäeval kasutatavatest strateegiatest ongi kerksuse tulemus – oskused, mis on aja jooksul omandatud (Smet, *et al.*, 2012, p. 141). Juba 2004. aastal kirjutas Boin, et kriisid on alati olnud ja jäävad ka edaspidi toimuma, sest õnnetused, eksimused ja looduskatastroofid on elu normaalne osa (mille esinemissagedust ka paljud teadusuuringud on tõestanud) ja kuna riigid ei soovi raha turvalisusesse investeerida, ei ole olukorra muutumine ka tõenäoline. Boini hinnangul tekivad kriisid alati, kui teatud sotsiaalsetes süsteemides toimuvad normaalsed protsessid on häiritud või toimub inimlik eksimine ja kumbagi neist ei ole võimalik täielikult ennetada või ära hoida. (Boin, 2004, p. 169) Järelikult ongi üheks võimaluseks selliste kriisidega kohaneda ja tagada kerksus nendega toime tulemisel.

Selleks, et hädaolukorda sattunud inimesed teadvustaksid oma võimekust hädaolukorras toime tulla ja selle mõjusid vähendada ning mõistaksid, et igaühel on roll nii hädaolukorra ennetamisel, selle lahendamisel kui ka hädaolukorra järgsel tavapärase olukorra taastamisel kogukonnas, on olulised nende kaasatus ja teadmised ning oskused (Ireni-Saban, 2012, p. 655). Selleks soovitab Ireni-Saban (2012, p. 655–658) luua poliitikakujundajatel positiivsed suhted oma kogukonna liikmetega, et inimesed tajuksid oma sõnaõigust ja võrdseid võimalusi ning saaksid kaasa rääkida ühiste eesmärkide seadmisel, tunnetades oma kogukonda ühtsena. Seega on kerksuse üheks olulisemaks komponendiks kogukonnatunne ja inimeste võime rasketel hetkedel kokku hoida. Kui varasemalt on kogukonnatunde arendamisesse piisavalt panustatud, paraneb inimeste võime üheskoos kriisidega, sh hädaolukordadega, toime tulla.

Pfefferbaum, *et al.*, (2015, pp. 248–251) võrdlesid omavahel kuut sekkumist, mida tänapäeval kasutatakse kogukonna vastupanuvõime suurendamiseks, ja leidsid, et kõik kuus kätkevad endas hindamise ning planeerimise komponenti, arvestavad iga kogukonna erinevusi ning seega toetavad ühiskonnas kerksuse tagamist. Need kuus komponenti mängivad sageli olulist rolli tegevusplaanide koostamisel kerksuse tagamiseks hädaolukordades (Pfefferbaum, *et al.*, 2015, pp. 239–249):



- arvestada kohalike oludega, mis mõjutavad seda, millised ohud varitsevad kogukonda ja milline on selle kogukonna toimetulek nende hädaolukordadega, samas siiski arvestades mitmikohtudega (*multi hazard approach*), sest mitmed ohud mõjutavad erinevaid kogukondi sarnaselt ja teiste kogemusest õppimine võib parandada kerksuse saavutamist;
- kasutada kogukonna liikmete hinnangut, millised ohud võivad neid ähvardada, sest nad tunnevad kohalikke olusid, samuti aitab nende kaasamine riskihindamise protsessi parandada inimeste soovi osaleda hädaolukorraks valmisoleku tagamises;
- kaasata kogukonna kõiki liikmeid, et saada täielik ülevaade vajadustest ning võimalustest, samuti aitab ühine eesmärk parandada omavahelist koostööd erinevate sihtgruppide vahel;
- järgida eetika põhimõtteid, eriti meditsiini ja bioloogia valdkonnas läbiviidavate tegevuste puhul. Kuigi mõnikord on vajalik teha hädaolukorras ka kompromisse, peaks lähtuma peamistest eetilistest põhimõtetest ja inimeste põhiõigustest otsuste tegemisel, et kõik kogukonna liikmed tunneksid end väärtuslikuna;
- tuua välja nii võimalused kui ka vajadused hädaolukorra lahendamiseks, sest keskendudes ainult vajadustele võivad jääda kogukonna enda olulised võimalused kerksuse loomisel kasutamata ja muututakse liiga sõltuvaks välisest abist. Kaardistades oma võimalused, võib tugevused ja oskused, mille abil tagada kogukonna kerksus, leida oma kogukonna seest;
- soodustada oskuste arendamist ja parandada kogukonnaliikmete teadlikkust kriisikommunikatsioonist, kriisireguleerimisest ja meeskonnatööst, mis on olulised elemendid hädaolukordade lahendamisel ja soodustavad kogukonna kerksust.

Paradigma muutus haavatavuselt kerksusele kriisireguleerimise kontekstis on kaasa toonud mõistmise, et hädaolukorra edukaks lahendamiseks on oluline lisaks reageerivate üksuste võimekuse parandamisele ja läbimõeldud kriisijuhtimisele ka ühiskonna ja kõigi selle osade teadlikkus ja reageerimisvõime. Ka Pfefferbaum, *et al.*, (2015) poolt analüüsitud kuus sekkumist kerksuse tagamiseks on seotud kogukonna ja kõigi selle liikmete kaasamise ning teadlikkuse tõstmisega. Kuna kriisi algfaasis ei ole reageerivad ametiasutused veel kohal, siis sõltub hädaolukorra tagajärg sageli kriisi sattunud inimeste, organisatsioonide ja kogukondade võimest kriisi mõjudega toime tulla. Samale järeldusele on jõudnud oma magistritöös ka Tauno Suurkivi (2013, lk 73): „Kuna kriiside põhilisteks tunnusteks on

nende puhkemise koha, aja ja iseloomu ettearvamus, on kriisireguleerimiseks ettevalmistatud institutsioonid tihti suutmatud kujunenud olukorrale kiiresti ja adekvaatselt reageerida ning teoreetikute hinnangul on ühiskonna turvalisuse seisukohalt võtmetähtsusega teguriks üksikindiviidide, kodumajapidamiste ning kogukondade ja kohalike omavalitsuste iseseisev võime kriisidega nende algfaasis toime tulla” (Suurkivi, 2013, lk 73). Seega on kriisireguleerimise seisukohast oluline, et ka koolid ja seal töötav personal oleksid hädaolukorra lahendamiseks valmis ja oskaksid kriisiolukorras läbi viia esmaseid tegevusi ning suudaksid efektiivselt reageerida hädaolukorra mõjude vähendamisel ja tagajärgede leevendamisel. Kuna üldhariduskoolis veedavad suure osa oma päevast lapsed, kes iseseisvalt ei ole võimelised kriitilistes olukordades enda eest seisma, on kooli töötajate vastutus valdkonnas eriti suur.

Siiski on selge, et ainuüksi kogukondlikust kokkuhoidmisest ja selle liikmete kaasamisest ei piisa, et kriisiolukorras edukalt toime tulla. Kimhi (2016, p.165) toob välja, et kerksusel on kolm erinevat tasandit:

- individuaalne tasand;
- kogukondlik tasand;
- riiklik tasand.

Kõik kolm tasandit omavad rolli kriisi ja selle tagajärgedega toimetulekus. Individuaalne kerksus väljendub inimese tegevusvõime ja tervisliku seisundi (sh psühholoogilise heaolu) säilimises pärast traumaatilise sündmuse toimumist (Bonanno, 2005, p. 136). Kogukondliku kerksuse nurgakivideks on kogukonna ühtekuuluvustunde tugevus ja võime tagada inimestele eluks vajalike ressursside kättesaadavus (nt toit, vesi) ja füüsiline turvalisus. Riiklikul tasandil on kerksuse olulisemateks postulaatideks jätkusuutlikkus ja ühiskonna usk poliitilistesse ja avalik-õiguslikesse institutsioonidesse. (Kimhi, 2016, p.166) Ühiskonna vastupanuvõimet kriisidele ja teadlikkust ohtudega toime tulla saab parandada vaid siis, kui kõik kolm tasandit on selleks ette valmistatud ja teevad omavahel tihedat koostööd. Ühe osapoole suutmatuse olukorraga toime tulla vähendab kogu reageerimisvõimekust, sest iga süsteem on täpselt nii tugev, kui on tema nõrgim lüli.

Kerksuse paradigma on juhtival kohal kriisireguleerimise käsitluses, kuid on ka autoreid, kes toovad välja selle kitsaskohad. Nii nendivad MacKinnon & Driscoll Derikson (2012, pp. 266–267), et kuigi nad mõistavad, et kerksus on eesmärk, mille poole paljud teoreetikud,

poliitikakujundajad ja asutused püüdleval, on üheks selle nõrkuseks asjaolu, et kogukonnad ja riigid ning nende võimalused kriisidega toime tulla on erinevad. Selle põhjuseks on kliimamuutused, maailma sotsiaalmajandusliku poliitika arengusuunad ja kapitalistliku elukorralduse levimine ülemaailmselt. Kuna aga kerksuse paradigma kohaselt peaks iga kogukond iseseisvalt kriisidega toime tulema, siis on neile juba eos antud erinevad võimalused, kuidas sellega hakkama saada. (MacKinnon & Driscoll Derikson 2012, pp. 266–267) Samuti on probleemiks jõuda oluliste sihtrühmadeni teadlikkuse parandamisel ja oskuste edastamisel. Kerksuse saavutamiseks on vajalik kõigi inimeste teadlikkuse ja valmisoleku paranemine, kuid need on endiselt ametiasutuste ja poliitikakujundajate pärusmaaks ja laiema avalikkuse teadlikkuse ning valmisoleku paranemiseni ei ole veel jõutud. Kuna otsuseid langetatakse riiklikul ja kohalikul tasandil, jäävad üksikisikud siiski otsustusprotsessidest kaugeks ja seega on neid keerulisem ka kerksust tagavatesse tegevustesse kaasata. (Rogers, 2013, p. 321, p. 329)

Kuigi kerksuse paradigmas kaasneb ka kitsaskohti ja see ei aita kõiki kriise ära hoida, on see siiski midagi, mille poole püüelda. Kuna kogukonda või ühiskonda, kus ühtegi kriisi ei esineks, pole olemas, on vaja inimeste elu ja tervise kaitseks ning kahjude vähendamiseks võtta ette samme, mis leevendaksid kriisiga kaasnevaid ohte ning tagajärgi. Kerksus annab selleks võimaluse, kui ühiskond, poliitikakujundajad ja ametiasutused suudavad selle saavutada. Üheks võimaluseks kitsaskohtadega tegelemisel ning nende parandamisel on tõhus ning kõiki kanaleid kasutav kriisi- ning riskikommunikatsioon, et jõuda võimalikult paljude inimesteni. Ametiasutused, poliitikakujundajad ja reageerivad üksused peaksid tegema koostööd, et anda inimestele selgeid ja ühesuguseid sõnumeid võimalike ohtude ja riskide kohta ning jagama juhiseid esmasteks tegevusteks nende realiseerumisel. Kommunikatsiooni olulisust avalikkusega kontakti saavutamisel, et kriise lahendada, rõhutavad ka Boin *et al.*, (2005, pp. 70–75) ja Ansell, *et al.*, (2010, p. 197).

Elanikkonna teadlikkuse parandamiseks tuleks kriisideks valmisoleku ja hädaolukorras tegutsemise temaatikat hakata käsitlema juba lasteaias ning koolide õppekavades peaks olulisel kohal olema laste teadlikkuse parandamine erinevatest ohtudest ning riskidest. Samuti tuleks õpilastega regulaarselt läbi viia erinevaid õppuseid, et harjutada tegevusi hädaolukorras paremaks toimetulekuks. Hariduse andmine hädaolukordadest, nendega kaasnevatest ohtudest ja riskidest parandab kogukondlikku kerksust ja aitab päästa elusid

(Baytiyeh, 2017, p. 13), mistõttu peaksid poliitikakujundajad haridusmaastikul suunama fookuse nende teemade õppekavadesse integreerimisele ja tegema koostööd asutustega, kus töötavad spetsialistid, kes suudavad antud teemat edasi anda, et viia kokku koolide kriisimeeskonnad (KRM) ning sisejulgeoleku valdkonna asutused.

Iga riik peaks tagama kerksuse kõigil tasanditel – üksikisiku, kogukondlikul ja riiklikul. Efektiivne kriisidele reageerimine eeldab paljude erinevate organisatsioonide ja asutuste koostööd, mida sageli on keeruline saavutada, sest kõigil neil on erinevad lähenemised kriisi lahendamisele ja sageli tekib küsimus, kes peaks olema juhtiv asutus ning koordineerima koostööd (Boin, *et al.*, 2005, p. 12). Traditsiooniliselt on kriisireguleerimisel neli faasi (Whitaker, 1978; Dynes, 2006, p.3; Drennan, *et al.*, 2015, pp. 30–31):

- kriiside ennetamine (ennetamisfaas);
- kriisideks valmistumine (planeerimisfaas);
- kriiside lahendamine (reageerimisfaas);
- ja tagajärgede leevendamine (taastamisfaas).

Edukas on kriisireguleerimine juhul, kui koostöö ja koordineeritud tegevused toimivad kõikides faasides, ja see viib ka soovitud seisundi – kerksuse – saavutamiseni.

Kriisireguleerimise ühe olulise osana tuuakse välja riskijuhtimist (*risk management*). Väljendit „riskijuhtimine“ kasutati esmakordselt 1957. aastal ja 1960-ndatel hakati seda laiemalt kasutama. Riskijuhtimise eesmärk on identifitseerida, hinnata, lahendada ja seirata riske, et vähendada nende pikaegset mõju ja tagajärgi, mis mõnikord võivad olla väga tõsised. (Drennan, *et al.*, 2015, pp. 10) Shayb (2017, pp. 28–29) kirjeldab riskijuhtimist kui proaktiivset nähtust, mille eesmärk on riskid ära tunda ja õigesti hinnata võimalikke ohte. Tema hinnangul on riskijuhtimine osa kriisireguleerimisest (*crises management*), mis on laiahaardelisem ja reaktiivne, keskendub ohtudele ja kriisidele ning nende võimalikele lahendustele nii nende toimumise eelses, aegses kui ka järgses perioodis. Riskijuhtimine on osa ennetamise faasist (Shayb, 2017, p. 29), andes sisendi järgmistes faasides kriisidega paremini toime tulla. Riskihindamise peamine kasutegur kriisireguleerimises on võimalus riske maandada ja olla nendeks paremini valmistunud juba hindamise käigus.

ÜHK-de turvalisuse tagamiseks on seega võtmetähtsusega koostöö riigi, kogukonna ja üksikisiku tasandil, mille eesmärgiks on saavutada koolitöötajate kaasatus

kriisireguleerimise meetmete rakendamiseks koolis. Kuna kriise lõpuni ära hoida ei ole võimalik ja kõik koolid on haavatavad võimalike hädaolukordade toimumise suhtes, tuleb paremaks toimetulekuks luua süsteemne lähenemine, mille komponentideks on:

- riskijuhtimine, mis toetub riskihindamistele;
- koostöö ja koordineeritud tegevused, mida rakendatakse nii ennetamise, valmistumise, reageerimise kui ka taastamisfaasides, sh läbimõeldud kriisi- ja riskikommunikatsioon, ning arvestamine kogukonna vajaduste ning võimalustega;
- kogukonnatunde ja positiivsete suhete loomine riigi, kogukonna ja üksikisiku vahel.

Võtmetähtsusega võib siinkohal olla ka terminite ning mõistete selgus, mis aitab paremini hinnata nt kriisisündmuse ulatust, mõju ja tagajärgi, et oleks üldse võimalik süsteemselt läheneda ja kriisireguleerimise meetmeid planeerida ning rakendada.

## **1.2. Hädaolukorraks valmisolek ja selle seosed kooliturvalisusega**

Hädaolukorraks valmisolek on tihedalt seotud esimeses alapeatükis käsitletud kerksuse mõistega. Kerksust on võimalik saavutada, kui kriisiolukorda sattunud inimesed teavad, millised ohud neid varitsevad ja kuidas neid maandada või ennast nende eest kaitsta. Valmisolek ja teadlikkus kriisist, sellega kaasnevatest riskidest ja tagajärgedest aitab kriisijärgselt ka kiiremini taastuda negatiivsete ilmingute mõjudest ning taastada oma tugevus, toonus ning edukus. Mida paremini on inimesed ette valmistunud kriisiks, seda vähem nad kannatavad selle puhkemisel (Donahue, *et al.*, 2014, p. 89S).

Organisatsioonid, mis on saavutanud kerksuse, on loonud teadlikkuse kultuuri, kus kõik töötajad peavad turvalisust oluliseks kõiges, mida nad teevad. Nad teavad, et kriisid võivad puhkeda ja on pidevalt selleks valmis, ka juhul, kui see tähendab mööndusi igapäevaste tööülesannete täitmises. Samuti on töötajad teadlikud, et nende tähelepanekuid võimalike tekkivate kriiside kohta peetakse oluliseks ja juhul on tänulikud, kui töötajad neist räägivad. Töötajad julgevad tegutseda oma sisetundest lähtudes, sest asutuses on kõrge detsentraliseeritus ning kõigi otsuseid ning arvamusi peetakse oluliseks. Samas ei pea töötajad lähtuma vaid oma intuitsioonist, vaid neid koolitatakse järjepidevalt märkama ohtu ja sellele reageerima. (Boin, *et al.*, 2005, p. 37) Ilmselt ei erine selles osas ka koolid, mistõttu

kogu kooli personal peaks olema kaasatud, kui luuakse oma asutuse kriisireguleerimise meetmete süsteemi. Igapäevastes tegevustes peaks ohutuse ja turvalisusega seostuv olema integreeritud ning väärtustatud kogu koolipere poolt. Samuti on koolikeskkonna turvalisemaks muutmisel olulisel kohal personali, aga ka kogu koolipere koolitamine ohte märkama ning neile reageerima. Oluline on tunnustada neid, kes oma tähelepanekuid kooli juhtkonnaga jagavad.

Kriisireguleerimise kontekstis on hädaolukorraks valmisoleku kontseptsioon olulisel kohal, olles üheks karakteristikuks nii planeerimise kui ka valmistumise etapis ning mõjutades reageerimise ja taastumise faase. Cole, *et al.*, (2008, p. 2) arvavad, et valmisolek reageerimiseks ja kriisijuhtimine loovad turvalisuse, Kopenhageni koolkonna teoreetikute hinnangul on see aga pigem seotud ellujäämisega (*survival*) ja erakorraliste või tavatute meetmete kasutamisega ellujäämise nimel (Buzan, *et al.*, 1998. p. 21). Mitmed autorid peavad turvalisust, nagu ka ühiskonda ning kõiki selle osasid, sotsiaalselt konstrueerituteks, seega ka muudetavateks (Turner & Gray, 2009, p. 1259–1264; Collins, 2013., p. 74.). Järelikult saab turvalisust parandada, kui luuakse konstrukt seda mõjutavatest karakteristikutest ning planeeritakse tegevused hädaolukorra lahendamiseks ja valmisoleku parandamiseks. Kooliturvalisuse seisukohast on seega olulisel kohal nii riskihindamise protsess, mille käigus need konstruktid kaardistatakse, kui ka analüüs, kuidas riske ning ohte maandada. Riski realiseerumisel on siis võimalik reageerida viisil, mis aitab ellu jääda ning hädaolukorrast võimalikult väikeste kaotustega välja tulla.

Eelnevale toetudes saab väita, et ka hädaolukorraks valmisoleku mõiste hõlmab endas meetmeid, mille eesmärk on planeeritud tegevuste kaudu päästa inimeste elu, tervist ning vara, parandades hädaolukorra ajal toimetulekut ja sellele reageerimist. 2006. aastal kirjeldasid Sutton & Tierney valmisoleku mõistet, tuues välja, et see koosneb erinevatest dimensioonidest, mis sõnastatakse oodatavatest eesmärkidest või lõppseisunditest, mida soovitakse saavutada. Iga dimensiooni saavutamiseks koostatakse tegevuskava ehk planeeritakse tegevused, mis selle seisundini viivad. Kuigi dimensioonid ja tegevused võivad teoreetilistes käsitlustes mõningal määral erinevad olla, on need üldjoontes siiski sarnased. Peamiselt joonistuvad välja kaheksa dimensiooni, mille saavutamiseks on konkreetsed tegevused (vt tabel 1). (Sutton ja Tierney, 2006, p. 3)

Tabel 1. Hädaolukorraks valmisolekut iseloomustavad dimensioonid ja tegevused selle saavutamiseks (Sutton & Tierney, 2006, p. 11)

|    | <b>Valmisoleku dimensioon ehk eesmärk</b>  | <b>Tegevused selle saavutamiseks</b>   |
|----|--|--|
| 1. | <u>Teadlikkus</u> ohtudest ja sellest, mis on hädaolukord.                             | Riskihindamine (ohtude, sündmuse mõju ja haavatavuse hindamine);<br>Erinevate andmebaaside ja tarkvarade kasutamine, stsenaariumite koostamine;<br>Võimalike tagajärgede väljaselgitamine;<br>Ohtude ja riskide kohta <u>informatsiooni jagamine</u> .   |
| 2. | Hädaolukordade lahendamise <u>juhtimine ja koordineerimine</u> .                       | <u>Ülesannete jagamine</u> ;<br>Reageerimisega seotud rollide ja vastutusvaldkondade jagamine;<br><u>KRM-de ja koostöövõrgustike loomine</u> ;<br>Juhtimisprotseduuride kasutusele võtmine;<br><u>Õppuste ja harjutuste läbiviimine, teadlikkuse tõstmine</u> .  |
| 3. | Formaalsed ja mitteformaalsed <u>hädaolukorra lahendamise plaanid ja kokkulepped</u> . | <u>HOLP-ide</u> ja evakuaatsiooniplaanide koostamine;<br><u>Koostöökokkulepped</u> partneritega ja ühise arusaamise loomine reageerimisega seotud rollide ja vastutuse jaotusest;<br>Planeerimisprotsessis ja ennetamistegevustes osalemine.   |
| 4. | Hädaolukorra lahendamiseks vajalikud <u>ressursid</u> .                                | <u>Varustuse</u> ja <u>vahendite</u> hankimine, mis parandavad reageerimisvõimet;<br>Toimetulekuvõime tagamine;<br>Personali värbamine;<br>Varem tuvastamata ressursside väljaselgitamine;<br>Logistilise võimekuse tagamine.  |
| 5. | Elu ja tervise kaitse.   | Inimeste <u>ettevalmistus</u> kiireks tegutsemiseks elu ja tervise kaitsel (nt evakuaatsiooni läbiviimine, varjumine, hoones ohutute kohtade tundmine);<br>Hädaolukorra lahendamise meetmete rakendamine, et vähendada sündmuse raskeid tagajärgi inimeste elule ja tervisele;<br>Mitmikohtudega arvestamine (nt võimalik tulekahju maavärina järgselt). |
| 6. | Vara kaitse.   | Erinevate abinõude kasutamine, et vältida vara hävimist;<br>Vara kaitsmine ja kriitiliste varude üle arvestuse pidamine;<br>Elutähtsate teenuste säilitamine sündmuse ajal;<br>Võimalike kaasnevate ohtudega arvestamine.  |
| 7. | Hädaolukorraaegne toimetulek ja põhifunktsioonide taastamine.                          | Parandada inimeste <u>võimet iseseisvalt lahendusi leida</u> ;<br>Parandada inimeste võimet <u>iseseisvalt</u> hakkama saada hädaolukorra ajal;<br>Parandada hädaolukorras reageerimise ja taastamiseks vajalike meetmete kasutamise võimekust.  |
| 8. | Taastumiseks vajalike tegevustega alustamine.  | <u>Tegevuskavade koostamine hädaolukorrast taastumiseks</u> ;<br>Õiguslike meetmete rakendamine, millest lähtudes taastavaid tegevusi teha;<br>Kindlustuskaitsega seostuvad tegevused;<br>Võimalike toetusmeetmete välja selgitamine.  |

Hädaolukorraks valmisolek on seega olulisel määral seotud eesmärkide seadmisega ja erinevate meetmete kasutamisega selle saavutamiseks, kuid nende tegevuste juures tuleb arvestada ka takistustega, mis võivad ilmned. Juba 1989. aastal kirjeldas Auf der Heide (1989, pp.11–22), et katastroofid on sündmused, mille toimumise tõenäosus on madal ja seetõttu tekitab see inimestes apaatiat ning tunde, et vaev ei tasu ennast ära, sest pole kindel, et seda kunagi vaja läheb. Samuti usutakse, et planeerimine ja ettevalmistumine ei mõjuta seda, kuidas reaalses olukorras toime tulla. Auf der Heide (1989, pp. 23–32) kirjeldab ka nähtust, mida nimetab paberil plaanide sündroomiks, mis tähendab, et HOLP-ide olemasolu võib tekitada inimestes illusiooni, et sellest ainuüksi piisabki valmisoleku tagamiseks. Kui aga plaanide sisu ei ole seotud koolituste ja õppustega, need on koostatud nii, et ei ole arvestatud olemasolevate ressursside ja võimalustega, siis on neist vähe kasu. Samuti on HOLP pigem elav dokument, millega tuleb pärast selle loomist järjepidevalt edasi töötada, seda kord aastas analüüsida ja vajaduspõhiselt korrigeerida.

Ka Randolph (2015, p. 324) rõhutab, et HOLP-ide olemasolu on võtmetähtsusega hädaolukorraks valmisoleku tagamisel ja need peaks põhinema riskihindamisel ning olema üheselt mõistetavad kõikidele töötajatele. Plaanis tuleks detailselt kirjeldada erinevate hädaolukordade lahendamise protseduure, mida töötajad peavad järgima, sest erinevate sündmuste lahendamine võib selle iseloomust sõltuvalt olla erinev. Regulaarsed koolitused ja õppused aitavad kontrollida, kas plaanis kirjeldatud tegevused on ka reaalses olukorras teostatavad või on vaja plaani muuta ning ajakohastada. Õppused aitavad ka töötajatel paremini plaanis kirjeldatud tegevustest aru saada ja see parandab nende toimetulekut hädaolukorra puhkedes. (Randolph, 2015, p 324) Boin, *et al.*, (2005, pp. 2–12) kirjeldavad hädaolukorra lahendamise edukuse peamiste võtmeteguritena koostööd, koordineerimist, ja olukorra juhtimise kvaliteeti, samuti rõhutavad nad planeerimise ja õppuste tähtsust valmisoleku tõhustamisel. Seega on hädaolukorraks valmisolekul võtmetähtsusega juhtimise ja koordineerimisega seotud tegevused, muuhulgas ka regulaarne riskide ja ohtude hindamine oma koolis, nendest lähtuvalt koostatud toimiv ja kontrollitud HOLP ning õppuste ja koolituste regulaarne korraldamine.

Kano ja Bourque (2007, p. 201) poolt California riiklikes koolides läbi viidud uuringust selgus, et koolid tegelevad sageli mitmesuguste kriiside lahendamisega ja need sündmused häirivad kooli tavapäraseid funktsioone, toovad kaasa ressursside kahjustamise või hävimise ning mõjutavad negatiivselt õpilaste ja töötajate füüsilist ning vaimset tervist. Sellest võib



järeldada, et koolide ettevalmistus sellisteks sündmusteks on olulise tähtsusega, et nad tuleksid paremini toime kriiside ja hädaolukordade korral. Seega on ka kooliturvalisuse üheks osaks hädaolukorraks valmistumine, mille käigus luuakse detsentraliseeritud kriisireguleerimise süsteem, seatakse endale eesmärgid ja sõnastatakse tegevused, mis aitavad hädaolukorraks valmisolekut tagada ja sündmuse ajal tegutseda, sh HOLF-ide koostamine, KRM-de loomine, õppuste ja koolituste regulaarne läbiviimine inimeste teadlikkuse tõstmiseks ja ohtude ning riskide paremaks märkamiseks.

Nii nagu esimeses alapeatükis tõdeti, et sõnal „kriis“ on erinev tähendus erinevate inimeste jaoks ja selle sisuline määratlus sõltub sageli kontekstist, millega seoses kriisile viidatakse, on ka kooliturvalisuse mõistel laiem sisu. Srichai, *et al.*, (2013, p. 14–15) kirjeldavad, et kooli ohutus tähendab erinevate inimeste jaoks erinevaid asju ja on erinev nii riiklikus kui ka rahvusvahelises mastaabis. Kuigi kooliturvalisust peetakse kriitiliseks teemaks, mõjutavad seda nii geograafilised kui ka kultuurilised tegurid, kuid võimalik, et veelgi enam kooli eelarve. Turvalised on tavaliselt koolid, millel on tõhus juhtimine koos asjakohase strateegia ja visiooniga kogu kooli käsitleva ohutusala lähendamise jaoks. Turvalised koolid peaksid tagama oma õpilaste heaolu, jälgides regulaarselt ohutust, reageerides vanemate muredele, järgides kokku lepitud ohutusprotseduure ja -reegleid ning kasutades tõhusalt kooli eelarvet. (Srichai, *et al.*, 2013, p. 14–15)

Kooliturvalisusest rääkides nähakse sageli ohtudena peamiselt kooli keskkonda ja inimeste agressiivset käitumist, eriti õpilaste omavahelist agressiivset suhtlemist ja koolikiusamist (Morrow, 2004, p. 21–27). On loomulik, et koolikiusamine ja -vägivald on inimeste hinnangul üks sagedasemaid ohte, sest harvadel juhtudel võib see viia ka fataalsete tagajärgedeni (nt koolitulistamine, äkkrünnak) ja nii drastilised sündmused jäävad inimestele meelde. Siiski eristatakse koolide puhul kolme liiki turvalisust (Morrow, 2004, p. 19):

- füüsiline (hõlmab kooli keskkonda);
- emotsionaalne (hõlmab indiviidide emotsionaalset seisundit);
- intellektuaalne (hõlmab indiviidide õppimisprotsessi turvalisust).

Koolid peavad tagama kõigi kolme valdkonna turvalisuse ja suutma neis ohte ennetada, hallata ja vajadusel lahendada. Kooliturvalisuse eest kannavad vastutust koolijuhid ja seda tagavad õpetajad, kelle teadmised sellest, kuidas seda teha, ei pruugi olla küllaldased (Koreškova, 2015, lk 70). Kriisisündmuseid, mis mõjutavad koolis nii füüsilist,

emotsionaalsed kui ka intellektuaalsed turvalisust, on väga palju. Raamatus „Olla olemas. Käsiraamat koolidele“ (Rätsepp, *et al.*, 2011, lk. 16–213) on loetletud 25 sündmust, mis võivad koolis aset leida ja vastavad uurimistöös eespool välja toodud kriisi tunnustest vähemalt ühele (ootamatu algus; puudutatutele ebameeldivad tagajärjed, mida soovitakse vältida; mille lahendamine eeldab kiirust ning ettevalmistust reageerimiseks):

- äkkrünnak;
- tulekahju;
- plahvatus;
- lapsrööv;
- liiklusõnnetus;
- veeõnnetused;
- õnnetused jääs;
- väiksemad õnnetusjuhtumid;
- õpilase kadumine;
- koolivägivald ehk koolikiusamine;
- vaimne vägivald;
- küberkiusamine ehk virtuaalne kiusamine;
- füüsiline vägivald;
- depressioon;
- söömishäired;
- riskikäitumine;
- narkootikumid;
- emotsionaalne väärkohtlemine;
- vaimne väärkohtlemine;
- füüsiline väärkohtlemine;
- seksuaalne väärkohtlemine;
- raske haigus;
- surmajuhtumid;
- suitsiidioht ja suitsiid;
- lapse lein.

Ka käsiraamatus käsitletakse neid sündmuseid kriisidena ning hädaolukorra lahendamise plaani asemel kasutatakse terminit kriisiplaan (Rätsepp, *et al.*, 2011, lk 11). Arvestades loetelu, on see ka täpsem, sest osa nimekirjas olevatest sündmustest on käsitletavad kriisina vaimse tervise kontekstis, kuid ei vasta hädaolukorra tunnustele ega ka kriisi tunnustele kriisireguleerimise seisukohast. Rääkides kooliturvalisusest, tuleks seega alustuseks luua selgus terminites – kriis vs hädaolukord, hädaolukorra lahendamise plaan vs kriisiplaan. Oluline on jõuda üksmeelele, millised sündmused üldse kooli HOLP-is kirjeldatud peaksid olema. Samuti ka kokku leppida, kuidas koolid valmistuvad nendeks sündmusteks, mis hädaolukorra mõiste alla ei mahu, kuid võivad siiski koolis aset leida ja vajavad samuti süsteemset ning läbimõeldud sekkumist. Kui HOLP-is, mis on koolidele kohustuslik dokument, kajastada kõiki võimalikke kriisisündmuseid, võib see muutuda liiga mahukaks ja hoomamatuks. See omakorda muudab sellega tutvumise ja seal kirja pandu omandamise koolide töötajatele keeruliseks, eriti kui puudub selge liigendus dokumendis. Ka käsiraamatu

loetelu kriisisündmustest ei ole lõplik ja sündmuseid, mis võivad viia kriisi või hädaolukorrani, on veelgi, nt küberrünnak, erakordselt halb ilm, elutähtsa teenuse katkestus koolis, epideemia jne. Magistritöö autori hinnangul on seetõttu hädavajalik anda koolidele oskused riskihindamise läbiviimiseks oma koolis kriisireguleerimise kontekstis, et selgitada välja konkreetsetes koolis toimuda võivad hädaolukorrad, mida HOLP-is kirjeldada.

Turvaline (õpi)keskkond on koolide jaoks oluline, kuid kõik haridusasutused on haavatavad eespool loetletud kriiside ja hädaolukordade suhtes. Sugugi mitte kõigil koolidel pole aga valmisolekut neile reageerimiseks. Sageli on põhjuseks arvamus, et „meiega seda ei juhtu“, kuid 21. sajandil peaksid kõik koolid olema valmis väga erinevateks kriisideks – nii inimtekkelisteks, looduslikeks kui ka üha enam tehnoloogilisteks. (Hull, 2010, pp. 440–441)

Cole, *et al.*, (2008, p. 2), kirjeldavad kooli turvalisust kui valmisolekut reageerimiseks ja kriisijuhtimist planeerimise, reageerimise, taastamise ja ennetamise etappidega, millest võib järeldada, et kriisireguleerimisel on oma koht kooliturvalisuses. Planeerimine, valmistumine ja harjutamine on haridusasutuste jaoks olulised, et reageerimis- ja taastamisfaasis kriisidega paremini toime tulla, ning koolid peavad olema valmis hädaolukordadele reageerima ja minevikus toimunud sündmustest õppima. See aitab leevendada hädaolukorra tagajärgi ja vähendab ootamatuse komponenti, mis on hädaolukorra üheks tunnuseks. (Regan, 2014, pp.51–52) Kooliturvalisust ja valmisolekut hädaolukordadeks ei saa seega tagada ühekordsete tegevustega, vaid see on katkematu protsess, järgides kriisireguleerimise nelja faasi.

**Ennetav faas** on pidev protsess, mille käigus viiakse läbi riskihindamisi (riskide välja selgitamine, nende tõenäosuse ja tagajärgede hindamine ning leevendamise võimalused) ja püütakse kõrvaldada või vähendada kriisi puhkemise riske, et ei peaks kulutama ressursse tagajärgedega tegelemiseks (Shayb, 2017, pp. 28–29, p. 35). Samuti on selles faasis olulisel kohal kogukonnatunde loomise ja kerksuse saavutamise seotud tegevused nii individuaalsel, kogukondlikul kui ka riiklikul tasandil (Kimhi, 2016, p 165). See on tihedas seoses planeerimis- ehk valmistumisfaasiga, mistõttu käsitletakse teaduslikes allikates neid sageli ka paralleelselt.

**Planeerimis- ehk valmistumisfaasis** parandatakse kooli võimet kiiresti ja koordineeritult hädaolukorrale reageerida. Siia alla kuuluvad õppuste ja koolituste läbiviimine, HOLP-i

koostamine, kommunikatsioon ja teadlikkuse tõstmine (Hull, 2010, p. 445). Planeerimisetapis on kolm olulisemat teemat, millele koolid peavad mõtlema: juhtimisstruktuur (kes on need isikud, kes moodustavad KRM-i ja vastutavad otsustusprotsesside ja tegevuste elluviimise üle), vastutusvaldkondade jaotamine (kes millise tegevuse eest vastutab ja kes on asendajad) ning kommunikatsioon (nii asutusesisene kui ka -väline informatsiooni liikumine) (Regan, 2014, pp. 52–53). Selles etapis peab Regan (2014, p. 55) eriti oluliseks, et lisaks tavapärasele väliõppustele toimuksid simulatsiooni- ning lauaõppused ja et koos õpilastega harjutataks ka varjumist relvastatud ründe korral. Ka Nickersoni & Zhe (2007, p. 506) uuringu tulemustest selgub, et erinevate õppuste (nt evakuatsiooniõppus, varjumisõppus) läbiviimine koos õpilastega parandab oluliselt nende teadlikkust ohuolukorras tegutsemisest ja toetab nende võimet reaalses hädaolukorras õigesti käituda. Uuringu läbiviijate hinnangul omandavad lapsed õppustel väga spetsiifilisi oskuseid tänu suulistele, kognitiivsetele ja käitumuslikele juhistele, mida nad seejärel saavad ka praktikas õppuse ajal kasutada. Uuringus oli püstitatud ka küsimus, kas äkkrünnaku õppuste läbiviimine võib tekitada lastes ärevuse kasvu, kaasa tuua tugevaid negatiivseid emotsioone või muuta nende taju kooliturvalisuse suhtes, kuid tulemused seda ei kinnitanud. Seega jõudsid autorid järeldustele, et õppuste läbiviimine mõjub soodsalt õpilaste teadlikkusele ja parandab nende reageerimisvõimet hädaolukordades, põhjustamata samal ajal neile psühholoogilisi või emotsionaalseid probleeme. (Nickerson & Zhe, 2007, p. 504–506)

Seega ei ole valmistumisfaasi tegevustest kasusaajad mitte ainult koolipersonal, vaid ka koolis õppivad õpilased, kes tänu koolis omandatavatele oskustele saaksid vajadusel rakendada neid ka väljaspool kooli ning võiksid tulevikus olla teadlikumad täiskasvanud, kelle valmisolek hädaolukordadele reageerimiseks on hea. Ilmselt on õppust planeerides võtmetähtsusega arvestada, et see oleks lastele eakohane ja nendega arvestav, ning õppuseid, mida ei peeta lastele sobilikuks, viiakse läbi vaid personalile, kasutades selleks lisaks väliõppustele ka teisi formaate, nt lauaõppus, mis põhineb aruteludel, mille käigus keskendutakse otsuste langetamisele ja tegevuse koordineerimisele sündmuse lahendamisel.

Planeerimisetapis on oluline teha kokkulepped erinevate asutustega, kellega hädaolukorra lahendamisel koostööd tehakse (ennekõike operatiivteenistused, aga ka turvateenuse pakkuja, kui see on koolil olemas, koolipidaja jt partnerid) ning viia läbi ühisõppuseid, et osalised mõistaks üksteise eripärasid, vajadusi ning võimalusi. Erinevate uuringute tulemustest selgub, et õiguskaitseorganite ja koolide omavahelises koostöös on kitsaskohti

ja õiguskaitseorganite panus koolide HOLP-ide koostamisse ning tegevuste planeerimisse on pigem väike. Koolid ja õiguskaitseorganid peavad mõistma omavaheliste suhete väärtust, aga ka seda, et ühise eesmärgi nimel töötamine võtab aega, vaeva ja eeldab valmisolekut. (Kano & Bourque, 2007, p. 214; Lopez, *et al.*, 2020, p. 483)

**Reageerimisfaas** on periood, mil hädaolukord toimub ja koolipersonal tegutseb selle nimel, et päästa elusid, vähendada hädaolukorra mõjusid ja kaitsta kooli keskkonda. Selles etapis on eriti oluline hädaolukorra teavituse korraldamine, teadlik ja kiire otsuste langetamine, mis võib ära hoida suure varalise kahju ning hukkunute ning kannatanute arvu. Kiireid otsuseid, mis on teadlikult langetatud, saab vastu võtta olukorras, kus planeerimis- ja valmistumisfaasi eesmärgid on korrektselt täidetud ja tegutsemispõhimõtted varem kokku lepitud. (Hull, 2010, p. 445)

**Taastamisfaas** algab hädaolukorra lõppedes, kui otsene oht inimeste elule ja kooli varale on möödas, ja kestab seni, kuni on taastatud tavapärase koolielu (Hull, 2010, p. 445). Regan (2014, p. 54) soovib juba planeerimisfaasis pöörata tähelepanu hädaolukorrajärgsetele tegevustele, nagu vabatahtlike kaasamine taastamisprotsessis ja ressursside (sh rahalised ja esemelised annetused) kasutamine. Samuti tuleks võimalikult detailselt eelnevalt läbi mõelda psühholoogilise toe ja nõustamisvõimalustega seostuv (Daniels, *et al.*, 2007, p. 657), kuni sinnamaani, et planeeritud on ka ruumid, kus psühholoogid nõustatavaid vastu saavad võtta (Regan 2014, p. 54). Kooli HOLP-is peab olema kirjas, kuidas pakutakse psühholoogilist tuge nii õpilastele, õpetajatele kui ka teistele koolitöötajatele ja kust leitakse ressursid selleks. Lisaks nimekiri võimalikest nõustajatest, keda kriisijärgselt saab kaasata, koos nende kontaktandmetega. (Daniels, *et al.*, 2007, p. 657) Kuigi oluliselt vähem kui reageerimisfaas, on ka see etapp ajakriitiline, mil vajaliku informatsiooni otsimiseks ja tegevuste planeerimiseks ei ole aega ega sageli ka ressursse (nt töötajaid, ruume, töövahendeid), seega peaks valmistumisfaasis ka need tegevused varem kokku leppima ja neid planeerima, sest hukkunute ja kannatanute lähedastele psühholoogilise toe pakkumine on leinatöö oluline komponent, mis aitab kaotusega leppimiseni jõuda ja parandab psühholoogilist taastumist pärast inimkannatanutega sündmust (Turunen ja Punamäki, 2016, p. 43).

Iga lapsevanem, kes oma lapse kooli saadab, eeldab vähemal või rohkemal määral, et tema laps on seal kaitstud erinevate kriiside ja hädaolukordade eest. See aga paneb

koolipersonalile vastutuse ennetada lapsi ohustavate olukordade teket, ja kui see ei õnnestu, siis reageerida sündmustele nii, et kaasnevad kahjud, eriti inimeste elule ja tervisele, oleksid minimaalsed. See eeldab aga, et koolide töötajad on ette valmistatud kriisidele reageerima ja hädaolukordi lahendama, koolis on loodud riskiteadlik töökultuur ning kriisireguleerimise meetmete süsteem on läbimõeldud ning terviklik. Koolid vajavad selle saavutamiseks tuge ka partneritelt, nagu riigiasutused ja omavalitsused, operatiivteenistused ja ohutusvaldkonnas tegutsevad erasektori ettevõtted.

### **1.3. Koolide valmisolek hädaolukordadele reageerimiseks**

Kuigi koolid ei ole traditsioonilises mõttes hädaolukordi lahendavad asutused, peavad koolitöötajad olema valmis esmaseks hädaolukorrale reageerimiseks, sest appi tulevad päästeüksused jõuavad sündmuskohale pärast sündmuse algust, sealjuures võib nende saabumine olla ka takistatud (Hull, 2010, p. 441) ja koolitöötajate õige tegutsemine aitab ennetada või vähendada füüsilise ning psühholoogilise trauma tekkimise tõenäosust nii õpilastel kui ka koolitöötajatel (Kano, *et al.*, 2007, p. 400). Seega võib hädaolukorra lahendamise lõpptulemus sõltuda suures osas õpetajate ja ülejäänud koolipersonali tegevusest hädaolukorra ajal. Näiteks sellise ajakriitilise sündmuse puhul nagu äkkrünnak koolis võib operatiivüksuste kohale jõudmise ajaks olla hukkunute ja kannatanute arv väga suur, kui koolipersonalil puudub teadlikkus sündmuse ära tundmiseks ja valmisolek kiiresti reageerimiseks, alustades kohe tegevusi ohu eest põgenemiseks või varjumiseks.

California osariigis USA-s on alates 1971. aastast kõik avalikus sektoris töötavad isikud, sh õpetajad, seadusaktist tulenevalt hädaolukorra lahendamise eest vastutavad isikud (California Government, 1971), mis paneb õpetajatele vastutuse hädaolukorras teadlikult ja ettevalmistatult tegutseda, ning koolidel peab olema võimalus saada üksikasjalikku väljaõpet, et hädaolukordadele reageerida (Hull, 2010, p. 441). Sellega tagab osariik, et laste eest suure osa päevast vastutavad täiskasvanud on valmis seda tegema ka hädaolukorra ajal. Koole peetakse sageli iseenesestmõistetavalt turvaliseks kohaks, mida pole vaja kaitsta – see teeb neist aga kerge sihtmärgi (Hull, 2010, p. 444). Kui koolipersonalil puudub teadlikkus, mida erinevates hädaolukordades ette võtta, et raskeimad tagajärjed ära hoida, siis peagi võib kaduda ka koolide kuvand turvalisusest. Seda seetõttu, et erinevate kriiside olemus, ulatus

ja sagedus on nüüdisaegsete autorite hinnangul tõusujoones (Stern & Sundelius, 2002, pp. 71–72; Boin, 2009, p. 367; Smet, *et al.*, 2012, p 138).

Oluline on siinkohal ka see, mida koolides üldse kriisiks peetakse. 2016. aastal läbi viidud uuringust selgus, et kriisi põhiliseks tunnuseks peetakse Eesti koolides vajadust olukorra lahendamiseks teistmoodi käituda ning koolielu tavapärase toimimise häirumist. Sealjuures ei pruugi häiritud olla kogu koolipere, vaid ainult üksikute sihtgruppide – administratiivpersonal, konkreetne klass, konkreetset aineõpetajad vms – rutiinne toimimine. Kriisi negatiivse nähtusena nimetasid Eesti koolide KRM-de juhid ja liikmed seda, et kriis on ootamatu ja lõhub rutiini ning on võimatu hinnata, kuidas see lõppeb. Kriisi peamiseks tunnuseks nimetatigi ohtu kellelegi või millelegi. Samal ajal ei toonud ükski uurimuses osalenud respondent välja, et kriisi tulemusena võib kahjustada saada kooli maine, ja vähe tähelepanu pöörati ka kriisist tingitud võimalikele varakahjudele. (Palm, 2016, lk 61–62) Seega võib järeldada, et Eesti koolide KRM-de liikmed mõistavad kriisi olemust, kuid ei arvesta kõikide selle võimalike tagajärgedega. Siinkohal tõusetub lisaks ka küsimus, millised on need sündmused, mis koolis nendele tunnustele vastavad, ja kui paljud neist omakorda kvalifitseeruvad hädaolukorraks. Inimeste jaoks omavad sõnad nagu „ootamatus“ ja „oht“ erinevaid tähendusi, mistõttu ühe jaoks võib kriis olla ka juba see, kui märjal põrandal keegi libiseb ja kukub, samas kui teine peab silmas vaid kõige raskemate tagajärgedega hädaolukordi, näiteks tulekahju või äkkrünnak. Seega on nii riigi, kogukonna kui ka üksikisiku tasandil oluline jõuda üldisele kokkuleppele, mida need terminid kooliturvalisuse kontekstis tähendavad.

Sisekaitseakadeemias Katerina Koreškova (2015, lk 72) kaitstud magistritööst selgub, et ka Eesti õpetajaskond täidab igapäevaselt nii turvalisuse tagaja kui esmaabiandja rolle, hinnates kõrgemalt just esimest ja teadvustades oma osalust valmistumise, reageerimise ning ennetamise etappides. Uuringust selgus, et ÜHK-de õpetajad mõistavad oma rolli erinevate hädaolukordade lahendamisel ja turvalisuse tagamisel, kuid nende teadmised nt esmaabi andmisest ei pruugi alati olla küllaldased. Seetõttu teeb Koreškova, lähtudes oma uuringu tulemustest, ettepaneku tagada õpetajatele võimalused omandada kooliturvalisuse ja esmaabi alased teadmised ja oskused juba õpetajakoolituse läbimisel näiteks vabaainetena, et kõigil oleks võimalik need teadmised omandada. (Koreškova, 2015, lk 68) Tehtud ettepaneku realiseerumine oleks samm edasi, et parandada koolide valmisolekut hädaolukorraks. Siinkohal tasuks autori hinnangul õppida ka USA California osariigi

kogemusest ning võtta üle sarnased põhimõtted vähemalt selles osas, et koolide töötajaskonnale tehakse võimalikuks saada üksikasjalikku hädaolukordade lahendamiseks seonduvat väljaõpet ka pärast õpetajakoolituse läbimist.

Kuna õpetajad on teadvustanud oma rolli kriisi erinevates etappides ja tajuvad, et nad vastutavad õpilaste turvalisuse eest, vajavad nad ka nende rollide täitmiseks tööriistu, mille abil seda teha – teadmisi, oskusi ja vahendeid erinevatele kriisidele reageerimiseks. Kuna teoreetilistest allikatest selgub, et maailmas on kriisid 21. sajandil muutunud (Smet, *et al.*, 2012, p. 138), peame ka Eestis olema valmis sarnasteks muutusteks. Seetõttu on koolide personalile, kes vastutab laste eest, eriti oluline need tööriistad anda, et nad suudaksid kooliturvalisust tagada. Ka Cole, *et al.*, (2008, p. 3) rõhutavad, et turvalisuse tagamiseks on oluline, et ÜHK-d, kus on koos suur hulk lapsi, valmistaksid oma personali ette kriisiolukorras läbimõeldult ja teadlikult tegutsema, sest hädaolukorra puhkedes võib koolipersonalist saada laste turvalisuse tagaja. Lisaks sellele võib tekkida vajadus täita ka esmaabiandja, toitja ja hooldaja rolle (Hull, 2010, p. 443). Kui tegemist on hädaolukorraga, millest tulenevalt ei ole võimalik koolihoonest lahkuda (näiteks erakordselt halvad ilmastikuolud, mürgiste ainete esinemine välisõhus või ka näiteks rünnak väljaspool kooli, mistõttu tänaval viibimine on ohtlik), peaksid olema tagatud vähemalt laste esmavajadused, näiteks toit ja jook, aga ka nende psühholoogiline turvalisus koolis. Kirjeldatud tingimustes saab seda teha vaid koolipersonal, mitte sündmust lahendavad operatiivüksused või lapsevanemad.

Hädaolukorra mõjude vähendamiseks mõeldud tegevuste läbiviimist toetab asjatundlikult ja läbimõeldult koostatud HOLP, kus on kirjeldatud kõik neli kriisireguleerimise faasi, asutuse töötajate tegevused ja vastutusvaldkonnad, olemasolevad vahendid ja ressursid erinevate hädaolukordade lahendamiseks, informatsiooni liikumise ja kommunikatsiooni põhimõtted ning lisaks ka varasemate kogemuste analüüsid (Cole, *et al.*, 2008, p. 3). Tegevuskava koostamisel soovib Regan (2014, p. 54) valmistumisetapis mõelda suurelt ja tegevuskava koostades lähtuda võimalikult raskete tagajärgedega stsenaariumist, sest kergem on hädaolukorras juba olemasolevat tegevusplaani lihtsustada, kui kohapeal uut välja mõelda. Hull (2010, p. 444) toob välja, et hea plaani koostamisel on koolidele toeks poliitikakujundajad juhtival tasandil. Eestis on koolidele koostatud EHIS-es kättesaadavad juhendmaterjalid hädaolukorra plaani koostamiseks (HTM, 2019), samuti andis 2011. aastal Rocca al Mare Kool välja õpetajatele mõeldud kriisi käsiraamatu „Olla olemas: käsiraamat



kriisidest õpetajatele koolides ja lasteaedades”. Samal aastal avaldas Elukestva Õppe Arendamise Sihtasutus Innove trükise „Kommunikatsiooni käsiraamat kutseõppeasutustele“. Seega on ka Eestis esimesed sammud astunud selles suunas, et koolide personalil oleks võimalik parandada oma ettevalmistust hädaolukordadele reageerimiseks ja kriisides paremaks toimetulekuks. Samas langeb kõigi nende materjalide valmimise aeg perioodi, mil just oli PGS-i kohaselt hakanud koolidele kehtima nõue HOLP-i koostamiseks. Tänaeni, üksteist aastat hiljem, ei ole uuritud, kuidas on need meetmed mõjutanud koolide hädaolukorrale reageerimise võimet ja kas nende kasutuselevõtmine on ka parandanud õpetajate ja teiste koolitöötajate valmisolekut hädaolukorra lahendamiseks. 2016. aastal Eestis läbi viidud uurimuse tulemustest selgus, et koolide kriisiplaanid on muutunud väga mahukaks, mistõttu ei ole need kriisiolukorras hõlpsasti kasutatavad, ning koolid on teinud erinevaid kriisiplaanide modifikatsioone: lühendatud versioon, koostanud õpetajatele konkreetseid juhised kriisiplaani põhjal või eraldi juhised õpetajatele, kui väljasõitudel peaks juhtuma õnnetus. Samuti ilmnis, et Eesti koolidel on olnud kokkupuude erinevate kriisidega, mida kriisiplaanis ei kajastata, kuid sündmustega, mis on plaanis kirjeldatud, neil sageli kokkupuudet ei ole. (Palm, 2016, lk 66)

Kano, *et al.*, (2007, pp, 415–416) viisid USA-s Los-Angelese maakonnas läbi uuringu, millest selgus, et piirkonna koolide töötajate arvates on neil olemas valmisolek hädaolukordadele ja katastroofidele reageerimiseks ning selleks ollakse hästi valmistunud. Samas selgus uuringu tulemustest, et koolide HOLP-id ei vasta nõuetele, väljaõpet ning koolitusti ei korraldata piisavalt ning õppustel keskendutakse ennekõike evakuatsiooni läbiviimisele, samas kui varjumisõppuseid korraldatakse oluliselt harvemini. Uuringu läbiviijate hinnangul võib selline ebaadekvaatne optimistlik suhtumine oma kooli valmisolekusse aga mõjutada negatiivselt töötajate motivatsiooni läbi viia tegevusi, mis on valmisoleku tagamiseks olulised: planeerimine, väljaõpe ja koolitused, õppused, vajalike vahendite ja varude tagamine ning koostöö teiste asutustega, kes osalevad hädaolukordade lahendamises. Need kõik on aga hädaolukorraks valmisoleku eelduseks, mistõttu võib uuringu tulemustest järeldada, et hoolimata õpetajate optimistlikust hinnangust oma reageerimisvõimele ja valmisolekule, ei pruugi need tegelikult sugugi mitte nii head olla. (Kano et, al., 2007, pp. 416–417)

Eestis ei ole varem koolide hädaolukorraks valmisolekut teaduslikult uuritud, kuid 2019. aastal intervjueris Merle Liba oma Tartu Ülikooli bakalaureuse töö raames lasteaedade

direktoreid. Uuringust selgus, et direktorite sõnul on lasteaiad taganud valmisoleku erinevate hädaolukordadega toime tulemiseks, moodustades lasteaiatöötajatest koosneva KRM-i ning koostades asutuse kriisiplaani või HOLP-i (Liba, 2019, lk 32). Siiski ei olnud uuringu tulemustest võimalik teha järeldusi, kas lasteaiade direktorite hinnang, et nad on taganud valmisoleku erinevates hädaolukordades toime tulemiseks, on liigselt optimistlik ja seotud eelmises peatükis kirjeldatud paberil plaanide sündroomiga või tagavad need meetmed selle ka tegelikult. Sama küsimus tõusetub ka Eesti ÜHK-dega seoses. Fakt, et KRM on moodustatud ja plaan olemas, ei paranda koolide valmisolekut hädaolukordade lahendamiseks. Oluline on pigem see, kas vastutusvaldkonnad on KRM-i liikmete vahel jaotatud ja nad teavad oma ülesandeid hädaolukordade lahendamisega seoses ning kas koostatud plaan on ajakohane ning rakendatav.

Kano, *et al.*, (2007, pp. 415–418) uuringust selgub, et HOLP-ide ajakohasus, koolituste ja õppuste läbiviimine on hädaolukorraks valmistumise faasi olulised komponendid, mis tekitab õigustatud küsimuse, kas eelneva ettevalmistuseta on võimalik hästi toime tulla reageerimis- ja taastamisfaasis. Kuigi uuring on läbi viidud Ameerikas ja tulemuste üks ühele ülekandmine Eesti ÜHK-de töötajatele ei ole kohane, saab teatud järeldusi siiski teha nii koolide turvalisuse kui ka hädaolukordadeks valmisoleku osas – on vägagi võimalik, et Eestis on olukord sarnane. 2016. aastal viis Arukaev Lääne-Virumaa ja Ida-Virumaa lasteaiades töötava personali seas läbi uuringu tuleohutusosalase teadlikkuse kohta, millest selgus, et lasteaiades korraldatakse regulaarselt evakuaatsiooniõppuseid, kuid nende käigus ei omandata piisavalt teadmisi. Puudulikud on teadmised automaatse tulekahjusignalisatsiooniseadme (ATS) ja tulekustuti kasutamise osas, lisaks ka tuleohtu põhjustavate faktorite kohta (nt elekter) ning teadmised tulekahju korral tegutsemisest ja päästeala infotelefoninumbrist vajavad lasteaiade töötajatel kinnistamist. Uuringust selgus ka tõsiasi, et lasteaiade personal hindas oma teadmisi tuleohutuspaigaldistest ja nende kasutamisest kõrgemaks, kui need tegelikult olid. (Arukaev, 2016, lk 27–40) Kuna tuleohutuskoolituste ja õppuste korraldamine on Eestis õiguslikult reguleeritud ja toimub igal aastal, siis võib järeldada, et teiste hädaolukordade lahendamiseks vajalik ettevalmistus võib olla veelgi madalamal tasemel.

USA-s koolipsühholoogide seas läbi viidud uuringust selgus, et kõige sagedamini kasutatav hädaolukorrale reageerimise ja valmisoleku tagamise viis koolides on KRM-de loomine. Uuringu läbiviijad esitavad küsimuse, milline on selle meetme efektiivsus, viidates, et

samateemalisi uurimusi ei ole läbi viidud. (Nickerson & Zhe, 2004, p. 784) Ka Eestis on enamikus koolides loodud KRM-d, mis koosnevad enamasti 4–10 liikmest, kes enamuses on juhtkonna töötajad (Palm, 2016, lk 67). Kano et al (2007, 415–416) mõnavad, et sageli saavad koolides väljaõpet ning koolitusi vaid KRM-i ja juhtkonna liikmed, rõhutades, et on väga oluline, et neid viidaks läbi kõigile koolitöötajatele. Ka Eesti ÜHK-des töötavad lisaks juhtkonnaliikmetele, pedagoogidele ja tugipersonalile ka mitmed teised töötajad (raamatukogude töötajad, kokad, koristajad, valvurid, tugiisikud, juhiabid jne), ka nende ettevalmistust hädaolukordade lahendamiseks ei tohiks unustada ja neilt võib tulla ka väärtuslik sisend ohtude ning riskide hindamiseks koolis.

Turvalisuse tagamiseks koolis on oluline lisaks füüsilise keskkonna ohutuks muutmisele pöörata tähelepanu kogu organisatsiooni reageerimisvõimekuse koordineeritud ja järjepidevale arendamisele, sealhulgas töötajate teadlikkuse ja reageerimisoskuse parandamisele (Cole, *et al.*, 2008, pp. 2–14). Samuti tuleks panustada HOLP-ide koostamise, ettevalmistavate koolituste läbiviimisesse, asutuse üldise sisekliima ja inimestevaheliste suhete parandamise ning hoidmisesse (Cole, *et al.*, 2008, pp. 2–14). Seega võib teoreetilistele allikatele ja varasematele uuringutele toetudes väita, et kooliturvalisus ja koolipersonali valmisolek hädaolukordadele reageerida ja neid lahendada sõltuvad mitmete tegurite koosmõjust, kus olulisel kohal on nii füüsilised ohutust tagavad vahendid kui ka koostöö ja koordineeritud tegevuste teadlik rakendamine. Kõigi nende tegurite arendamiseks on oluline planeerida tegevusi ja magistritöö autori hinnangul võib siinkohal abiks olla tähtaegade teadlik seadmine planeerimisprotsessis ning tööruutide kasutusele võtmine valmistumis- ning ennetamisfaasis (nt teatud sagedusega HOLP-i üle vaatamine, koolituste ja õppuste korraldamine, tehniliste vahendite töökorras oleku kontroll, kooli sisekliima parandamiseks ja koolipere omavaheliste suhete soodustamiseks ühisürituste ning projektide läbiviimine jms). Jaanika Palm (2016, lk 66) tõdes, et tema uurimuse andmete analüüsist selgus, et valimisse sattunud Harjumaa koolidest tegeleb vaid üks regulaarselt kriisiplaani uuendamisega ning teistes koolides värskendatakse plaani vajaduspõhiselt. See võib aga kaasa tuua olukorra, kus plaan ei ole enam ajakohane, sest vajaduspõhisust ei pruugita mõista või selle peale lihtsalt ei tulda. Veel sel aastalgi (2021) on käesoleva magistritöö autor näinud koolide HOLP-e, kus politsei kutsumiseks on märgitud telefoninumber 110, mis ei ole aktiivses kasutuses olnud juba 2015. aastast ja suleti lõplikult 29.02.2020. Seega on märkamata jäänud vajadus teha kooli hädaolukorraplaanis muudatusi, see omakorda võib

tähendada plaanist lähtuva töötaja suutmatust abi kutsuda ajakriitilises olukorras.

Paljudes koolides on nulltolerants teatud esemete või ainete kooli territooriumile toomise suhtes ja Ameerikas on mitmetes koolides kasutusel metallidetektorid, et vältida relvade koolihoonesse toomist (Nickerson & Zhe, 2004, p. 784). Ka Eestis kasutatakse sarnaseid meetmeid kooliturvalisuse tagamisel, kuid oluliselt leebemal kujul. Näiteks on paljudel koolidel ukсед lukustatud, et takistada võõraste sissepääsu hoonesse, samuti on koolitöötajatel õigus võtta hoiule kooli kodukorras loetletud keelatud aineid ja esemeid (Kerb, 2015, PGS 2010), sekkuda füüsiliselt, kui keegi käitub ohtlikult, jälgides, et see oleks proportsionaalne ohuga ja möödapääsmatult hädavajalik, ning vajadusel kaasata teisi spetsialiste nii koolist kui ka väljast, et lahendada erinevaid probleemolukordi (HTM, 2019). Servoss (2014, p 3) juhib tähelepanu asjaolule, et koolides kasutatakse aina laialdasemalt turvameetmeid, kuid nende mõju õpilaste käitumisprobleemidele on vähe uuritud või on keskendunud üksikutele elementidele kooliturvalisuse loomiseks kasutatavatest turvameetmetest, mitte tervikpildile. Lisaks on tõusetunud küsimus, kas turvameetmete kasutamine võib omada ka negatiivseid kõrvalmõjusid ja viia õpilaste ebavõrdse kohtlemiseni näiteks erineva kultuuri või rassilise taustaga õpilaste vahel (Servoss, 2014, p. 2), esile kutsuda õpilaste pahameelt seoses kaasneva privaatsuse ja usalduse rikkumise ning liigse karistamisega (Hyman & Perone, 1998, p. 22–26).

Merrow (2004, p. 21) väidab, et aina suurenev turvavarustuse kasutamine koolis ja nulltolerantsi põhimõte (iga eksimus saab võimaliku karmima karistuse), mida Ameerikas osades koolides kasutatakse, suurendab iseenesest stressi taset, mis võib kaasa tuua raskusi õppetöös, sest õpilased muretsevad suurema osa ajast selle pärast, ega nad mõne kooli regulatsiooni või kodukorrapunkti vastu ei eksi. Järelikult on vajalik erinevaid turvalisust tagavaid meetmeid rakendades jälgida, et need üksteist ei kompromiteeriks, vaid oleksid kõik loogiliselt omavahel seotud ja proportsionaalsed. Samuti on oluline, et nende kasutamise vajadus ning kasutegur on kogu kooliperele üheselt mõistetav, et vältida psühhosotsiaalsete probleemide tekkimist, mis omakorda võivad viia inimtekkeliste hädaolukordadeni.

Hull (2010, p. 441) väidab, et lapsevanemad ja ühiskond ootavad, et kool tagaks õpilastele turvalise õpikeskkonna, mille alustaladeks on positiivne õhkkond, sallimatus vägivalja ja julmuse suhtes ja koolipersonali valmisolek ja võimalused koheselt reageerida igasugusele

ohule. Servoss (2014, p. 21) jõudis oma uuringus tulemuseni, et õpilased, kes koolis halvasti käituvad, hindavad ka oma suhteid õpetajatega halvemaks, tajuvad enam õpetajate ebavõrdset ja halba kohtlemist ning vastuolulisi nõudmisi distsipliinis. Uuringus jõuti järeldusele, et kooliturvalisuse seisukohast on õpetajate ja õpilaste omavahelised positiivsed suhted sama olulised kui turvalisuse tagamiseks kasutatavad tehnilised vahendid. Samuti satuvad koolis vähem pahandustesse õpilased, kes tegelevad spordi või mõne huvialaga, ja need, kes tajuvad kooli positiivsena ning tunnevad ennast koolipere liikmena, samas kui õpiraskustega õpilased käituvad kaks korda suurema tõenäosusega ebasoovitavalt. Raskused matemaatikas ja lugemises on seotud väga paljude käitumishäiretega. (Servoss, 2014, p. 21)

Ka Nickersoni & Zhe (2004, p. 784–485) poolt koolipsühholoogide seas läbi viidud uuringust selgub, et ennetavad meetodid, nagu õpilaste erinevatesse programmidesse kaasamine (nt vägivalla ennetusprogramm, konfliktilahendusoskuste arendamise programm) ja laste sotsiaalsete oskuste arendamine, aitavad koolipsühholoogide arvates kaasa kooliturvalisuse tagamisele ja neid meetodeid kasutatakse koolides sageli. Eestis on erinevate koolisuhete parandamiseks ja soodustamiseks käivitatud mitmeid programme (näiteks TORE tugiõpilasliikumine, KiVa kool, Targalt Internetis, Koolirahu, KEAT (Kaitse End ja Aita Teist) ning meetodikaid (näiteks „Kiusamisest Vabaks“, „Ühise Mure Meetod“) (HTM, 2019). Kooliturvalisuse tagamisel on seega lisaks tegevustele valmistumise, reageerimise, taastamise ja ennetamise faasides oluline ka psühhosotsiaalse toe tagamine ja koolis positiivse sisekliima loomine. Käesoleva magistritöö autori hinnangul peaks tegevuste viimasena mainitud aspektid olema üks osa ennetamise faasist. See tagaks, et lähenemine hädaolukordade ennetamisele oleks terviklik, püüdes vähendada ja ennetada kriiside ja hädaolukordade tekkimise riske.

Veel üks oluline teema, millele ÜHK-d peavad tähelepanu pöörama, on kriisikommunikatsioon. Hädaolukorra ajal ja järgselt on koolitöötajate võime oskuslikult kriisikommunikatsiooni ellu viia sama oluline kui ettevalmistus ja valmisolek hädaolukorras tegutseda (Coombs & Holladay, 2010, p. 17). Koolivägivalla juhtumid, eriti kui need on raskete või suisa letaalsete tagajärgedega, tõmbavad palju meedia ja avalikkuse tähelepanu, kuigi nende esinemissagedus on suhteliselt madal (Daniels, *et al.*, 2007, p. 652). Seetõttu on väga oluline nii kommunikatsioon üldiselt kui ka ette valmistatud ning läbimõeldud kriisikommunikatsiooni sõnumite loomine, et neid edastada erinevatele sihtgruppidele (Hull, 2010, p. 447):

- õpilastele ja koolitöötajatele (asutusesisene informatsiooni edastamine);
- reageerivatele operatiivteenistustele (asutuseväline informatsiooni edastamine);
- lapsevanematele ja avalikkusele (asutuseväline kommunikatsioon).

Ka Palm (2016, lk 68) jõudis järeldusele, et koolidel peaksid olema ettevalmistatud kanalid, mille kaudu nad prioriteetsete sidusgruppidega suhtlevad, ning samuti korraldatud, kes vastava kanali kaudu vastava sidusgrupiga suhtleb. Samuti selgus Jaanika Palmi (2016, lk 68) uurimuse tulemustest, et „üldiselt peetakse koolipersonali ning eriti õpetajate õigeaegset ja adekvaatset informeerimist väga oluliseks, sest õpetajad on kooli nõ infokanalid, kelle kaudu jõuab vajalik teave nii õpilastele kui ka lapsevanematele.“ Kriisikommunikatsiooni peamise takistavate asjaoludena toodi uuringus välja, et kriisikoolituse toimub harva, millest on tingitud koolitöötajate vähesed teadmised ja oskused, kogemuste puudumine ja probleemid kommunikatsiooniahelaga, mis võivad olla nii tehnilisest kui ka inimfaktorist põhjustatud (Palm, 2016, lk 72–73).

Kriisikommunikatsiooni edukas läbiviimine sõltub seega suurel määral valmistumisfaasis tehtud eeltööst – ettevalmistatud sõnumite selgusest, konkreetsemusest ja kasutatavusest. Kuna informatsioonivajadus hädaolukorra ajal ja ka selle järgselt on kõrgendatud, siis lihtsustavad ettevalmistatud sõnumid koolipersonali toimetulekut võimaliku meediarünnakuga, ärritunud lähedaste või teiste asjast huvitatute järelepärimistele vastamisega ja kuulujuttude ning ebatäpsete faktide avalikkuseni jõudmise takistamisega (Devlin, 2007, p. 360). Samuti aitavad ettevalmistatud sõnumid ja kokku lepitud teavitused hädaolukorra ajal kiiremini edastada olulist informatsiooni ohupiirkonnas olevatele inimestele, et sündmuse raskeid tagajärgi vältida või vähendada.

Kooliturvalisust ja koolide valmisolekut hädaolukordade lahendamiseks on teaduslikult vähe uuritud nii Eestis kui ka maailmas laiemalt. Uuringute fookus on sageli suunatud mõnele kitsale kooliturvalisusega seotud teemale, näiteks koolikiusamine või koolivägivald, nii nagu ka käesolevas magistritöös keskendutakse vaid hädaolukorraks valmisolekule. Siin võib põhjuseks olla, et kooliturvalisus ongi väga lai mõiste, mis sisaldab endas nii mitmeid erinevaid komponente, et selle piiritlemine teaduslike järelduste tegemiseks osutub keeruliseks. Hädaolukorraks valmisolek on üks osa kooliturvalisusest, mis on seotud kõige

raskemate tagajärgedega kriisisündmustega, mis koolis aset leida võivad. Nende sündmuste esinemise sagedus ja tõenäosus on küll pigem väike, kuid nende tagajärjed võivad olla väga rasked, mistõttu ei saa neid ka tähelepanuta jätta, kuigi koolid puutuvad hoopis sagedamini kokku kriisisündmustega, mis hädaolukorra definitsiooni alla ei mahu. Kooliturvalisuse tagamiseks on oluline, et teema oleks selgelt mõtestatud ja sellega tegeletaks regulaarselt, sealjuures rakendataks kriisireguleerimise meetmete süsteemi, mille toel erinevaid kriisisündmuseid ja hädaolukordi ennetada või selle ebaõnnestumisel lahendada. Samuti on oluline panustada koolipersonali teadmistesse, oskustesse kriise ära tunda ning neid lahendada, et ära hoida sündmuste eskaleerumine. Panustada ka koostöösse erinevate seotud osalistega, nt operatiivteenistused, koolipidaja jt. Nende tegevustega antakse panus hädaolukordade lahendamise valmisoleku parandamiseks olukordades, kus ootamatuse komponent on suur ja teadmatuse määr väga kõrge.

## **2. EESTI ÜLDHARIDUSKOOLIDE VALMISOLEK HÄDAOLUKORDADE LAHENDAMISEKS**

Uurimistö eelmises peatükis täideti esimene uurimisülesanne, kirjeldada teoreetiliste allikate ja varasemate uuringute tulemuste põhjal kooli hädaolukorraks valmisolekut kriisireguleerimise kontekstis. Sellele toetudes operatsionaliseeriti hädaolukorraks valmisoleku mõiste ja toodi välja seda kirjeldavad tegurid. Selleks koostati esialgu sarnaselt Suttonile & Tierneyle (käesolev töö, lk 23) nimekiri teguritest ja seejärel jagati need üldistesse kategooriatesse. Täpsemalt kirjeldatakse operatsionaliseerimise tulemusi alapeatükis 2.3. Kategooriate ja tegurite abil oli võimalik konstrueerida ankeetküsimustik, millega koguda andmed magistritöö teisele ja kolmandale uurimisküsimusele vastuste leidmiseks.

Uuringu käesolevas peatükis on kolm alapeatükki, esimeses kirjeldab autor magistritöö eesmärgi täitmiseks läbi viidud empiirilise uuringu protsessi, valimit ja andmekogumis- ning analüüsimeetodeid. Teises alapeatükis kirjeldab autor empiirilise uuringu tulemusi, et leida vastus uurimisprobleemile. Kolmandas alapeatükis võrreldakse uuringu tulemusi esimeses peatükis käsitletud teoreetiliste allikate ja valdkonnas varasemalt läbi viidud uuringute tulemustega ja esitatakse neist lähtuvad järeldused.

### **2.1. Uurimismetoodika ja valim**

Magistritöö eesmärgi saavutamiseks otsustati kaardistava ülevaateuurimuse kasuks, sest varasemaid uuringuid samal teemal pole Eestis läbi viidud, ja see annab võimaluse selgitada ja võrrelda tegelikkuses valitsevaid asjaolusid (Neuman, 2014, p. 317). Kvantitatiivne uurimisviis sobib olukordades, kus soovitakse uurida suurte populatsioonide üldiseid näitajaid ja koguda arvandmeid, mida mõõta ja kvantifitseerida (Seers ja Critelton, 2001, p. 487). Autori hinnangul on see sobivaim olukorras, kus varasemaid samateemalisi uuringuid tehtud ei ole ja soovitakse olukorda kaardistada. Kvantitatiivse uurimismeetodi abil luuakse objektiivseid uuritavate nähtuste kirjeldusi, mida saab laiendada üldkogumile (Stern, *et al.*, 2014, p. 285), et selgitada välja põhjus-tagajärg-seoseid (Hirsjärvi, 2005, lk 130).



SurveyHero keskkonnas koostati internetipõhine poolstruktureeritud ankeetküsimustik (vt lisa 1). Küsimustikus kasutati suletud küsimusi kvantitatiivsete andmete kogumiseks, vastajad pidid valima ette antud variantidest sobiva vastuse, seejuures küsimustele vastamata jätta ei olnud võimalik. Ankeetküsitluse suletud küsimused koosnesid binaarsetest, mitme vastusevariandiga ja skaalaküsimustest (nominaal-, intervall- ja järjestusskaala). Tulemuste analüüsimiseks valiti Microsoft Exceli tabelarvutustarkvara. Andmete analüüsimisel kasutati kirjeldavat statistikat uuringus ilmnunud tulemuste ja nähtuste selgitamiseks ning sagedustabeleid nende esinemissageduste kirjeldamiseks (näiteks erinevused õpetajate, juhtide ja toetavate töötajate teadmistes erinevate hädaolukordade lahendamisel, HOLP lugemisel jne). T-testi abil võrreldi keskväärtuste statistiliselt olulist erinevust juhul, kui tegemist oli pidevate tunnustega (õpetajate, juhtide ja toetavate töötajate gruppide vahel võrreldi hinnanguid koolitavalisusele). Hii-ruut testi kasutati, kui tegemist oli diskreetsete tunnustega (gruppides võrreldi, kas HOLP-i on loetud või mitte, kas koolitustel osalemine parandab hinnangut teadmistele hädaolukordade lahendamisest ja kas KRM liikmete ja vastutavate ülesannetega töötajate teadmised hädaolukordade lahendamisest on paremad kui ülejäänud koolitöötajatel). Kahe tunnuse vahelise korrelatsiooniseose leidmiseks kasutati Spearmani korrelatsioonikordajat, mis on sobilik andmete korral, mille tähendused on skaala väärtused. Korrelatsioonikordajat kasutati, et uurida, kas koolitustel osalemise kordade arvu kasvades paraneb ka hinnang oma teadmistele hädaolukordade lahendamisest. Korrelatsiooni koefitsientide p-väärtused arvutati osaliselt käsitsi, sest Excel seda ei võimalda. Tarkvara abil leiti Spearmani korrelatsioonikordaja ja vabadusastmete arv, mille abil leiti käsitsi t-statistik, sest vastav funktsioon Excelis puudub. P-väärtuse leidmiseks on funktsioon tarkvaras olemas, mille sisendiks on vabadusastmete arv ja t-statistik, seega selleks kasutati taas Excelit.

Küsimustikku lisati ka avatud küsimused, millega anti vastajatele võimalus oma vastuseid selgitada või täiendada. Nendele küsimustele vastamine oli vabatahtlik. Avatud küsimuste tekstiliste vastuste uurimisstrateegiaks kasutati kvalitatiivset kontentanalüüsi, mis võimaldab saadud infot kodeerida ja seeläbi kategoriseerida (Neuman, 2014, p. 377). Koodid koostati käesolevas uurimuses kodeerimisprotsessi käigus (koodipuud on esitatud lisadena). Uurimismeetodit otsustati kasutada selleks, et fikseerida ka need asjaolud, mida uurija ei pruukinud osata küsida. Oma olemuselt on meetod justkui sillaks kvantitatiivse ja kvalitatiivse meetodi vahel, mille abil tõlgitakse tekstilised tulemused kvantitatiivsete

näitajate keelde (Kalmus, 2015), kuid selle kasutamine on uuringus väga minimaalne ega muuda uuringu kvantitatiivset olemust.

Küsimustikus esitati küsimusi väga erinevate kriisiolukordade kohta, kuid tehti ka valik uurida süvitsi kõige raskemate tagajärgedega sündmuseid: tulekahju, äkkrünnak, plahvatus ja/või varing, plahvatusoht, pommiähvardus. Otsus neid sündmusi lähemalt uurida tehti 2016. aastal, mil magistritööga alustati, ja valikul lähtuti toona kehtinud VV korraldusest nr 208, mis käsitles neid sündmusi hädaolukordadena koolis. 26. juulil 2018 tunnistati korraldus küll kehtetuks, kuid see ei muuda nende sündmuste sisulist tähendust, mistõttu otsustati uurimisstrateegiaga jätkata esialgse plaani alusel. Uurimistöö viidi läbi ajavahemikus juuni 2016 – aprill 2021 (vt tabel 2).

Tabel 2. Uurimistöö etapid (autori koostatud)

| Uurimistöö etapp  | Ajavahemik                   |
|---|------------------------------|
| 1. Uuringu ettevalmistamine ja teoreetilise kirjanduse analüüs  | juuni 2016 – aprill 2021     |
| 2. Ankeetküsimustiku koostamine                                 | jaanuar 2018 – märts 2021    |
| 3. Valimi väljaselgitamine                                      | jaanuar 2021 – veebruar 2021 |
| 4. Pilootuuringu läbiviimine                                    | märts 2021                   |
| 5. Põhiuuringu läbiviimine                                      | märts – aprill 2021          |
| 6. Küsitluse tulemusel saadud andmete statistiline analüüsimine | aprill 2021                  |
| 7. Tulemuste analüüs ja järelduste esitamine                    | aprill – mai 2021            |

Küsimustiku koostamise aluseks olid teoreetiliste allikate lähtekohad ja varasemate uuringute tulemused, osaliselt kasutati küsimustikus ka Katerina Koreškova (2016) magistritöö „Õpetajatele esitatavad ootused ning õpetajate valmisolek esmaabi andmiseks kooliturvalisuse tagamisel“ uuringus esitatud küsimusi, et võrrelda praeguseid ja viie aasta taguseid tulemusi. Uuringu läbiviija soovis küsimustiku konstrueerimisel kasutada ka töö esimeses osas käsitletud Kano, *et al.*, poolt Ameerikas 2007. aastal läbi viidud uuringu „Are Schools Prepared for Emergencies? A Baseline Assessment of Emergency Preparedness at School Sites in Three Los Angeles County School Districts“ küsimustikku. Selleks pöördus uuringu läbiviija palvega autorite poole nii teadlastele ja kraadiõppuritele mõeldud suhtlusportaali ResearchGate kaudu kui ka e-kirja teel, kuid ei saanud vastust, mistõttu tuli küsimustik suures osas iseseisvalt koostada. Küsimustik koostati eesti keeles, kuid saadeti nii eesti kui ka vene õppekeelele koolidele.

Teoreetilistele allikatele tuginedes ja valdkonna uuringutega tutvudes koostas töö autor loetelu teguritest, mis iseloomustavad koolide valmisolekut hädaolukorraks, ning jagas need kuueks kategooriaks. Nendele toetudes konstrueeriti küsimustik, et uurida hetkeseisu Eesti

ÜHK-de hädaolukorraks valmisolekul (vt tabel 3). Küsimustik koosnes viiest osast: üldine kooliturvalisus (11 küsimust); HOLP (9 küsimust); ettevalmistus hädaolukordade lahendamiseks (10 küsimust); teadlikkus hädaolukordade lahendamisest (6 küsimust); üldandmed (13 küsimust).

Tabel 3. Kooli hädaolukorraks valmisoleku kategooriad, tegurid ja nendega seotud küsimused uurimisinstrumentis (autori koostatud, vt ka lisa 1.)

| Kategooria                               | Tegurid  | Küsimused               |
|--|--|-------------------------|
| 1. Kooliturvalisus.                      | Hinnang tajutud turvalisusele koolis.                          | 1.2; 1.3                |
|  | Kooliturvalisuse teema olulisus koolis.                        | 1.4; 1.5; 1.6; 1.7      |
| 2. Juhtimine ja koordineerimine.         | KRM-i loomine.   | 1.8; 5.11               |
|  | Ülesannete ja vastutuse jagamine.                              | 5.11; 5.12; 5.13        |
|  | Ennetavad tegevused ja koostöö partneritega.                   | 1.9, 5.13               |
| 3. HOLP.                                 | Tegevuskavad hädaolukorrasituatsioonides tegutsemiseks.        | 2; 2.2.1;               |
|  | Plaani rakendatavus.   | 2.2.2; 2.2.3; 2.2.4     |
|  | Koolituste ja õppuste regulaarne korraldamine.                 | 3.4; 3.5; 3.7;          |
| 4. Teadlikkus.                           | Kriisisündmuste ja HO tundmine.                                | 1.10                    |
|  | Varasem kogemus kriisisündmuste ja HO-de lahendamisel.         | 1.11                    |
|  | Koolitustel ja õppustel osalemine ja teadlikkus HOLP-i sisust. | 3.6 -3.8, 2,1,1; 2.2.1  |
|  | Teadlikkus kriisisündmuste ja HO lahendamisest.                | 3.6; 3.9; 3.10; 4.1–4.7 |
| 5. Ressursid.                            | HO lahendamiseks vajalike vahendite ja varude olemasolu.       | 1.8; 1.9                |
|  | Tehniliste seadmete ja lahenduste olemasolu.                   | 1.8; 1.9; 1.3           |
|  | Turvameetmete kasutamine.                                      | 1.8;1.9, 1.3            |
| 6. Kriisikommunikatsioon ja HO teavitus. | Kokku lepitud hädaolukorra teavitussüsteem.                    | 3.3; 5.13               |
|  | Kokku lepitud asutusesisene kriisikommunikatsioon.             | 3.1, 5.13               |
|  | Kokku lepitud asutuseväline kriisikommunikatsioon.             | 3.2; 5.13               |

Igal uuringul on oma eritunnused ja selle läbiviimise edukus sõltub sihtpopulatsiooni tunnustest, valimist, uuringu sihist ja vajalikest vahenditest informatsiooni saamiseks, aga ka teistest teguritest, nagu küsimustiku saatmine vastajale sobival ajal, tehnilised lahendused (sh kas küsimustikku on võimalik täita erinevates veebibrauserites ja seadmetes), küsimuste sõnastamine vastajale arusaadavalt, uuringu disain ja välimus (Silva & Duarte, 2014, p. 307). Sellest lähtudes viidi märtsis 2021 põhiuuringule eelnevalt läbi pilootuuring, mille eesmärgiks oli toetada põhiuuringu ettevalmistust. Vastajatel paluti kasutada erinevaid seadmeid ja brausereid ning katsetada, kas teatud vastuste korral suunab küsimustik neid edasi õigesse kohta. Samuti paluti tagasisidet, kas küsimused olid arusaadavad ja millised ettepanekud on vastajatel muudatusteks. Sellest lähtuvalt täiendati küsimustikku järgnevalt:

- Küsimustikule lisati küsimus 1.1. „Kus te töötate praegu?“, eesmärgiga eemaldada andmeanalüüsi käigus vastajate hulgast isikud, kes ei kuulu valimisse. Kuna ÜHK-

de hulka kuuluvad ka mõned kutsekoolid ja lasteaed-alkkoolid, siis oli võimalik, et küsimustik edastatakse ka isikutele, kes ei tööta ÜHK osas (nt lasteaiaõpetajad, kutseõpetajad), samuti võib link jõuda läbi sotsiaalmeedia kõrvaliste isikuteni.

- Küsimustiku 4. osas täiendati küsimuste vastuste variante valikuga „Osaliselt“ ning muudeti binaarsed küsimused kolme vastusevariandiga küsimusteks.
- Küsimusele 5.1. „Millise kooliastme õpilastega puutute koolikeskkonnas kõige enam kokku?“ lisati vastusevariant „Puutun kõikide kooliastmetega võrdselt kokku“.

Põhiuuring viidi läbi Eesti ÜHK-de personali hulgas ajavahemikus 23.03–04.04.2021, sihtrühma moodustasid kõik ÜHK-des töötavad isikud, mitte ainult õpetajad, samuti ei limiteeritud vastajaid töökoormusest tulenevalt, sest hädaolukorras peavad kõik tegutsema, et tagada turvalisus. Valimi moodustamisel lähtuti Pfefferbaum, *et al.* (2015, p. 239) artiklis välja toodud põhimõttest, et kerksuse tagamiseks on oluline kaasata terve kogukond, mitte ainult osa selle liikmetest. Uuringu läbiviimiseks kasutati kõikset valimit, mille puhul on kõigil populatsiooni liikmetel võrdne võimalus uuringus osaleda. Kuna tegemist on ülevaateuurimusega ja kaardistatakse Eesti ÜHK-de valmisolekut hädaolukordade lahendamiseks, pidas uuringu läbiviija oluliseks saada vastuseid võimalikult paljude ÜHK-de töötajatelt ja seetõttu tehti vastamine võimalikuks kõikidele üldkogumi liikmetele. Uuringu läbiviimiseks kasutati EHIS-es olevaid andmeid Eesti koolide kohta. Valikukriteeriumiks võeti kõik Eesti ÜHK-d, mida EHIS-e andmetel oli 2020/2021 õppeaastal kokku 532 (EHIS, 2021). Üldpopulatsiooni tegelikku suurust ei ole võimalik hinnata, sest avalikes andmetes puudub informatsioon, kui palju on Eestis kokku koolide juhtkonnaliikmeid ning muud personali (nt kokad, raamatukogutöötajad, administraatorid jpt), küll aga on teada, et ÜHK-des töötas 2020/2021 õppeaastal 17 629 pedagoogi ja tugispetsialisti (HTM, 2021). Kuna internetiküsitlustele vastamise määr on madal (Silva & Duarte, 2014, p. 307), otsustas uuringu läbiviija anda võimalikult paljudele ÜHK-de töötajatele vastamise võimaluse. Seega pöörduiti kõigi Eesti ÜHK-de poole e-kirja teel, kasutades EHIS-es olevat kooli ametlikku e-postiaadressi. E-kirjas kirjeldati magistritöö eesmärki, küsimustiku sisu, loodetavat kasu ja esitati palve edastada interneti aadress küsimustikuga kõigile koolis töötavatele isikutele. Ühtlasi jagati küsimustikku sotsiaalmeedia vahendusel (Facebook) ÜHK-dega seotud sihtgruppidele, palvega edastada uuringu link oma kolleegidele ja julgustada neid sellele vastama. Vastatud küsimustikud sooviti omakorda jagada neljaks kihiks – õpetajad, juhtkonna töötajad, tugipersonal, muu

personal –, et võrrelda koolis erinevaid tööülesandeid täitvate töötajate vastuseid.

Valimi suuruse arvutamiseks kasutati Raosoft valimi arvutamise kalkulaatorit. Sobiva valimi suuruse leidmiseks arvestati üldpopulatsiooniks 20000 isikut, lubatud viga 5%, usaldusnivoo 95%, vastuste eeldatav üldjaotuse osakaal 50%, mis andis valimi suuruseks vähemalt 376 isikut (Raosoft, 2021). Kuna valimikalkulaatori järgi ei muutu valimi suurus oluliselt juhul, kui üldpopulatsioon on suurem kui 20000 isikut, võib öelda, et suuruse mõistes on valim piisav, kui vähemalt 376 isikut küsimustikule vastab, mis võeti sihiks uuringu läbiviimisel.

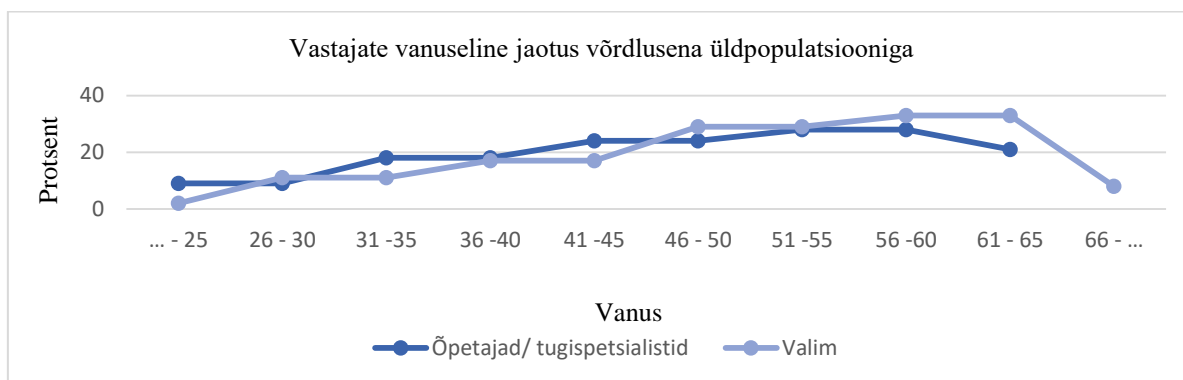
Küsimustikule vastas kokku 461 inimest, kellest 406 (88%) täitsid selle ka lõpuni. Vastajatest 354 isikut (87%) töötasid ÜHK-s, 21 (5%) kutseõppeasutuses ÜHK osas ja 20 inimest töötas lasteaed-algkoolis kooli osas (5%). Üheksa vastajat (2%) oli märkinud, et töötavad mujal, ja kaks vastajat töötasid lasteaias. Viimase kahe grupi vastuste põhjal tegi uuringu läbiviija otsuse eemaldada andmetest kahe lasteaias töötava retsipiendi vastused, kuid jätta alles üheksa retsipiendi andmed, kelle järgnevate vastuste põhjal selgus, et nad siiski töötavad ÜHK-s ja valisid vastusevariandi „Muu“ teiste asjaolude tõttu. Seega jäi lõplikuks uuringu valimiks 404 inimest ehk 87,6% kõigist vastanutest. Arvestades, et valimikalkulaatoriga kalkuleeritud valimi suurus oli 376 inimest, võib öelda, et valim on piisavalt suur järelduste tegemiseks. Lisaks võrreldi valimit ka avalikest andmetest kättesaadava infoga üldpopulatsiooni kohta, et selgitada välja selle representatiivsus. Kahjuks leiab avalikest andmebaasidest statistilisi andmeid vaid ÜHK-des töötavate õpetajate ja tugispetsialistide kohta, mistõttu sai valimit võrrelda vaid nendega.

Uuringu eesmärkide saavutamiseks planeeriti lisaks üldvalimi analüüsimisele võrrelda tulemusi ka teatud tunnuste alusel kihtide kaupa. Esialgu sooviti valim jaotada ametikohtadest tulenevalt neljaks kihiks (õpetajad, tugispetsialistid, juhtkonna liikmed, muud töötajad), et võrrelda tulemusi nende vahel. Kihtide moodustamisel lähtuti varasemate uuringute tulemustest, mis viitavad, et valmisolek hädaolukordade lahendamiseks on suurem juhtkonnatöötajatel ja KRM-i kuuluvatel isikutel (käesolev töö, lk 35).

Magistritöö empiirilise uuringu läbiviimiseks koostatud ankeetküsimustikule vastanutest 62% töötasid pedagoogidena, 20% oli juhtkonna liikmeid, 14% tugispetsialiste ja 13% muud koolitöötajad (vt lisa 2). Kuna koolitöötajad täidavad sageli mitut ametikohta, oli ametikohaga seoses loodud võimalus valida ka mitu vastusevarianti. 377 vastajat (93%)

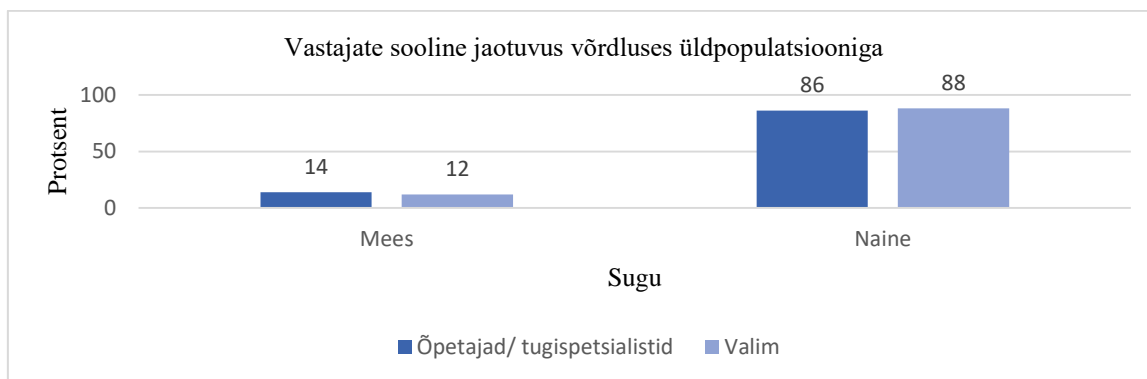
töötas ainult ühel, 27 vastajat (7%) aga mitmel ametikohal. Kuna tugispetsialiste ja muid koolitöötajaid oli võrreldes pedagoogide ja juhtkonnaliikmetega vastajate seas oluliselt vähem, otsustati need kaks gruppi omavahel kokku liita ja nimetada neid ühiselt „toetavad töötajad“. Nii moodustus esialgselt planeeritud nelja kihi asemel kolm võrdlusgruppi: pedagoogid (62%), juhid (20%), toetavad töötajad (27%).

Tööstaaži järgi jagunesid vastajad suhteliselt sarnaselt, erinevusena tuli välja suurema kui 50-aastase tööstaažiga koolitöötajate grupp (2% vastajatest), samuti 1–2 aastat (6,9%) ja 40–49 aastat (10,8%) koolis töötanud vastajad. Pääaegu neljandik vastajatest oli koolis töötanud 30–39 aastat. Vanuselisel jaotusel oli enim vastajaid 56–60-aastaste seas (33%) ja kõige väiksem oli alla 25-aastaste retsipientide osa (2%). Jooniselt 1 on näha, et Eesti ÜHK-des töötavate õpetajate ja tugispetsialistide vanuselise jaotusega võrreldes on valim üldjoontes sarnase trendiga, kuid mitte täielikult kattuv.



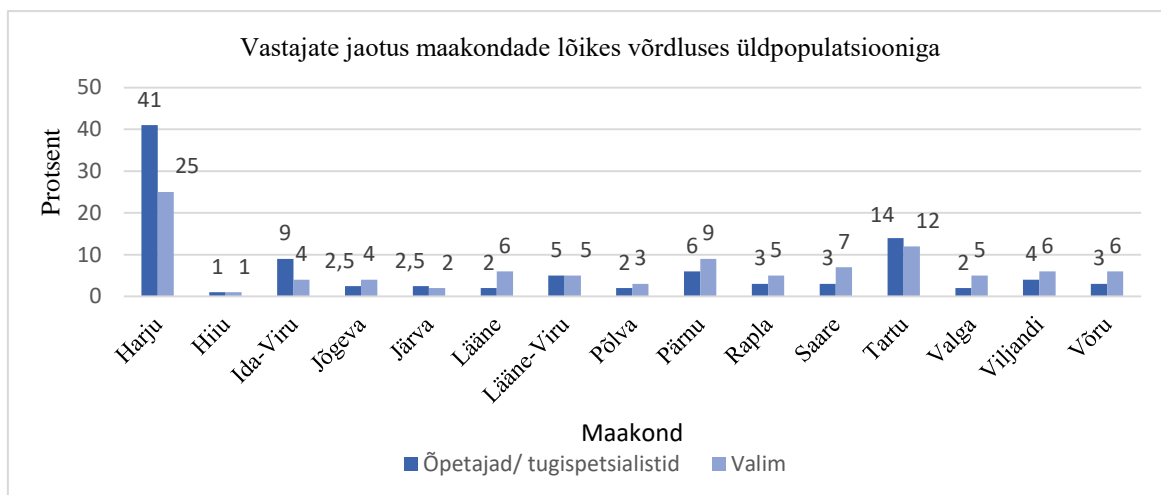
Joonis 1. Vastajate vanuseline jaotus võrreldes Eesti ÜHK-des töötavate pedagoogide ja tugispetsialistidega (autori koostatud, toetudes EHIS-e ja empiirilise uuringu andmetele)

Suurem osa retsipientidest olid naised (87,7%) ja 12,3% mehed (vt joonis 2), mis on võrdlemisi sarnane ka õpetajate ja tugispetsialistide jaotusele üldpopulatsioonis.



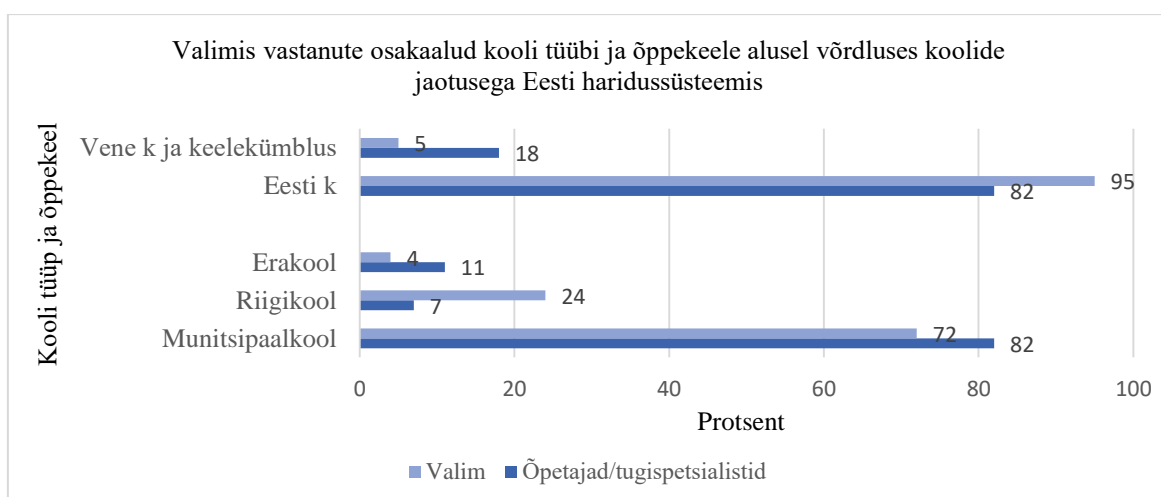
Joonis 2. Vastajate sooline jaotuvus võrdluses Eesti ÜHK-s töötavate pedagoogide ja tugispetsialistidega (autori koostatud, toetudes EHIS-e ja empiirilise uuringu andmetele)

Kõige enam oli eestlasi (96,8%), kuid küsimustikule vastas ka vene rahvusest (2,5%) koolitöötajaid. Kolm vastajat (0,7%) oli märkinud oma rahvuseks „muu“. Maakondade lõikes oli enim vastajaid Harju, Tartu ja Pärnu maakonna koolidest, kõige vähem aga Hiiu- ja Järvamaa koolidest (vt joonis 3).



Joonis 3. Vastajate jaotus maakondade lõikes võrdluses Eesti ÜHK-s töötavate pedagoogide ja tugispetsialistidega (autori koostatud toetudes EHIS-e ja empiirilise uuringu andmetele)

Ankeetküsimustikule vastanutest töötas munitsipaalkoolis 71,4%, riigikoolis 24,4% ja erakoolis 4,2% (vt joonis 4). 54% vastajaid töötas kuni 300 õpilasega koolis, 14% 300–600 õpilasega koolis ja 29% suuremas kui 600 õpilasega koolis. Õppekeeleks oli enamiku vastajate koolis eesti keel, kuid vastajaid oli ka keelekümbluse (3,7%) ja venekeelse õppekeelega koolidest (1,7%) (vt joonis 4).



Joonis 4. Vastajate jaotus kooli tüübi ja õppekeele lõikes võrdluses Eesti ÜHK-de jaotusega (autori koostatud, toetudes EHIS-e ja empiirilise uuringu andmetele)

Lähtudes valimi võrdlusest Eesti ÜHK-des töötavate pedagoogide ja tugispetsialistidega, on autor arvamisel, et uuringu tulemuste põhjal ei ole võimalik teha lõplikke üldistusi kõikide Eesti ÜHK-de kohta. Kuna aga tegemist on esmakordselt Eestis läbi viidava kaardistava uuringuga, siis annab see Eesti ÜHK-de hädaolukorraks valmisoleku kohta esmase ülevaate ja võimaluse osaliselt laiendada järeldusi ka Eesti ÜHK-dele.

## 2.2. Uurimistulemused

Järgnevalt kirjeldatakse empiirilise uuringu tulemusi, lähtudes autori koostatud koolide hädaolukorraks valmisolekut kirjeldavatest kategooriatest – kooliturvalisus, teadlikkus, juhtimine ja koordineerimine, HOLA, ressursid, kriisikommunikatsioon ja HO teavitus – ning nende teguritest. Iga kategooria osas kirjeldatakse käesolevas uuringus saadud tulemusi. Uurimuse tulemuste analüüsi, vastused magistritöö uurimisküsimustele, tulemuste võrdluse teoreetiliste lähtekohtade ja varasemate uuringutega ning järeldused ja diskussiooni leiab alapeatükist 2.3.

Esimene kategooria – **kooliturvalisus** on lai mõiste, mida HTM kirjeldab kui turvalisust kõiges, mis koolis toimub ja mis on reguleeritud mitmete erinevate dokumentidega, mille kool peab koostama (käesolev töö, lk 7). Uuringu läbiviimisel vaadeldi kooliturvalisust kriisireguleerimise seisukohast, kuid ühtlasi sooviti välja selgitada ka seda, milliseks koolide töötajad ise oma koolikeskkonda peavad, kas pigem turvaliseks või mitte. Küsimusele „Kui turvaliseks peate oma kooli üldiselt“, kus 1 tähendas, et „kool pole üldse turvaline“ ja 7 tähistas hinnangut „väga turvaline“, andsid vastajad pigem kõrgeid ja väga kõrgeid vastuseid ning madala skooriga hindasid oma kooli turvalisust vähesed. Vastajate hinnangu keskväärtuseks on 7-pallisel skaalal 5,8, mediaan 6,1.

Kontentanalüüsist (küsimus 1.3. „Soovi korral põhjendage oma hinnangut kooliturvalisusele“, vt lisa 3) selgus, et kooliturvalisust hinnates põhjendatakse seda, lähtudes kuuest erinevast kategooriast. Koolihoonega seoses toodi välja, et turvatunde tagavad renoveeritud ja ohutusnõuetele vastav ehitised, kust on mitmeid väljapääse ja korralikud tehnosüsteemid (nt kütte- ja ventilatsioonisüsteemid). Samuti peetakse turvaliseks, kui hoonesse sissepääs on võõrastele takistatud (uksed lukus, võimalusel



kaardisüsteem uste avamiseks koolipere liikmetele) ning treppidel ja käsipuudel on libisemiskindlad katted. Ressurssidena kooliturvalisuse tagamisel, mis turvatunnet parandavad, nimetati kõige enam tehnilisi vahendeid nagu ATS, valvesüsteem, kaamerad ja evakuatsioonivalgustid, samuti rõhutati turvamehe või valvuri olemasolu olulisust. Ressursina toodi ka välja, et personali piisav arv aitab tagada turvalisust, sest täiskasvanud saavad õpilasi jälgida ja nende tegevusi suunata. Lisaks nimetati evakuatsiooniskeeme seintel ning desinfitseerimisvahendite ning maskide olemasolu. Keskkonnategurid, mida turvalisusega seoses välja toodi, olid ennekõike seotud kooli asukohaga ja suurusega. Hajaasustuses, maal, külades ja alevikes asuvaid vähese õpilaste arvuga koole nimetati ühe põhjusena, miks kooli turvaliseks peetakse, sealjuures toodi välja, et sellistes koolides ei pruugi turvamehe või valvuri ja uste lukustamise järele vajadust olla. Veel nimetati olulise faktorina positiivseid ja toetavaid suhteid koolipere liikmete vahel ja kogukonnatunnet. Oluliseks peetakse nii sõbralikke suhteid kui ka seda, et kõik tunnevad kõiki ja puudub suure õpilaste arvuga koolides esinev anonüümsus. Positiivse aspektina toodi välja ka kooli juhtimisega seotud tegevused, nagu KRM-de ja HOLF-ide olemasolu ja järjepidev töö kooliturvalisusega seoses, sealjuures rõhutati ka ohtude ja riskide hindamise olulisust ja lepingulisi suhteid turvafirmadega. Samas tõdeti, et mitmeid tegevusi tehakse pigem nõuete täitmise nimel kui ohutuse tagamise eesmärgil. Töötajate teadlikkus kooliturvalisusest leidis samuti mitmel korral nimetamist, rõhutati iga-aastaste evakuatsiooniõppuste läbiviimist, esmaabikoolitusi, sealjuures mainiti, et õpilaste kaasamine nendes tegevustes kasvatab samuti usku, et koolis on turvaline.

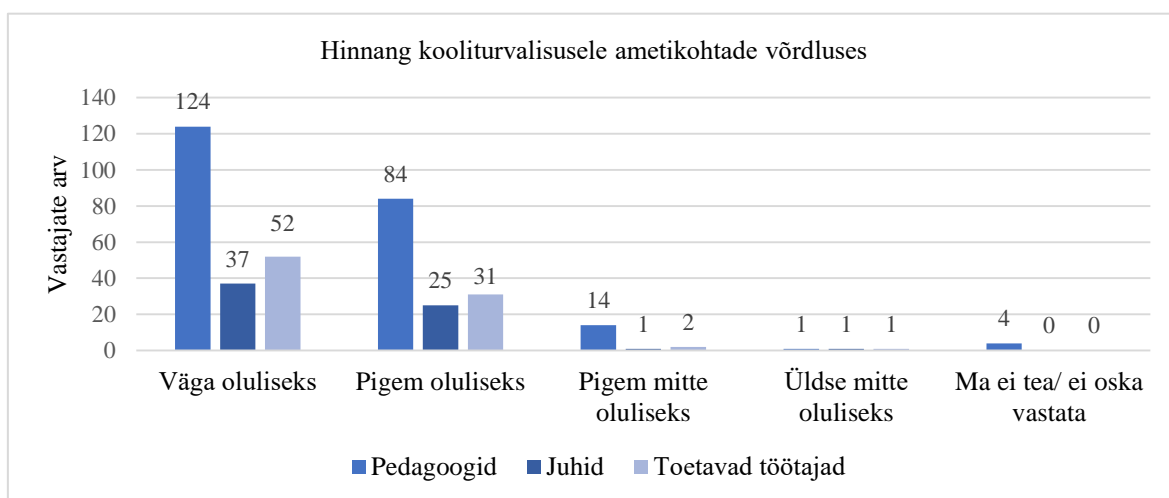
Oma kooli turvalisusele pigem madala hinnangu andnud vastajad põhjendasid seda samades kategooriates (vt lisa 3). Põhjustena, miks kooli turvaliseks ei peeta, toodi välja koolihoonest tulenevad ohud, nagu lukustamata ja valveta sissepääsud, väljapääsud, mis ei ole avatavad ilma võtmeta, amortiseerunud hooned, kitsad ja ülerahvastatud koridorid ning klassiruumid, aga ka libedad trepid ja põrandad ning liiga rasked tuletõkkeuksed, mida lapsed ei jaksa avada. Ressurssidega seotud probleemidena toodi välja, et puudub valvepersonal (turvamees või valvur) või kui ta on olemas, siis ei usuta, et ta on oma ülesannete kõrgusel. Samuti nimetati, et turvatunnet vähendab, kui tehnilised süsteemid ei ole töökorras (nt ei toimi kõlarid, mille kaudu saaks kiiresti infot edastada) ja kooli inventar on vananenud ning ohtlik. Lisaks nimetati probleemina, et ei teata, kus asuvad esmaabivahendid. Keskkonnateguritest muudavad vastajate arvates kooli eaturvaliseks asukoht (nt suure maantee ääres või linnas)

ja kooli suurus (ennekõike õpilaste arvust lähtuvalt). Samuti mõjutasid vastajate hinnangut kooli turvalisusele kogukonnatundega seotud aspektid, ennekõike nähti probleemina õpilasi ja nende mõtlematut, agressiivset või ohustavat käitumist, vaimse vägivalda esinemist koolipere liikmete vahel ja õpetajate ülekoormusest tingitud võimetust sellistele sündmustele kiiresti ja asjakohaselt reageerida. Veel toodi välja ka pingeid lapsevanematega suhtlemises ja õpilaste tervisekäitumisega seotud takistusi (nt haigena kooli tulemine). Juhtimisega seostuvalt toodi välja, et ennast ei tunta koolis turvaliselt, sest juhtkond pole varasemalt piisavalt jõuliselt reageerinud ähvardustele ning vandaalitsemistele ning peab loomulikuks, et õpetajad annavad pandeemia ajal veebitunde koolimajas. Välja oli toodud ka probleeme HOLF-iga, mis on liiga mahukas ja suur, mistõttu seda ei ole võimalik rakendada. Samuti avaldati arvamust, et väljastpoolt tulevate ohtude ees on koolid suhteliselt kaitsetud. Teadlikkusega seotud peamiste asjaoludena toodi välja koolituste ja õppuste vähesus, nende ebaregulaarset toimumist ja seda, et erinevaid ohusituatsioone ei ole läbi mängitud.

Tulemustest selgub, et kooliturvalisuse teema on koolides oluline, 93% vastanutest hindas seda pigem oluliseks või väga oluliseks, samas kui vaid 1% tõdes, et nende koolis kooliturvalisust oluliseks ei peeta. Rohkem kui pooled käesolevale uuringule vastuist (65%) märkis, et pärast Viljandi koolitulistamise juhtumit hakati nende koolis rohkem tähelepanu pöörama kooliturvalisuse teemale, 58% oli arvamusel, et suurenes tähelepanu esmaabi andmise oskusele ja 73% leidis, et ka koolitöötajate teadmiste ja oskustele hädaolukorras tegutseda on pärast sündmust rohkem tähelepanu pöörama hakatud.

Uuriija soovis välja selgitada, kas vastajate hinnangutes oma kooli turvalisusele esineb statistiliselt olulisi erinevusi pedagoogide, juhtide ja toetavate töötajate vahel. Selleks eraldati valimist 27 vastajat, kes olid nimetanud, et töötavad rohkem kui ühel ametikohal, seega moodustus valim 377-st vastajast. Vastajate hinnangud jaotusid visuaalsel vaatlusel sarnaselt (vt joonis 5), kuid siiski kontrolliti statistiliselt, kas see peab paika. Kuna küsimustele vastamise tulemused on pidev tunnus, kuid polnud kindel, kas distributsioonid on võrdsed, kasutati mittevõrdse distributsiooniga t-testi, et kontrollida, kas gruppide hinnangute vahel esines statistiliselt olulisi erinevusi (olulisusnivoo 0,05). Kõigi kolme grupi omavahelistes võrdlustes oli  $p > 0,05$  (pedagoogid vs juhid  $p$ -väärtus = 0,09, pedagoogid vs toetavad töötajad  $p$ -väärtus = 0,39 ja juhid vs toetavad töötajad  $p$ -väärtus = 0,49), siis

vastajate hinnangus oma kooli turvalisusele ei ole statistiliselt olulist erinevust ametikohtade lõikes (vt lisa 4).



Joonis 5. Vastajate hinnangute jaotus oma kooli turvalisusele ametikohtade võrdluses (autori koostatud)

Teisena käsitleti töös **juhtimise ja koordineerimise kategooriat**, mille tegevused on ennekõike ennetava ja planeerimisfaasi osad, nt riskihindamine, varasemalt toimunud sündmuste analüüs, turvameetmete tagamine, asjakohase ja õiguslikele alustele toetuva dokumentatsiooni koostamine ning ülesannete ning vastutuse kokkuleppeline jaotus. Samas sisaldab see ka hädaolukorrale reageerimise faasi tegevusi ning hädaolukorra lahendamise juhtimist oma asutuses. Tegemist on järjepideva koordineeriva protsessiga, et parandada kooli võimet kiiresti ja edukalt hädaolukorrale reageerida. Nende tegevuste ja hädaolukorra lahendamise juhtimisega tegeleb koolis üldjuhul KRM. (käesolev töö, lk 28).

Käesolevas uuringus ütlesid pea kõik vastajad, et nende koolis on olemas tulekahju korral tegutsemise juhised (99%) ja enamik vastajaid kinnitas, et on koostatud ka HOLP (88%). Paljud vastajad nimetasid, et nende koolis on määratud esmaabi eest vastutav isik (82%), kooli kodukorras on kehtestatud keelatud ainete ja esemete loetelu (82%), moodustatud on KRM (77%), vahetundides on määratud korrapidajaõpetajad (76%), korraldatakse esmaabikoolitusi (71%) ja tulekahjuõppuseid (95%).

Vastanutest 25% kuulus ka ise oma kooli KRM-i, samas 8% tõdes, et nende koolis ei ole ning 15% ei teadnud kas KRM on moodustatud. 34% kõigist vastanutest kinnitas, et neile on jagatud mõni vastutav ülesanne seoses erinevate hädaolukordade lahendamisega.

Vastajad, kellele vastutav ülesanne oli määratud, kirjeldasid neid üsna sarnaselt, seega joonistusid välja selged kategooriad ülesannete jaotusest koolides (vt tabel 4 ja lisa 5).

Tabel 4. Hädaolukorra lahendamise seotud ülesannete ja vastutuse jaotus Eesti ÜHK-des (autori koostatud)

| Hädaolukorra lahendamise seostuvad ülesanded ja vastutus Eesti ÜHK-des |  |  |
|--|--|--|
| <b>Juhtimisega seotud tegevused</b>                                    | Koordineerimine ja korraldamine              | Vastutamine, juhtimine   |
|  |  | Koolituste ja õppuste korraldamine   |
|  | Süsteemide toimimise tagamine                | Tuleohutuspaigaldiste hoolduse ja kontrolliga seotud tegevused                   |
|  | HOLP-iga seotud tegevused                    | HOLP-i koostamise, kaasajastamise ja töötajatele tutvustamisega seotud tegevused |
| <b>HO lahendamise seotud tegevused</b>                                 | Evakuatsiooni läbiviimisega seotud tegevused | Evakuatsiooni läbiviimine hoonest  |
|  |  | Ruumide kontrollimine  |
|  |  | Loenduse läbiviimine   |
|  | Muud HO lahendamise seotud tegevused         | HO tekkepõhjuse väljaselgitamine   |
|  |  | HO lahendamise seotud muud tegevused   |
|  |  | Esmaabi andmine  |
| <b>Kriisikommunikatsioon ja teavitus</b>                               | Asutuseväline kommunikatsioon                | Lapsevanemate, koostööpartnerite, meediaga suhtlemine                            |
|  | Asutusesisene kommunikatsioon                | HO teavituse korraldamine, HO ajal ja järgselt info andmine                      |
|  | Suhtlemine operatiivteenistustega            | Politsei, päästeameti ja Häirekeskusega suhtlemine HO ajal                       |

Kontentanalüüsiga selgitati uuringus välja, et kooliturvalisuse tagamiseks tehakse erinevaid ennetavaid tegevusi (vt lisa 6). Koolid korraldavad õpilastele ennetusprogramme, nt kohtumisi politsei ja päästjatega, antakse teadmisi esmaabi andmisest, käsitletakse ohutusteemasid vastavalt õppekavale, ennetatakse kiusamist. Üks vastaja tõi välja, et nende koolis korraldatakse regulaarselt ohutusolümpiaadi, ühel korral mainiti kogukonnakohvikuid. Osa koole on liitunud erinevate programmidega, nagu KIVA (Kiusamisvaba kool) ja KEAT (Kaitse End Ja Aita Teist). On ka koole, kus ennetuse eesmärgil on tehtud koolikorralduslikke muudatusi, nt korraldatud pidev järelevalve õpilaste üle kogu koolipäeva jooksul ja õpilased on koolihoone erinevatesse osadesse paigutatud kooliastmete kaupa või püütud muul moel neid hajutada (nt õpilaste viibimine koolimajas erinevatel aegadel). Teadlikkusega seotud kategoorias toonitas 10% vastajatest, et koolitused ja loengud on üks osa ennetustegevusest ja 5% sõnul jagatakse neil koolis regulaarselt suuniseid turvalisest käitumisest. Ka õppuseid, KRM koolitusi, ohutuspaigaldiste kasutamise juhendeid ning kasvatustöö osaks olevaid vestlusringe õpilastega nimetati

vastajate poolt kui ennetavaid tegevusi, mille eesmärk on tagada kooliturvalisus. Psühhosotsiaalsete ennetusmeetmetena toodi välja tugispetsialistide olemasolu koolis, varajase märkamise ja reageerimise oskus ning positiivsete suhete loomine. Juhtimisega seotud tegevustest nimetati viiel korral hädaolukordade lahendamise seotud dokumentide regulaarset kaasajastamist, kolm retsipienti rõhutas ohuolukordade ja riskide vähendamise regulaarselt tegelemist, kahel korral toodi välja regulaarset tegutsemispõhimõtete meelde tuletamist. Ühel korral mainiti koostööd operatiivteenistustega, läbimõeldud kriisikommunikatsiooni korraldust ja hoone haldamise üleandmist professionaalidele. Koolihoonega seotud ennetavate tegevustena nimetati kolmel korral, et nende koolis on korraldatud sissepääsude valve, ühel korral mainiti hoonesse võõrastele sissepääsu takistamist, tehniliste lahenduste kasutamist turvalisuse tagamiseks ja inventari turvalisemaks muutmist.

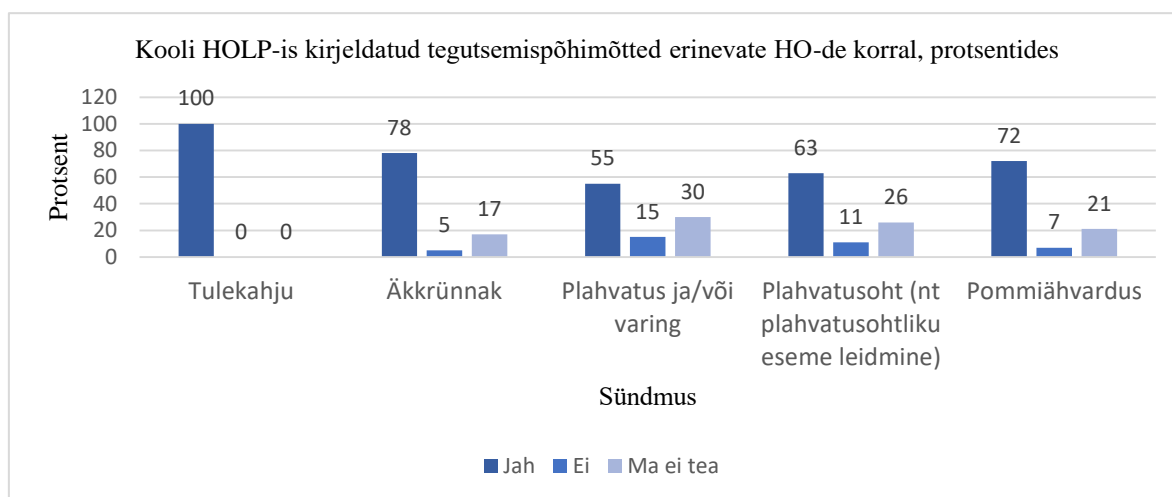
Töö teoreetilisest osast selgitati välja kolmas hädaolukorraks valmisolekut mõjutav kategooria, milleks on **hädaolukorra lahendamise plaan** ehk **HOLP**. Juba 2010. aastast kehtib Eestis PGS, mille § 45 sätestab nõude, et koolidel peab olema koostatud HOLP, mille eesmärk on tagada kooliturvalisust ja aidata kaasa koolide töötajate ettevalmistusele kriisi- ja hädaolukordades paremini toime tulla, et sündmuse mõju leevendada (käesolev töö, lk 6). Suure osa uuringule vastanute sõnul on see nõue nende koolis täidetud, 88% kinnitas, et nende koolis on plaan olemas, nendest omakorda 82% oli ka plaaniga tutvunud ning 15% oli sellega tutvunud osaliselt. 10% kogu valimist ei teadnud, kas nende koolis on plaan koostatud või mitte.

Uuriija soovis välja selgitada, kas esineb erinevusi plaaniga tutvumise osas ametikohtade lõikes, sest teoreetilistest allikatest selgus, et sageli on juhtkonnaliikmed teadlikumad kui teised koolitöötajad (käesolev töö, lk 35). Valimist jäeti välja vastajad, kes olid märkinud, et töötavad mitmel ametikohal, ja ka need, kes ei teadnud, kas nende koolil on HOLP olemas, seega jäi küsimuse valimiks 332 vastajat. Analüüsi teostamiseks kasutati hii-ruut testi (mis sobib kasutamiseks diskreetsete tunnuste analüüsimisel), testi tulemuseks oli  $\chi^2$  statistik = 13,55, mis oli suurem kriitilisest väärtusest 9,49,  $p = 0,009$  (vt lisa 7). Seega võib öelda, et esinevad statistiliselt olulised erinevused küsimusele vastamisel ja juhtide hulgas on rohkem neid, kes on oma asutuse HOLP-i lugenud või selgitusi saanud, võrreldes pedagoogide ja toetavate töötajatega (vt tabel 5).

Tabel 5. HOLP-iga tutvumise osakaalud ametikohtade lõikes (autori koostatud)

| Kooli HOLP-i lugenud või selle kohta selgitusi saanud | Jah | Jah, osaliselt | Ei |
|---|-----|----------------|----|
| Juhid   | 95% | 3%             | 2% |
| Pedagoogid  | 76% | 21%            | 4% |
| Toetavad töötajad                                     | 82% | 12%            | 5% |

Kõik vastajad, kes olid tutvunud oma kooli HOLP-iga, kinnitasid, et dokumendis on kirjeldatud tegevused, mida nad peavad tegema tulekahju korral. Teiste hädaolukordade tegutsemisjuhiseid kõigi koolide plaanides ei ole. 78% vastanutest kinnitas, et nende kooli HOLP-is on kirjeldatud, mida nad peavad tegema äkkrünnaku korral, 55% vastajate sõnul on plaanis kirjeldatud tegutsemispõhimõtted plahvatuse ja varingu korral, 63% vastas jaatavalt plahvatusohu kohta ja 72% pommiähvarduse kohta (vt joonis 6).



Joonis 6. Kooli HOLP-ides kirjeldatud erinevate hädaolukordade lahendamise tegutsemispõhimõtted (autori koostatud)

Vastajatelt küsiti ka kooli HOLP-iga seoses, kas nende hinnangul on HOLP-is kirjeldatud tegevused rakendatavad ja kas nad suudavad neid realses olukorras teha, et hädaolukorra mõjusid vähendada. Analüüsist selgus, et tulekahju sündmuse osas on pea kõik vastajad (97%) veendunud, et HOLP on rakendatav ja ükski retsipient ei vastanud eitavalt küsimusele, kas ta suudab realses tulekahju olukorras plaanis kirjeldatud tegevusi teha. Kõige madalamalt hinnati nii plaani rakendatavust kui ka oma võimet seal kirja pandut teha plahvatuse ja/või varingu olukorras. Teiste hädaolukordade osas olid vastajate hinnangutes erinevused nii sündmuste kaupa kui ka gruppide lõikes, kusjuures juhid hindasid pedagoogide ja toetavate töötajatega võrreldes kõrgemalt nii plaani rakendatavust kui ka

enda suutlikkust seal kirjeldatud tegevusi teha. Silmatorkav on asjaolu, et kirjeldatud hädaolukordade puhul on juhtide hinnangud kõrgemad õpetajatest ja toetavatest töötajatest, va tulekahju. See erisus väärib järgnevat uuringutes eraldi tähelepanu (vt tabel 6).

Tabel 6. Hinnang HOLP-i rakendatavusele ja vastajate suutlikkusele plaanis kirjeldatud tegevusi reaalses olukorras teha, gruppide võrdluses (autori koostatud)

|                         |                   | Kas HOLP-is kirjeldatud tegevused on reaalses ohuolukorras rakendatavad? |     |           | Kas Te suudate HOLP-is kirjeldatud tegevusi reaalses ohuolukorras teha? |    |           |
|-------------------------|-------------------|--|-----|-----------|---|----|-----------|
| Sündmus                 | Ametikoht         | Jah  | Ei  | Ma ei tea | Jah   | Ei | Ma ei tea |
| Tulekahju               | Juhid             | 87%  | 0%  | 13%       | 100%  | 0% | 0%        |
|                         | Peadgoogid        | 89%  | 0%  | 11%       | 96%   | 2% | 2%        |
|                         | Toetavad töötajad | 90%  | 0%  | 10%       | 100%  | 0% | 0%        |
| Äkkrünnak               | Juhid             | 53%  | 6%  | 41%       | 82%   | 5% | 13%       |
|                         | Peadgoogid        | 34%  | 8%  | 58%       | 54%   | 6% | 40%       |
|                         | Toetavad töötajad | 47%  | 4%  | 49%       | 69%   | 3% | 28%       |
| Plahvatus ja/või varing | Juhid             | 42%  | 3%  | 55%       | 63%   | 6% | 31%       |
|                         | Peadgoogid        | 25%  | 10% | 65%       | 37%   | 6% | 57%       |
|                         | Toetavad töötajad | 20%  | 7%  | 73%       | 41%   | 6% | 53%       |
| Plahvatusoht            | Juhid             | 60%  | 2%  | 39%       | 82%   | 3% | 15%       |
|                         | Peadgoogid        | 40%  | 9%  | 51%       | 49%   | 6% | 45%       |
|                         | Toetavad töötajad | 40%  | 4%  | 56%       | 50%   | 4% | 46%       |
| Pommiähvardus           | Juhid             | 73%  | 3%  | 24%       | 89%   | 2% | 9%        |
|                         | Peadgoogid        | 49%  | 6%  | 45%       | 60%   | 4% | 36%       |
|                         | Toetavad töötajad | 41%  | 3%  | 56%       | 64%   | 1% | 35%       |

Neljanda kategooriana tõi töö autor välja **teadlikkuse** kategooria. Hädaolukorra lahendamise valmisolekut mõjutab oluliselt eelnev ettevalmistus, teadlikkus kooli kriisireguleerimissüsteemist (käesolev töö, lk 23, 25, 30), HOLP-i sisust ja koolituste ning õppuste regulaarsest läbiviimisest (käesolev töö, lk 33-34). Vajalik on ka arvestada varasema kogemusega ja iga toimunud sündmuse analüüsiga (käesolev töö, lk 27, lk 32). Olulisel kohal on ka arusaamine, millised sündmused üldse toimuda võivad ja millised ohud ÜHK-des varitsevad (käesolev töö, lk 20). Parema tulemuse saavutamiseks soovitatakse arvestada ka kogukonna liikmete hinnangutega selle kohta, millised ohud ÜHK-sid varitsevad ja kui pädevaks nad oma hädaolukorras toimetulekut peavad (käesolev töö, lk 15-16).

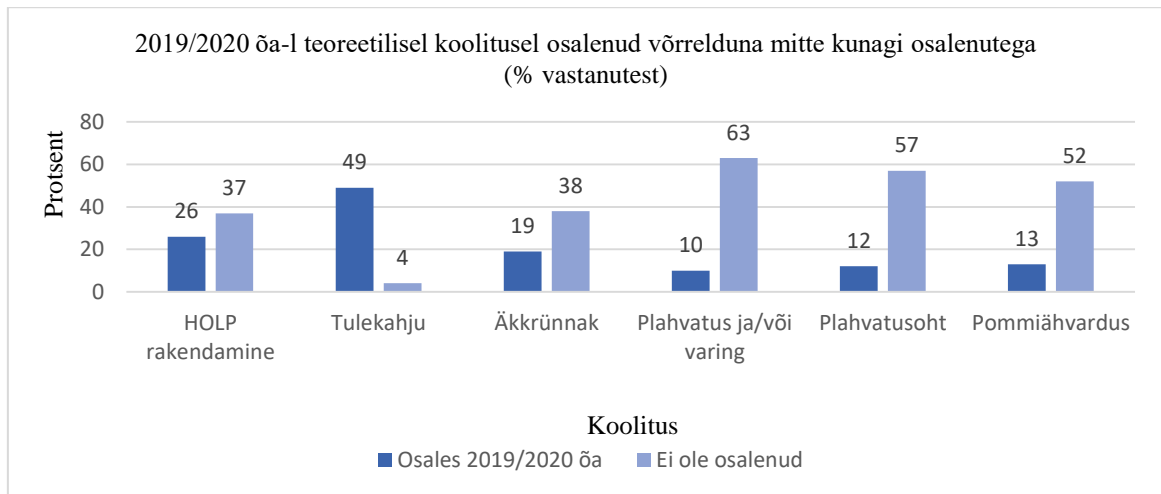
Sellest lähtudes otsustas autor uurida koolide töötajatelt, milliseid olukordi nemad hädaolukorraks peavad ja millistega on nad kokku puutunud. Ankeetküsimustikule vastajate hinnangud olid väga homogeensed kolme sündmuse osas, mida pea kõik koolikontekstis hädaolukorrana mõistavad – tulekahju (99,75%), plahvatus (98%) ja äkkrünnak (97%). Teiste sündmuste osas läksid vastajate arvamused lahku. Pisut rohkem kui pooled vastanutest pidasid hädaolukorraks ka lapseröövi (65%), õpilase kadumist (64%) ja õppekäigul või väljasõidul toimuvat liiklusõnnetust (58%), veeõnnetust (57%) või õnnetust jääl (56%). Oli ka neid, kes pidasid hädaolukorraks surmajuhtumit koolis (54%), küberrünnakut kooli andmesüsteemidele (51%) ja epideemiat (45%).

Sündmused, nagu küberkiusamine, lapse lein, väiksemad õnnetusjuhtumid, koolisuhete vaimne ja füüsiline vägivald ning mõne elutähtsa teenuse katkestus, vastajate arvates pigem hädaolukorrad ei ole, kuid vajavad siiski koolipoolset lahendamist. Samas ei ole raske vigastusega (sh püsiva tervisekahjustusega) traumad koolipere liikmel, depressioon, söömishäired, riskikäitumine, narkootikumide tarvitamine, seksuaalne väärkohtlemine, raske haigestumine, suitsiidioht ja suitsiid ning erakordselt halvad ilmastikuolud vastajate arvates ei hädaolukorrad ega pigem vaja ka kooli poolt muul moel sekkumist.

Samuti uuriti vastajatelt, milliste sündmuste lahendamisega nad koolis töötades kokku olid puutunud: 12% vastanutest tõdes, et tulekahjusündmusega, 5% ütles, et äkkrünnaku sündmusega ja 1% plahvatusega. Enam kui pooled vastajatest on aga kokku puutunud sündmustega, nagu mõne elutähtsa teenuse katkestus (73%), koolisuhete vaimne vägivald (71%), väiksemad õnnetusjuhtumid (69%), füüsiline vägivald (68%), epideemia (63%) ja lapse lein (52%).

Olulisel kohal on teadlikkuse kontekstis koolituste ja õppuste läbiviimine. Vastanutest 79% kinnitas, et nende koolis on toimunud koolitusi HOLF-i rakendamise kohta, samas eelmisel õppeaastal (2019/2020) oli vastavasisulisel koolitusel osalenud vaid 26% vastanutest ning tuleohutuskoolitusel, mis on iga-aastaselt kohustuslik, vähem kui pooled. Teistel hädaolukordade teemalistel koolitusetel osales eelmisel õppeaastal alla viiendiku vastanutest (vt joonis 7). Enam kui pooled pole kunagi osalenud erinevatel plahvatuse ja varinguga seotud koolitustel.

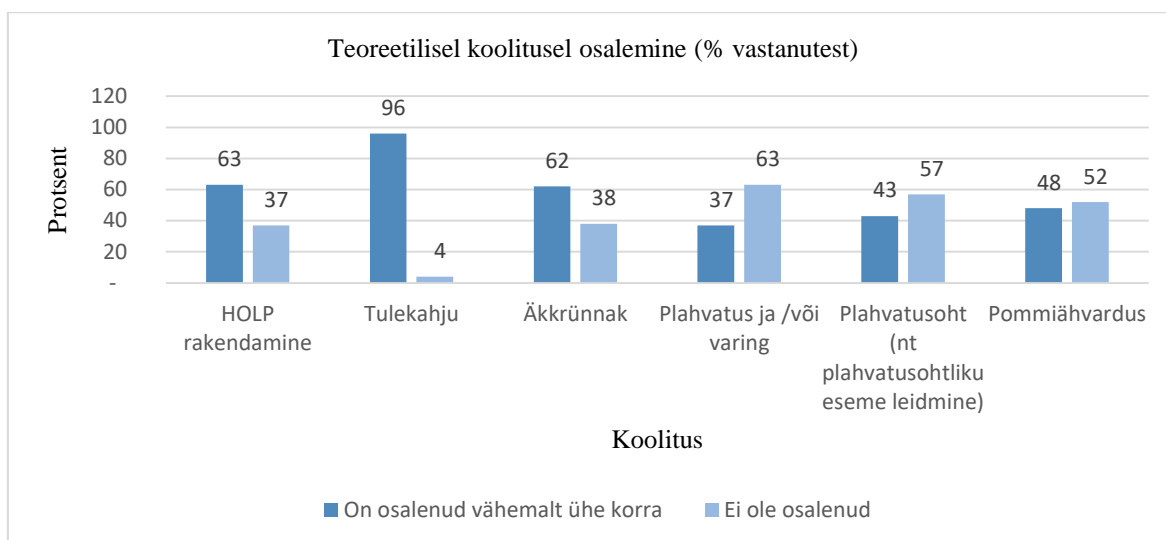




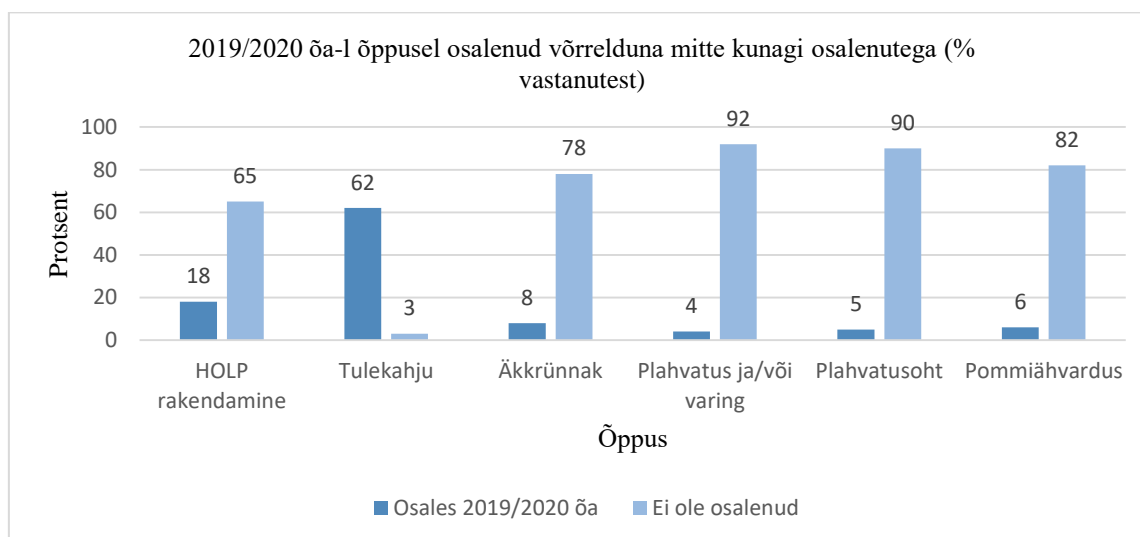
Joonis 7. Hädaolukordade lahendamise koolitusel 2019/2020 õa-l osalenud võrrelduna mitte kunagi osalenutega (autori koostatud)

Vastajatel paluti märkida kõik viimase viie aasta jooksul läbitud koolitused iga koolitusteema kohta ja lisaks ka see, kui koolitusel on osaletud rohkem kui viis aastat tagasi. Vastustest selgub, et isegi tuleohutuskoolitustel, mille iga-aastane toimumine on õigusaktiga reguleeritud, ei ole vastajad nõutaval määral osalenud – vaid 5% vastanutest kinnitas, et on osalenud igal aastal tuleohutuskoolitusel. Teiste hädaolukordade lahendamise koolitustel on osaletud veelgi vähem (vt lisa 8).

Tuleohutuskoolitusi on läbi viidud 95% vastajate koolides, pooled vastajad on saanud ka äkkrünnaku koolituse ja alla poolte vastanutest on oma koolis osalenud plahvatusohtu, plahvatuse ja varingu ning pommiähvarduse korral tegutsemise koolitustel. Seejuures kuni kolmandik vastajatest mõönab, et nad ei tea, kas viimati nimetatud teemadel nende koolis üldse kunagi koolitusi toimunud on. Samuti pole HOLP-i rakendamise ja äkkrünnaku koolitusel osalenud rohkem kui kolmandik vastajatest ning enam kui pooled pole plahvatuse ja varinguga seostuvaid koolitusi mitte kunagi saanud. Teiste hädaolukordadega võrreldes eristub tuleohutuskoolitus, kus vaid 4% vastajatest pole kunagi osalenud (vt joonis 8). Ka õppustel osalemisega seoses tuleb sarnane tendents välja. 97% vastanutest on osalenud vähemalt ühe korra tulekahju, 38% HOLP-i rakendamise ja 21% äkkrünnaku õppusel, plahvatuse ja varinguga seotud õppustel on osalenud 10% vastanutest. Rohkem kui pooled vastanutest ei ole kunagi osalenud HOLP-i rakendamise ja äkkrünnaku õppusel ja kolmveerand vastanutest ei ole kunagi osalenud plahvatuse ja varingusündmuste õppusel (vt joonis 9).



Joonis 8. Teoreetilisel koolitusel vähemalt ühel korral osalemine (autori koostatud)



Joonis 9. Õppehäirel osalemine 2019/2020 õa-l võrrelduna mitte kunagi osalemisega (autori koostatud)

Uuringule vastanutelt küsiti, kas nad teavad, mida nad peavad tegema erinevate hädaolukordade korral. Vastustest ilmnes, et inimeste teadlikkus sellest on erinev. Kui tulekahju sündmuse kohta vastas jaatavalt 97% kogu valimist, siis äkkrünnaku sündmusele andis jaatava vastuse 50% vastajatest, plahvatuse ja varingu olukorras teab, mida peab tegema 28% vastanutest, plahvatusohtliku olukorra avastamisel 51% ja pommiähvarduse korral 56%. Kuna teoreetilistest allikatest selgus, et hädaolukordade lahendamiseks on teadlikumad KRM-de liikmed ja hädaolukorra lahendamise eest vastutavad töötajad (vt käesolev töö lk 35), otsustati seda võrrelda ka käesolevas uuringus. Võrdluseks otsustati

kasutada risttabelit. KRM-i liikmete ja vastutavate ülesannetega töötajad on vastanud küsimustele rohkem jaatavalt kui ülejäänud vastajad, erandina saab välja tuua tulekahju korral tegutsemise, kus vastuste jaotus on sarnane (vt tabel 7).

Tabel 7. Vastajate teadmised osakaaludena (%) võrrelduna nende rollist hädaolukordade lahendamisel (autori koostatud)

| Kas Te teate, mida peate tegema... | ... kui puhkenud tulekahju? |            |    | ... kui toimub äkkrünnak? |            |    | ... kui toimub plahvatus ja/või varing? |            |    | ... kui on plahvatusohtlik olukord? |            |    | ... kui tehakse pommiähvardus? |            |    |
|------------------------------------|-----------------------------|------------|----|---------------------------|------------|----|---|------------|----|-------------------------------------|------------|----|--------------------------------|------------|----|
|                                    | Jah                         | Osa-liselt | Ei | Jah                       | Osa-liselt | Ei | Jah                                     | Osa-liselt | Ei | Jah                                 | Osa-liselt | Ei | Jah                            | Osa-liselt | Ei |
| <b>Kas on KRM liige?</b>           |                             |            |    |                           |            |    |   |            |    |                                     |            |    |                                |            |    |
| <b>Jah, on (%)</b>                 | 99                          | 1          | 0  | 76                        | 19         | 5  | 48                                      | 44         | 8  | 69                                  | 27         | 4  | 77                             | 18         | 5  |
| <b>Ei ole (%)</b>                  | 97                          | 3          | 0  | 44                        | 39         | 16 | 23                                      | 52         | 25 | 50                                  | 43         | 7  | 53                             | 37         | 10 |
| <b>Ei tea (%)</b>                  | 92                          | 6          | 3  | 17                        | 28         | 56 | 3                                       | 31         | 67 | 14                                  | 50         | 36 | 17                             | 47         | 36 |
| <b>Kas on vastutav ül?</b>         |                             |            |    |                           |            |    |   |            |    |                                     |            |    |                                |            |    |
| <b>Jah, on (%)</b>                 | 99                          | 1          | 0  | 67                        | 24         | 9  | 43                                      | 44         | 12 | 62                                  | 33         | 5  | 68                             | 27         | 5  |
| <b>Ei ole (%)</b>                  | 97                          | 3          | 0  | 42                        | 38         | 21 | 20                                      | 50         | 30 | 45                                  | 44         | 10 | 51                             | 36         | 13 |
| <b>Ei tea (%)</b>                  | 67                          | 17         | 17 | 17                        | 50         | 33 | 17                                      | 33         | 50 | 50                                  | 17         | 33 | 17                             | 33         | 50 |

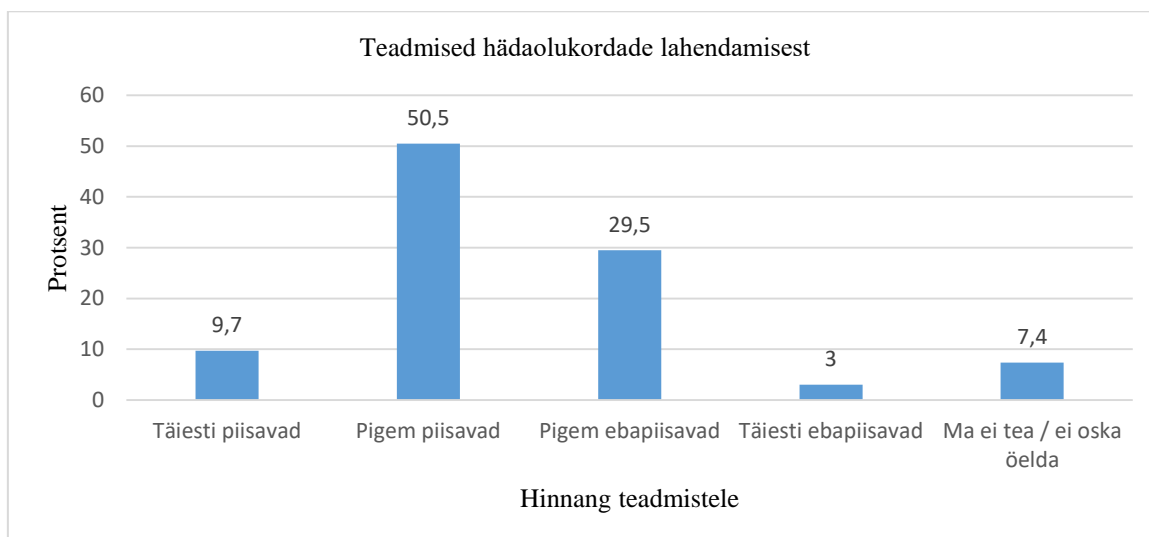
Uurimaks, kas see erinevus on ka statistiliselt oluline, otsustati taas teha hii-ruut test, sest küsimuste vastused olid diskreetsed tunnused. Mõlemal juhul liideti „ei“ ja „ma ei tea“ vastused. Tulemustest selgus, et nii KRM-i kuuluvate kui ka HO lahendamisel vastutava ülesandega vastajate ning ülejäänud koolitöötajate vastuste vahel on statistiliselt oluline erinevus kõigi hädaolukordade puhul, välja arvatud tulekahju (vt tabel 8 ja lisa 9). Seega hindavad ka käesolevas uuringus osalenutest oma teadmisi paremaks just KRM liikmed ja vastutavate ülesannetega vastajad.

Tabel 8. Hii-ruut testi tulemused hinnangutes teadmistele KRM liikmete ja vastutavate ülesannetega isikute ning ülejäänud valimi vahel (autori koostatud)

| Võrdlusgrupp            | KRM kuulumine vs mitte kuulumine |                    |           | Vastutav ülesanne vs ülesandeta |                    |           |
|-------------------------|----------------------------------|--------------------|-----------|---------------------------------|--------------------|-----------|
|                         | $\chi^2$ statistik               | Kriitiline väärtus | p-väärtus | $\chi^2$ statistik              | Kriitiline väärtus | p-väärtus |
| Tulekahju               | 1,91                             | 5,99               | 0,44      | 1,82                            | 5,99               | 0,48      |
| Äkkrünnak               | 39,36                            | 5,99               | < 0,001   | 26,33                           | 5,99               | < 0,001   |
| Plahvatus ja/või varing | 39,16                            | 5,99               | < 0,001   | 32,03                           | 5,99               | < 0,001   |
| Plahvatusoht            | 17,13                            | 5,99               | < 0,001   | 11,25                           | 5,99               | 0,004     |
| Pommiähvardus           | 25,14                            | 5,99               | < 0,001   | 14,2                            | 5,99               | 0,001     |

Uuringu tulemustes ei kajastata demograafiliste andmete põhjal välja joonistuvaid trende vastajate teadlikkusest hädaolukordade lahendamisel, sest uurija hinnangul ei ole vahet, kas koolitõtaja on noor või vana, mees või naine, töötab suures või väikeses koolis jne – hädaolukorraks valmis peab ta olema igal juhul. Siiski otsustati ka demograafilistel andmetel põhinev analüüs teha ja need tulemused on leitavad käesoleva töö lõpus (vt lisa 12). Kuigi töö sisulisest aspektist ei ole oluline, millised on vastuste jaotusel demograafilised näitajad, pidas uuringu läbiviija neid andmeid tööd toetavaks lisaväärtuseks.

Vastajatelt küsiti, kas nad peavad oma teadmisi hädaolukordade lahendamisest piisavaks. Tulemuste põhjal on näha, et 60,1% vastanutest väidab enda teadmisi olevat piisavad ning 32,4% hindab oma teadmisi ebapiisavaks. Enda teadmisi ei oska hinnata 7,4% vastanutest (vt joonis 10).



Joonis 10. Hinnang oma teadmistele hädaolukordade lahendamisest (autori koostatud)

Autor soovis teada, kas koolitustel osalemise arvu kasvades paraneb ka hinnang oma teadmistele. Selle kontrollimiseks kasutati Spearmani korrelatsioonikordajat ning otsiti positiivset tugevat seost nende kahe tunnuse vahel (vt tabel 9). Tulemustest selgus, et tuleohutuskoolitustel osalemise arvu ning teadmistele antud hinnangute vahel seos puudub. Kuigi juba andmetele peale vaadates oli selge, et tulekahju sündmuse puhul seost ei teki, otsustati korrektsuse mõttes seda siiski kontrollida. Äkkrünnaku, pommiähvarduse ja HOLP-i rakendamise teemalistel koolitustel osalemise arvu ja teadmistele antud hinnangu vahel leidub nõrk positiivne seos, mis on statistiliselt oluline. Madal keskmine positiivne seos leidis plahvatuse ja/või varingu teemalise teoreetilise koolituse ning

plahvatusohuteemalise teoreetilise koolituse läbimiste arvu ja hinnangute vahel. Samuti esines nõrk positiivne seos juhul, kui summeeriti kõikide koolituste läbimise arvud (nt kui tulekahju koolitustel oli osaletud kaks korda ja äkkrünnaku koolitusel ühe korra, sai kõikide koolituste läbimise arvuks kolm). Seosed koolituste arvu ja teadmistele antavate hinnangute vahel on olemas, viidates sellele, et koolitustel osalemine suurendab teadmisi.

Tabel 9. Spearmani korrelatsioonianalüüs koolitustel osalemise arvu ja oma teadmistele antavate hinnangute vahelistest seostest kõikide vastajate vahel (autori koostatud)

| HO lahendamise koolitusel osalemine | Tulekahju | Äkkrünnak | Plahvatus ja/või varing | Plahvatusoht | Pommi-ähvardus | HOLP rakendamine | Kõik koolitused kokku |
|-------------------------------------|-----------|-----------|-------------------------|--------------|----------------|------------------|-----------------------|
| Spearmani korrelatsiooni - kordaja  | 0,084     | 0,224     | 0,313                   | 0,303        | 0,265          | 0,281            | 0,277                 |
| n                                   | 404       | 404       | 404                     | 404          | 404            | 404              | 404                   |
| t-stat                              | 1,70      | 4,62      | 6,60                    | 6,37         | 5,50           | 5,87             | 5,78                  |
| p-value                             | 0,0899    | < 0,001   | < 0,001                 | < 0,001      | < 0,001        | < 0,001          | < 0,001               |
| p<0.05                              | FALSE     | TRUE      | TRUE                    | TRUE         | TRUE           | TRUE             | TRUE                  |

Kuna tugevaid seoseid ei leitud, otsustati lisaks uurida, millised seosed ilmnevad, kui võrrelda omavahel vaid neid vastajaid, kes on koolitusel vähemalt ühe korra osalenud. Tulemustest selgus, et seosed koolituste arvu ja hinnangute vahel nõrgenesid iga koolituse osas, samuti kõikide koolituste puhul kokku. Samuti puudub statistiliselt oluline seos sel juhul lisaks tuleohutuskoostusele ka HOLP-i rakendamise koolituste ja oma teadmistele antavate hinnangute vahel (vt tabel 10).

Tabel 10. Spearmani korrelatsioonianalüüs koolitustel osalemise arvu ja oma teadmistele antavate hinnangute vahelistest seostest vaid koolitustel osalenute seas (autori koostatud)

| HO lahendamise koolitus, vaid osalejad | Tulekahju | Äkkrünnak | Plahvatus ja/või varing | Plahvatusoht | Pommi-ähvardus | HOLP rakendamine | Kõik koolitused kokku |
|--|-----------|-----------|-------------------------|--------------|----------------|------------------|-----------------------|
| Spearmani korrelatsiooni - kordaja     | 0,044     | 0,147     | 0,194                   | 0,175        | 0,155          | 0,080            | 0,264                 |
| n                                      | 387       | 253       | 149                     | 174          | 193            | 256              | 388                   |
| t-stat                                 | 0,86      | 2,36      | 2,39                    | 2,32         | 2,17           | 1,27             | 5,38                  |
| p-value                                | 0,3879    | 0,0191    | 0,0179                  | 0,0213       | 0,0310         | 0,2044           | 0,0000                |
| p<0.05                                 | FALSE     | TRUE      | TRUE                    | TRUE         | TRUE           | FALSE            | TRUE                  |

Kõik statistiliselt olulised seosed, olgugi nõrgad või nõrgad keskmised, viitavad, et läbitud

koolituste arvu suurenedes paraneb ka hinnang teadmistele hädaolukordade lahendamisest. Uurija otsustas kontrollida, kas koolitusel vähemalt ühe või rohkem kordi osalenute ja mitte kunagi osalenute vahel on statistiliselt oluline erinevus hinnangutes oma teadmistele hädaolukorra lahendamisest. Selleks arvutati iga koolituse kohta eraldi ja seejärel kõikide koolituste kohta kokku osalenute ja mitteosalenute osakaalud (vt lisa 10). On huvitav asjaolu, et koolituste lõikes eristub plahvatuse ja/või varingu teemaline koolitus, kus hinnang oma teadmistele on kõrgem nende vastajate seas, kes ei ole kunagi samasisulisel koolitusel osalenud, samas kui teiste hädaolukorra lahendamise koolituste ja kõikide koolituste osas kokku on selgelt kõrgem hinnang just nende seas, kes on vähemalt ühe korra koolitusel käinud. Et välja selgitada, kas need erinevused on ka statistiliselt olulised, teostati hii-ruut test. Tulemused kinnitavad, et iga koolituse lõikes, ja ka vähemalt ühel korral ükskõik millisel koolitusel osalemisel, on teadmistele antavates hinnangutes statistiliselt oluline erinevus koolitusel osalejate ja mitteosalejate vahel, sest igal juhul esineb olukord, kus  $\chi^2$  statistik on suurem võrreldavast kriitilisest väärtusest ja p-väärtus on väiksem kui 0,05 (vt tabel 11 ja lisa 11). Hii-ruut testi tulemustest võib seega lisaks järeldada, et hinnang paraneb, kui inimene on saanud vähemalt ühe koolituse.

Tabel 11. Hii-ruut statistiku väärtused võrrelduna koolitusel üks või enam korda osalenud vastajate ja mitte kunagi osalenud vastajate vahel (autori koostatud)

| Koolitus  | $\chi^2$ statistik | Kriitiline väärtus | p-väärtus |
|---|--------------------|--------------------|-----------|
| Tulekahju   | 15,35              | 9,49               | 0,004     |
| Äkkrünnak   | 20,92              | 9,49               | 0,000     |
| Plahvatus ja/või varing                           | 40,38              | 9,49               | 0,000     |
| Plahvatusoht (nt plahvatusohtliku eseme leidmine) | 38,02              | 9,49               | 0,000     |
| Pommiähvardus                                     | 30,57              | 9,49               | 0,000     |
| Hädaolukorra lahendamise plaani rakendamine       | 44,94              | 9,49               | 0,000     |
| Kõik koolitused kokku                             | 15,98              | 9,49               | 0,003     |

Viienda kategooria moodustasid magistritöö teoreetilises osas **ressursid**. Kooliturvalisuse tagamiseks kasutatakse turvameetmeid ja tehnilisi vahendeid eesmärgiga vähendada hädaolukorra tekkimise riski ja tõsta kooli võimet selle puhkedes siiski tulemuslikult reageerida, samuti tehakse mitmeid ennetavaid tegevusi (käesolev töö, lk 35–37). Olulisel kohal on ka hädaolukorra lahendamiseks vajalike vahendite ja varu olemasolu (käesolev töö, lk 33).

Kooliturvalisuse tagamiseks kasutatakse Eesti koolides mitmesuguseid erinevaid meetmeid, käesolevas töös uuriti, milliseid meetmeid vastajatele teadaolevalt nende koolis kasutatakse. Peaaegu kõik vastajad ütlesid, et nende koolis on olemas ATS (98%) ja 73% kinnitas, et nende koolist läheb ATS-i häireedastus automaatselt Häirekeskusesse. Samuti töid paljud vastajad välja, et koolihoonesse on paigaldatud helindussüsteem (74%), kaamerad (68%) ning kokku on lepitud teavitushelid erinevate hädaolukordade kohta (61%). Vähem kui pooled vastajatest kinnitasid, et nende koolis on turvamees või valvur (30%), hoone ukсед on lukustatud, et võõrad sisse ei pääseks (32%), ATS edastab häireteate turvafirmasse (49%), kellega on sõlmitud leping (43%). Pea neljandik vastajatest (24%) kinnitas, et nende koolis on olemas kriisitelefoni, kust saab kontakti vastutava koolitöötajaga. Vaid kaks vastajat töid välja, et nende koolis on piisavalt ruumi inimeste hajutamiseks ja läbimõeldud paiknemiseks. Inimressurssidena toodi välja oma kooli tugispetsialistide olemasolu (8 vastajat, 2%), kooliväliseid koostööpartnereid (11 vastajat, 2,7%) ja turvalise inventari olemasolu (1 vastaja).

Viimase, kuuenda kategooriana, kirjeldati magistritöös **kriisikommunikatsiooni ja hädaolukorra teavitust**, millega on seotud erinevad kokkulepped ja mille läbimõeldud korraldus aitab tagada hädaolukorra eduka lahendamise. Ennekõike peavad läbi olema mõeldud sihtgrupid, sõnumid ja kanalid, aga kategooria alla paigutus ka hädaolukorra teavituse valdkond. Kõige enam on kriisikommunikatsiooniga seotud tegevused KRM-i õlul, kuid arvestades suurt võrgustikku inimestest, kes võivad kriisisündmuse ajal informatsiooni vajada, kasutatakse sageli selleks ka õpetajaid ja teisi koolitöötajaid. Kriisikommunikatsiooni üheks osaks on ka hädaolukorra teavituse korraldamine ning kokku lepitud info jagamise ja kogumise protseduuridega seotud isikud (käesolev töö, lk 29, 37–38).

Kuna kriisikommunikatsiooni eest vastutab ennekõike kooli KRM, siis otsustati antud kategoorias uurida vaid kõige üldisemaid kriisikommunikatsiooni ja hädaolukorra teavitust iseloomustavaid tegureid ja mitte minna küsimustes detailseks, sest koolitöötajad, kes KRM-i ei kuulu, ei oskaks neile ilmselt vastata ja uuringu läbiviija ei olnud kindel, kui palju satub valimisse koolide KRM-i liikmeid.

Hädaolukorra teavitusega seostuvalt selgub uuringu tulemustest et 87% vastanute sõnul on nende koolis kokku lepitud, kuidas teavitatakse kõiki hoones viibivaid isikuid

hädaolukorrast, ja 99% kinnitas, et teab, keda ta peab oma koolist teavitama tekkinud hädaolukorrast nii juhul, kui hädaolukord toimub koolis, kui ka siis, kui toimub õppekäik või väljasõit. 98% vastanutest nimetas, et ootamatult tekkinud hädaolukorras päästeameti, politsei ja/või kiirabi kutsumiseks tuleb helistada numbrile 112, kuid kuus vastajat helistaks sellisel juhul numbrile 911 ja kolm vastajat numbrile 110, mis ei ole Eestis hädaabinumbrid. Päästeameti ning Politsei- ja Piirivalveameti infotelefoninumbrile helistaks hädaolukorra tekkides üks inimene.

Kontentanalüüsist tulid ennekõike välja vastused, mis seostuvad hädaolukorraegse suhtlemisega operatiivteenistustega, 16 vastajat (4%) ütles, et nemad vastutavad oma koolis selle eest, et hädaolukorra ajal jõuaks vajalik informatsioon operatiivteenistusteni, kaks vastajat mainis, et nemad peavad korraldama hädaolukorra teavituse kogu kooliperele, ja kaks isikut vastas, et nende ülesanne on teha hädaabikõne Häirekeskusesse.

Koolisisese informatsiooni liikumise korraldamist nimetas kolm vastajat, kaks vastajat kirjeldas suhtlemist koostööpartneritega (hoone omaniku teavitamine juhtunust, kriisinõustajate ja psühholoogide kaasamine), väliskommunikatsiooni korraldamist mainiti kolmel korral, sealjuures lisas üks vastaja, et meediaga suhtleb alati kooli direktor.

### **2.3. Tulemuste analüüs ja järeldused**

Uurimistöö eesmärgiks oli selgitada välja Eesti ÜHK-de valmisolek hädaolukordade lahendamiseks ja seda iseloomustavad tegurid. Käesolevas alapeatükis esitab autor empiirilise uuringu seosed töö teoreetiliste lähtekohtadega, võrdleb tulemusi varasemate valdkonnas läbi viidud uuringutega ning esitab oma järeldused koolide hädaolukorraks valmisolekut kirjeldavate kategooriate kaupa.

#### Kooliturvalisus

Nii teoreetiliste lähtekohtade kui ka käesoleva uuringu tulemuste põhjal võib väita, et üldiselt peetakse koolikeskkonda turvaliseks, kuid tõdetakse, et selle tagamiseks on vajalik ka järjepidev ning läbimõeldud tegutsemine (vt käesolev töö, lk 25, 27, 30, 36–37, 48–51). Teguritena, mis turvatunnet mõjutavad, nimetati käesolevas uuringus tänapäevastele



nõuetele vastavaid koolihooneid, mis takistavad võõraste sissepääsu, kuid võimaldavad kooliperel ohutult ja kiiresti evakueeruda ning on varustatud signalisatsiooni- ja valvesüsteemidega. Sealjuures peetakse turvalisemaks just väiksema õpilaste arvuga koole, mis asuvad linnakeskustest eemal (vt, käesolev töö, lk 49). Nii käesolevast uuringust kui ka teoreetilistest lähtekohtadest saab kinnitust fakt, et kogukonnatundel on oluline mõju turvalisusele (vt käesolev töö, lk 16-18, 27, 49), millest autor **järeldab**, et hädaolukorraks valmisoleku üheks oluliseks osaks on psühhosotsiaalsete ohuteguritega arvestamine, nende süsteemne ennetamine ja lahendamine, mis parandab ühtekuuluvustunnet ja soodustab kogukonnas kerksust ning seeläbi ka hädaolukorraks valmisolekut.

Turvalisuse kategooria uurimisel küsiti vastajatelt ka hinnanguid seoses Viljandi koolitulistamise juhtumiga, et võrrelda neid 2015. aasta Katerina Koreškova uuringu tulemustega, kus esitatud kolme küsimust küsiti ka käesolevas uuringus. Uuringute tulemuste võrdlusest selgub, et kuus aastat tagasi ütles 96% vastajatest, et nende koolis peetakse kooliturvalisust oluliseks, ja see ei ole ajas eriti muutunud, sest käesoleva uuringu vastajatest 93% olid samal arvamusel. 2015. aastal ütles 74% vastanutest, et pärast Viljandi koolitulistamise juhtumit hakati nende koolis rohkem tähelepanu pöörama kooliturvalisuse teemale, ja 33% leidsid, et suurenes ka tähelepanu esmaabi andmise oskusele. Ka käesolevas uuringus vastas 75%, et kooliturvalisuse teemale pööratakse pärast traagilist Viljandi koolisündmust rohkem tähelepanu, kuid esmaabi andmise osas on vastajate hinnangud varasema uuringuga võrreldes kõrgemad (57%). Käesolevas töös küsiti lisaks, kas pärast Viljandi koolitulistamise sündmust on hakatud rohkem tähelepanu pöörama oskustele ja teadmistele hädaolukorras tegutseda, millega nõustus 74% vastajatest.

Eelnevast võib **järeldada**, et raskete tagajärgedega ja palju meediakajastust saanud sündmused mõjutavad inimeste turvatunnet kahes suunas – tekitades hirmu, et sarnane sündmus võib juhtuda ka nendega, kuid samal ajal suunab ka otsima lahendusi turvalisuse tagamiseks ja teemat sügavamalt mõtestama. Eriti tuleb see välja vastajate hinnangutes, et pärast Viljandi koolitulistamise juhtumit on hakatud koolitöötajate esmaabiandmise oskustele rohkem tähelepanu pöörama. Kuna sündmusest on tänaseks möödunud üle kuue aasta, võib öelda, et koolide jaoks oli sündmus justkui paradigma muutus, mis suunas nägema koolitöötajat ka esmaabiandja rollis. Samas tuleb tähelepanu juhtida sellele, et esmaabiandja määramine koolis on õiguslikul alusel tekkinud kohustus, mistõttu ei saa arvestamata jätta, et kõrgendatud tähelepanu sel teemal võib olla seotud seaduskuulekusega.

## Juhtimine ja koordineerimine

Kooli hädaolukorraks valmisoleku parandamiseks on oluline luua läbimõeldud kriisireguleerimise süsteem ja koostada sellega seostuv dokumentatsioon (vt käesolev töö, lk 7, 23, 24). Nii teoreetilistest käsitlustest kui ka empiirilisest uuringust selgub, et HOLP-ide koostamine on üks olulisemaid samme juhtimise kategoorias ning enamikus koolides on selline dokument ka olemas (vt käesolev töö, lk 23, 24, 32, 51). Siiski ei taga pelgalt plaani olemasolu kooli hädaolukorraks valmisolekut, vaid oluline on, et dokument oleks asja- ning ajakohane ja õppuste kaudu kontrollitud (vt käesolev töö, lk 24), dokumendi koostamisse on kaasatud eksperte (vt käesolev töö, lk 28) ja see on koostatud nii, et kõik asutuse töötajad oskavad sellest lähtudes hädaolukorra ajal tegutseda, teades, mis on nende vastutusvaldkonnad (vt käesolev töö, lk 32). Empiirilises uuringus küsiti, kas vastajate hinnangul on nende kooli HOLP-is kirjeldatud tegevused reaalses olukorras rakendatavad, et selgitada välja, milline võiks olla Eesti ÜHK-de plaanide sisuline kvaliteet. Kui pea kõik vastajad kinnitasid, et tulekahju korral tegutsemise osas nende kooli plaanis kirjeldatud tegevused on ka reaalses olukorras rakendatavad ja nad suudavad neid teha, siis teiste sündmuste puhul oli see hinnang oluliselt madalam (vt käesolev töö, lk 54-55). Sellest **järeldab** autor, et nii nagu ka varasemad uuringud teistes riikides on näidanud (vt käesolev töö, lk 33), ei vasta sugugi mitte kõik Eesti ÜHK-de HOLP-id nõuetele ega pruugi seetõttu olla nii efektiivsed nagu loodetakse. Vastajate hinnanguid võib mõjutada ka see, et plaani rakendatavust ei ole õppustega kontrollitud ja koolitusi toimub harva kui üldse (vt käesolev töö, lk 56–58). Autori hinnangul võib siinkohal olla üheks põhjuseks see, et koolijuhtidel ja teistel KRM-i liikmetel puudub väljaõpe, aga ka head koostööpartnerid, kes kvaliteetse plaani koostamisel saaksid toeks olla. Samuti leiab autor, et HTM-i kodulehelt kättesaadavad juhendmaterjalid vajavad täiendamist ning ajakohastamist. Nii teoreetiliste allikate kui ka empiirilise uuringu põhjal saab väita (vt käesolev töö, lk 28, 53, 106), et praegu puudub koolidel väline tugi hädaolukorra lahendamise ettevalmistamise ja planeerimise faasides.

Teoreetilistest lähtekohtadest ilmneb, et juhtimistasandil on oluline pöörata tähelepanu kogu kooli reageerimisvõime koordineeritud ja järjepidevale arendamisele nii teadlikkuse kui ka reageerimisoskuse osas (vt käesolev töö, lk 20–23, 35). Kuigi käesolevast tööst selgub, et Eesti ÜHK-des peetakse kooliturvalisust oluliseks ja väärtustatakse ka koolituste ning õppuste osa selles (vt käesolev töö, lk 48-49), selgub empiirilisest uuringust, et ainult tuleohutus-koolitustel on Eesti ÜHK-de töötajate hulgas rohkem neid, kes koolitusel on

osalenud, samas kui teiste hädaolukordade koolitustel pole paljud vastanutest kunagi käinud (vt käesolev töö, lk 57). Autori hinnangul **järeldub** sellest, et süstemaatilist ja laiapõhjalist hädaolukordadeks ettevalmistust, mis on üks juhtimise ja koordineerimise kategooria osa, Eesti ÜHK-des ei korraldata. Regulaarselt viiakse koolides läbi vaid neid koolitusi ja õppuseid, mille korraldamine on sisuliselt ja sageduselt õigusaktidega reguleeritud (vt käesolev töö, lk 7). Seda tõdeb ka üks uuringule vastaja, kes nendib järgmist: „Olen kogenud, et igapäevaselt tegeletakse turvalisuse ja ohutusega eelkõige nõuete täitmise nimel.“

#### Hädaolukorra lahendamise plaan (HOLP)

Nii töö teoreetilistest lähtekohtadest, varasematest uuringutest kui ka käesoleva uuringu tulemustest selgus, et üheks peamiseks hädaolukorraks valmisoleku tagamise vahendiks koolides on HOLP (vt käesolev töö, lk. 32, 34, 53), kuna PGS sätestab, et koolid peavad plaani koostama (vt käesolev töö, lk 6), siis on loomulik, et enamikus koolides on see olemas.

Nii käesolevast empiirilisest uuringust kui ka varasematest uuringutest selgub, et Eesti koolides on HOLP-id liiga mahukad ega ole seetõttu hõlpsasti kasutatavad (vt käesolev töö, lk 33, 50), samas selgus empiirilisest uuringust, et sugugi mitte kõigi Eesti ÜHK-de HOLP-ides ei ole raskemate tagajärgedega hädaolukordade lahendamise tegevuskavasid (vt käesolev töö, lk 54). Kuigi HOLP-i olulisus tuleb välja mitmetest teoreetilistest allikatest (vt käesolev töö, lk 10, 24, 28-29, 32), tuleb uuringutest välja ka see, et plaanid ei vasta nõuetele (vt käesolev töö, lk 33) ja käesolevas uuringus oli 15% vastanutest tutvunud oma kooli HOLP-iga vaid osaliselt ning 3% polnud sellega üldse tutvunud (käesolev töö, lk 53-54).

Uuringu läbiviija **järeldab** sellest, et ka Eesti ÜHK-de hulgas on neid, kellel on tekkinud „paberil plaanide sündroom“. Praeguse ajastu võtmeküsimus on, kas plaan on olemas, selle asemel, et uurida, mis on plaanis kirjas.

Ühe probleemina, seoses kooli HOLP-idega, on esile kerkinud ka asjaolu, et need on liiga mahukad ja seetõttu ei ole võimalik neid kasutada, mistõttu tuleks läbi mõelda, milline on dokumendi ülesehitus. Nii varasematest kui ka käesolevast uuringust selgus, et koolide töötajad on kokku puutunud väga erinevate kriisisündmustega, samal ajal kui raskete tagajärgedega sündmuste kogemus enamikul puudub (käesolev töö lk 33, lk 56). Autori hinnangul tuleks koolide hädaolukorraks valmisoleku tagamiseks kõigepealt jõuda kokkuleppele, millised sündmused üldse on hädaolukorrad, ja seejärel sellest lähtuvalt koostada ka nende tegutsemiskavad. Kindlasti ei saa plaanid tulla ühesugused – koolide

võimalused ja tingimused on lihtsalt liiga erinevad ja ka võimalike toimuvate kriisisündmuste tõenäosus on erinev. Koolid, kus on olemas ujula, võiksid läbi mõelda, kuidas tegutseda, kui toimub basseinikemikaalide leke, samal ajal kui ujulata koolide HOLL- is sellist sündmust käsitleda pole vaja. Samas ei saa plaanidest kõrvale jätta ka kriisisündmuseid, mis koolis suurema tõenäosusega toimuda võivad või mille kogemus koolil juba olemas on. Igast kogemusest tuleks õppida ja teha järeldused, mis läks lahenduskäigus hästi, mis halvasti.

Kindlasti toetaks koolijuhte ka riskihindamiseks vajalikud abivahendid, et nad saaksid välja selgitada, millised sündmused nende koolis võivad hädaolukorraks kujuneda, millised mitte, ning aitaks neil ka oma personaliga koos mõtestada nii kooliturvalisust kui ka hädaolukorraks valmisoleku teemat.

### Teadlikkus

Teoreetiliste lähtekohtade ja varasemate uuringute tulemused kinnitavad üheselt, et eelnev ettevalmistus mõjutab hädaolukorraks valmisolekut koolides. Selle peamiseks sisuks on kriisi- ja hädaolukordade tundmine, oskused nendes olukordades tegutseda ja õppuste ning koolituste regulaarne korraldamine (vt käesolev töö, lk 10, 21–22, 28, 35).

Teadlikkuse kategooria kõige huvitavamad tulemused ilmneseid uuringu statistilisest osast (vt käesolev töö, lk 61–62), mille käigus leiti, et koolitustel osalemise kordade arv mõjutab positiivses suunas seda, kuidas inimesed oma teadmisi hädaolukordade lahendamise hindavad, ja vähemalt ühel koolitusel osalemine parandab hinnangut rohkem kui järgnevad. Siinkohal on oluline välja tuua, et ohutusloomitustel osalemine ei anna inimestele sageli uusi teadmisi, vaid kinnitab juba olemasolevat, mis võib olla ka põhjuseks, et seosed olid nõrgad või madalad keskmised, aga mitte tugevad. Samuti võib see olla põhjuseks, miks esimesel koolitusel osalemine omab suuremat mõju kui järgnevad. Samuti leidis uuringus kinnitust varasemateski uuringutes välja toodud kitsaskoht, et teadlikkus hädaolukordade lahendamise on parem juhtkonnatöötajatel ja KRM liikmetel (vt käesolev töö, lk 35, 59), kuigi oluline on, et kõik koolitöötajad oskaksid erinevates hädaolukordades tegutseda.

Üllatav vastuolu tuli välja selles, et kuigi nii teoreetilised allikad kui ka käesolevale uuringule vastajad toovad välja õppuste ja koolituste olulisuse (vt käesolev töö, lk 10, 21–22, 28, 35, 49–50), on erinevate hädaolukordade teemalistel koolitustel osalenuid koolide personali hulgas pigem vähe. Ainsana eristub tuleohutuskoolitus, mis tuleneb ilmselt pigem

õiguslikust regulatsioonist. Autor **järeldab** sellest, et kuigi tunnetuslikult võivadki Eesti ÜHK-de töötajad koolitusi ja õppuseid oluliseks pidada, ei suudeta siiski tagada nende regulaarset toimumist, et koolide hädaolukorraks valmisolekut parandada.

Teadlikkuse teemas tuli välja ka huvitav ebakõla vastajate vastuste ja tegeliku olukorra vahel: vaid 63% vastajatest kinnitas, et on kokku puutunud epideemiaga. Autor **järeldab** sellest, et koolide töötajad mõistavad sõna epideemia erinevalt või siis otsustasid vastates jätta arvestamata käesoleva töö valmimise ajal endiselt kestvat koroonaeptideemiat. Seda enam näeb aga autor, et kriisikoolitused ja hädaolukorra lahendamise koolitused on olulised, et koolide töötajatel tekiks ühine arusaamine, mis on mis.

### Ressursid

Teoreetiliste allikate põhjal võib väita, et koolides kasutatakse väga erinevaid tehnilisi vahendeid ja lahendusi kooli turvalisemaks muutmiseks, sama kinnitab ka käesolev uuring (vt käesolev töö, lk 29, 32, 35, 49-50, 62-63).

Empiirilise uuringu vastajatest 98% ütles, et nende koolis on paigaldatud ATS, ligi kolmveerand vastajatest kinnitas, et on olemas helindussüsteem, ka kaamerad on paljude vastajate koolides (68%). Uuringust selgus ka, et sellised tehnilised lahendused mõjuvad positiivselt tajutavale kooliturvalisusele. Erinevate ressurssidena nimetati ka psühhosotsiaalsete sekkumismeetodite kasutamist ennetustöök, tugispetsialistide olemasolu ja turvameetmete olulisust (vt käesolev töö lk 52-53, 62).

Vastustes esines ka huvitav anomaalia. 73% vastajatest ütles, et nende koolist läheb ATS-i häireedastus automaatselt Häirekeskusesse, kuid nendest 54% töötavad koolis, kus õpilaste arv on väiksem kui 400. Siseministri määrus nr 1 (2013) „Nõuded tulekahjusignalisatsioonisüsteemile ja ehitistele, kust tuleb automaatse tulekahjusignalisatsioonisüsteemi tulekahjuteade edastada Häirekeskusesse, ning tulekahjuteate edastamise ja sellest loobumise kord“ sätestab, et häire tuleb edastada kogunemishoonetest (seda on ka koolimajad), mille kasutajate arv on suurem kui 500 kasutajat. Põhjuseid sellisele olukorrale võib olla mitmeid, nt on koolihoone varem olnud suurema õpilaste arvuga ja häireedastus on jäänud sellest ajast kasutusse, samuti on võimalik, et vastajad ei tea, mida tähendab häire edastamine Häirekeskusesse, või ajavad selle segamine koolile teenust pakkuva turvafirma juhtimiskeskusega (sageli nimetatakse ka

seada häirekeskuseks). Igal juhul selgub ka sellest kategooriast, et oluline on teadlikkus – oma asutuses kasutatavate tehniliste seadmete ja vahendite tööpõhimõtete mõistmine tagab ka nende rakendamise edukuse. Näiteks võib juhtuda olukord, et tulekahju häiresignalisatsiooni tööle hakkamisel jätavad töötajad Häirekeskusesse helistamata, sest eeldavad, et häire edastatakse sinna automaatselt. See aga tähendab, et vajalik abi ei jõua koolini õigel ajal ja häiret põhjustanud sündmuse tagajärjed võivad seetõttu olla raskemad. Käesoleva töö autor **järeldab** sellest, et koolide töötajatele on vaja lisaks hädaolukorra lahendamise koolitustele läbi viia ka praktilisi harjutusi erinevate tehniliste süsteemide kasutamisest, mis koolis olemas on. Hädaolukorra mõistes võivad olla olulised ka sellised teadmised nagu elektrikilbi ja ventilatsiooniruumide asukoht, elektriliselt töötavate väravate avamise võimalus, juhul kui on tekkinud elektrikatkestus, aga hoone territooriumilt on vaja väljuda jne. Seega peaks hädaolukorraks valmisoleku koolitused sisaldama endas ka väga praktilist komponenti tehnosüsteemide kasutamisest ja toimimisest.

#### Kriisikommunikatsioon ja hädaolukorra teavituse

Kategooria uurimisel tegi uuringu läbiviija raske valiku ja piirdus vaid peamiste asjaolude uurimisega nagu hädaolukorra teavituse korraldus ja hädaolukorraaegne informatsiooni liikumise korraldus, lisaks anti vastajatele võimalus avatud küsimuste kaudu kirjeldada ka oma kooli kriisikommunikatsioonikorraldust. Otsuse langetas autor, lähtudes sellest, et kriisikommunikatsiooni korraldamine on suures osas kooli KRM-i õlul ja seetõttu ei pruukinuks käesoleva uuringu valimis olevad isikud osata neile vastata. Kuna uurimisküsimustik oli mahukas ja sellele vastamine võttis aega keskmiselt 25 minutit, otsustas uurija välja jätta küsimused, millele ta arvas, et analüüsitavaid vastuseid ei saa. Liiga pikk küsimustik oleks vähendanud veelgi vastajate arvu internetiküsitluses, mille vastamise määr on teadaolevalt enamasti madal.

Kriisikommunikatsiooni ja teavituse kategooria olulisim avastus oli, et vastajate seas oli üheksa inimest (2% vastajatest), kes ei teadnud, et Eesti Vabariigis kehtib üks ühtne Euroopa hädaabinumber 112 (vt käesolev töö, lk 63), vaid helistaksid pigem numbril 911 või 110. Autor **järeldab** sellest, et ka need teadmised, mis võivad meile tunduda iseenesestmõistetavad, ei ole seda alati ka teistele. Eesti „Siseturvalisuse arengukava 2015 – 2020“ ja „Siseturvalisuse arengukava 2020 – 2030“ eelnõu (vt käesolev töö, lk 8) sõnastavad, et HTM-i haldusalas olevatelt asutustelt oodatakse panust ühiskonna teadlikkuse

tõstmisel tule, vee ja avaliku korraga seotud ohtude kohta, et tagada kogu elanikkonna oskus neid ennetada ja neile reageerida. Ootus, et koolid annaksid õpilastele edasi teadmisi ja oskusi kriisiolukorras tegutsemiseks, paneb koolidele suure vastutuse. Kui koolitöötajal puuduvad kõige elementaarsemad teadmised, kuidas hätta sattudes abi kutsuda, ei saa ta seda õpilastele õpetada.

Toetudes varasemate uuringute tulemustele, teoreetilistele lähtekohtadele ja magistritöö empiirilise osa tulemustele ning järeldustele, annab autor vastused töö sissejuhatuses esitatud uurimisküsimustele. Samuti esitab autor ettepanekud, mis toetaksid koole hädaolukordadeks valmisoleku tagamisel. Käesoleva uurimuse esimene uurimisküsimus – **millised on kooli hädaolukorraks valmisolekut iseloomustavad tegurid kriisireguleerimise lähtekohast?** – püstitati, et luua süsteemne alus empiirilise uuringu läbiviimiseks. Vastus sellele leiti uurimistöö teoreetilisest osast. Analüüsisid teoreetilisi lähtekohti ja varasemaid valdkonnas tehtud uuringuid, kaardistas autor kuus kategooriat ja 18 tegurit, mis koolide valmisolekut hädaolukordade lahendamiseks mõjutavad (vt tabel 12). Uurimisküsimusele vastuse leidmine oli vajalik, et konstrueerida ankeetküsimustik ja läbi viia kvantitatiivne uurimus.

Tabel 12. Kooli hädaolukorraks valmisoleku kategooriad ja tegurid viitega teoreetilistele lähtekohtadele ja varasemate uuringute käsitlustele magistritöös (autori koostatud)

| Kategooria                                       | Tegurid  | Käesoleva töö lk       |
|--|--|------------------------|
| 1. Kooliturvalisus.                              | Hinnang tajutud turvalisusele koolis.                          | 15, 16, 17, 19, 22, 35 |
|  | Kooliturvalisuse teema olulisus koolis.                        | 14, 16, 19, 21, 35, 36 |
| 2. Juhtimine ja koordineerimine.                 | KRM-i loomine.   | 21, 23, 24, 32, 34, 35 |
|  | Ülesannete ja vastutuse jagamine.                              | 18, 21, 23, 27, 31, 32 |
|  | Ennetavad tegevused ja koostöö partneritega.                   | 18, 19, 20, 23, 28, 33 |
| 3. HOLP.   | Tegevuskavad hädaolukorrasituatsioonides tegutsemiseks.        | 16, 19, 22, 23, 32     |
|  | Plaani rakendatavus.   | 23, 24, 26, 27, 34, 35 |
|  | Koolituste ja õppuste regulaarne korraldamine.                 | 21, 23, 27, 28, 33, 34 |
| 4. Teadlikkus.                                   | Kriisisündmuste ja HO tundmine.                                | 16, 17, 18, 19, 21     |
|  | Varasem kogemus kriisisündmuste ja HO-de lahendamisel.         | 16, 17, 27, 32         |
|  | Koolitustel ja õppustel osalemine ja teadlikkus HOLP-i sisust. | 19, 20, 21, 22, 32, 33 |
|  | Teadlikkus kriisisündmuste ja HO lahendamisest.                | 16, 17, 18, 19, 21, 35 |
| 5. Ressursid.                                    | HO lahendamiseks vajalike vahendite ja varude olemasolu.       | 23, 24, 32, 33, 34     |
|  | Tehniliste seadmete ja lahenduste olemasolu.                   | 23, 32, 33, 36, 37     |
|  | Turvameetmete kasutamine.                                      | 23, 32, 34, 35, 36, 37 |
| 6. Kriisikom-<br>munikatsioon ja<br>HO teavitus. | Kokku lepitud hädaolukorra teavitussüsteem.                    | 25, 28, 29, 32, 34, 37 |
|  | Kokku lepitud asutusesisene kriisikommunikatsioon.             | 17, 28, 32, 37, 38     |
|  | Kokku lepitud asutuseväline kriisikommunikatsioon.             | 17, 28, 32, 37, 38     |

Magistritöö raames läbi viidud empiirilise uuringuga said vastatud uurimistöö teine ja kolmas uurimisküsimus. Teine uurimisküsimus oli: **millised on hetkel Eesti üldhariduskoolides kasutatavad kriisireguleerimise meetmed hädaolukordadeks valmisoleku kontekstis?** Empiirilise uuringu tulemustest selgub, et kriisireguleerimise meetmete rakendamine on Eesti koolides ebaühtlase tasemega ning kõige teadlikum on see tulekahju olukorra valmisoleku tagamisel. Peamised meetmed, mida Eesti ÜHK-des hädaolukordadeks valmisoleku kontekstis kasutatakse, on: tulekahju korral tegutsemise ja hädaolukorra lahendamise plaanid, vahetundides määratud korrapidajaõpetajad, KRM-de moodustamine, esmaabi andmise eest vastutavate isikute määramine, tehniliste lahenduste kasutamine (nagu ATS, vähemates koolides ka helindus- ja videovalvesüsteemid) ning koolituste ja õppuste korraldamine personalile.

Ainus õigusakt, mis aastal 2021 koolide hädaolukorraks valmisoleku teemat Eestis sisuliselt reguleerib, on PGS (2010). Selle seletuskirjas on defineeritud, et seaduse tähenduses on kriisireguleerimise meetmete süsteem ette valmistatud ja kasutusele võetud, et tagada koolis viibivate isikute turvalisus hädaolukorras (sündmus või sündmuste ahel, mis kahjustavad koolis viibivate isikute elu ja tervist, kahjustavad oluliselt keskkonda või tekitavad ulatuslikku majanduslikku kahju) (PGS seletuskiri, 2009). Uuringust selgub, et koolide kriisireguleerimise meetmete süsteemid on autonoomsed ning sõltuvad nii kooli asukohast, suurusest, võimalustest kui ka seal töötavate isikute teadlikkusest. Peamise meetmena on enamikus koolides kasutusel HOLP-id ja tulekahju korral tegutsemise plaanid, mille eesmärk on kokku leppida ja kõigile töötajatele teada anda tegutsemispõhimõtted erinevates hädaolukordades. Samuti võib uuringu tulemustele toetudes väita, et suurem osa koolidest on oma töötajatest moodustanud KRM-i ja ülesanded hädaolukorra ajal tegutsemiseks on koolitöötajate vahel jaotatud. Kokku on enamikus koolides lepitud ka see, kuidas kogu kooliperet tekkinud hädaolukorrast teavitatakse. Ennekõike on koolides selleks otstarbeks kasutusel ATS ja helindussüsteem. Samuti korraldatakse Eesti ÜHK-des personalile koolitusi antud valdkonnas, kuid seda tehakse ebaregulaarselt ja õppehäired toimuvad koolides veelgi harvemini. See, kui efektiivselt nimetatud meetmete rakendamine koolides on korraldatud ja kui tulemuslikud need on, ei olnud käesoleva uuringu fookuses, kuid vastustest ilmnes, et sugugi mitte kõikide koolide plaanides ei ole kirjeldatud kõige raskemate tagajärgedega hädaolukordade lahendamise tegevuskavad ja vaid tulekahju



sündmuse osas on enamikul vastajatest veendumus, et tegevuskavas kirjeldatu on rakendatav ja nad suudaksid seda reaalses ohuolukorras teha. Teiste hädaolukordade osas lahknevad vastajate arvamused oluliselt. Sellest lähtudes võib väita, et kasutusel olevaid meetmeid saaks koolides rakendada oluliselt efektiivsemalt, mistõttu teeb autor järgmised **ettepanekud HTM-le:**

- algatada seadusemuudatus PGS-i § 45 sõnastuse muutmiseks ja asendada „hädaolukorra lahendamise plaan“ terminiga „kriisiplaan“, mille üheks osaks on üldine riskihindamisel põhinev kooli kriisireguleerimispõhimõtete kirjeldus kooliturvalisuse tagamiseks ja teise osa moodustavad hädaolukordadena käsitletavate sündmuste korral tegutsemise plaanid koos konkreetsete tegevusjuhustega koolipersonalile;
- eelnevast tulenevalt ühendada ühtse kriisiplaani alla ka kohustuslik tulekahju korral tegutsemise plaan, mis osaliselt dubleerib praegust HOLF-i, ja luua selleks õiguslik alus;
- kohustada koole määrama asutuses kriisireguleerimise eest vastutav isik sarnaselt tuleohutuse eest vastutavale ja esmaabi andmise eest vastutavale isikule, sealjuures tagades sellele isikule võimaluse väljaõppeks;
- luua HTM-is koolide hädaolukorraks valmisoleku tagamist ja kriisireguleerimisülesannete täitmist koordineeriv ja toetav ametikoht (nt kriisipsiialist või nõunik), et sisuliselt ja järjepidevalt tagada kooliturvalisusega tegelemine ning koolidele vajaliku toe andmine;
- viia läbi HTM-i poolt, kes on HOS-ist tulenevalt koolide kriisireguleerimist koordineeriv asutus, läbimõeldud riskihindamine, et kaardistada kooliturvalisusega seostuvad ohud ning riskid, millest lähtudes koostada terviklik tegevuskava koolidele, millele toetudes saab iga kool luua oma vajadustest ja võimalustest lähtuva kriisireguleerimissüsteemi ja kaardistada sündmused, mida kirjeldatakse kriisiplaanis;
- koostada HTM-i koordineerimisel asjakohased juhendmaterjalid ning korraldada koolidele tugi valdkonnaspetsialistidelt (nt Politsei- ja piirivalveamet, Päästeamet, HTM, erasektoris tegutsevad ettevõtted jt) kriisiplaanide regulaarseks uuendamiseks.

Magistritöö kolmas uurimisküsimus oli: **milline on hetkel Eesti üldhariduskoolide personali ettevalmistus hädaolukordadeks valmisoleku kontekstis?** Uuringu tulemuste ja analüüsi põhjal võib sellegi küsimuse juures väita, et ettevalmistus on ebaühtlase tasemega ja koolitusi viiakse läbi ebaregulaarselt. Koolitusteemade kaupa joonistub välja, et 1/3

vastanutest ei ole äkkrünnaku ja HOLP-i rakendamise koolitustel osalenud. Enam kui pooled pole plahvatuse ja varingu, plahvatusohu ning pommiähvarduse korral tegutsemise koolitustel kunagi osalenud. Õppehäireid korraldatakse koolides ennekõike õigusaktiga reguleeritud tulekahju korral tegutsemise harjutamiseks. Pisut paremad on teadmised koolide KRM-i liikmetel ja hädaolukorra lahendamisel vastutavaid ülesandeid täitvatel töötajatel, millest võib järeldada, et nende ettevalmistus on olnud võrreldes teiste töötajatega põhjalikum. Oma kooli HOLP-iga, kui see vastajale teadaolevalt koolis olemas on, oli tutvunud 82% retsipientidest, kuid paljud vastajad tunnevad ennast hädaolukordade lahendamise valdkonnas ebakindlalt ega tea, mida nad erinevates olukordades tegema peavad. Kokkuvõtteks võib öelda, et Eesti ÜHK-de töötajate ettevalmistus hädaolukordade lahendamiseks ei ole piisav ja sellest lähtudes teeb autor järgmise **ettepanekud HTM-le:**

- lisada kooliturvalisust käsitlev valikaine õpetajakoolituse programmi, mis tagaks vähemalt baasteadmised kriisireguleerimisest;
- valmistada ette ja algatada seadusemuudatus, mis reguleerib sarnaselt tuleohutuskoolitustega ka teiste hädaolukordade lahendamise koolituste sisu ja toimumise sageduse koolides, et tagada kvaliteetne ja praktiline kooliturvalisust tõstev enesetäiendamise võimalus koolide personalile.

Samuti teeb autor **ettepanekud koolijuhtidele ja koolipidajatele:**

- korraldada koolis kindla regulaarsusega toimuvaid kriisiplaani tutvustavaid ja selle üle arutlevaid koosolekuid. Enamikus koolides toimub iganädalane infotund või on kokku lepitud regulaarne koosolekute aeg, et arutada koolielu puudutavaid küsimusi. Korra kuus võiks sellisel koosolekul arutada ka oma koolis kehtestatud kriisireguleerimissüsteemi teemal ning korrata üle ühe hädaolukorra lahendamise tegevuskava, mis on plaanis kirjeldatud. Nii tagatakse, et töötajate teadmised on värsked ning samaaegselt on võimalik plaanis olevaid andmeid ajakohastada ja täiendada;
- Siduda teiste hädaolukordade lahendamise koolitused ja õppused tuleohutuskoolituste ja õppustega, mis muudab koolituste ajakulu optimaalseks ja õppused töötajatele ning õpilastele huvitavamaks, andes tavapärasele evakuatsiooniõppusele lisaväärtust.

## KOKKUVÕTE

Magistritöös esitatud uurimisprobleem sai lahendatud, püstitatud uurimisküsimused ja uurimisülesanded toetasid uurimistöö läbiviimist selliselt, et eesmärk saavutati täies ulatuses. Uuringust selgus, et Eesti ÜHK-de valmisolek hädaolukordade lahendamiseks võiks olla oluliselt parem. Vaid tuleohutuse osa võib lugeda piisavaks, kuid teiste hädaolukordade kohta seda öelda ei saa. Käesoleva magistritöö empiirilise uuringu ja varasemate valdkonna uuringute tulemused on sarnased, samuti on need kooskõlas teoreetiliste lähtekohtadega.

Uuring jõudis samadele tulemustele nagu Kano, *et al.*, 2007. aastal – koolide HOLP-id on sageli ebaefektiivsed ega toeta töötajate hädaolukorraks valmisolekut ning kriisireguleerimismeetmete kasutamine varieerub koolide lõikes oluliselt. Ka personali ettevalmistus on ebaregulaarne nii koolituste kui ka õppuste osas. Ennekõike toimuvad koolides tuleohutuskoolitused ja õppused, mis on õigusaktist tulenevalt kohustuslikud, kuid ka nendel ei ole suur osa vastanutest regulaarselt osalenud. Mõtlemapanev on ka tulemus, et 2% vastajatest helistaksid hädaolukorda sattudes numbrile 110 või 911. Tulemustest lähtudes tegi uuringu autor ühe olulise ettepanekuna määrata HTM-is koolide hädaolukordadeks valmisoleku valdkonna eest vastutav kriisispetsialist või nõunik, kelle tegevuse eesmärgiks seada kooliturvalisusega seostuva temaatika koordineerimine ning vajaliku tegevuskava ja juhendmaterjalide regulaarne uuendamine. Selge vastutusega ja kooliturvalisuses pädev ametnik saab sisuliselt toetada kõiki koole, et tagada asutuste personaalsetest vajadustest ja võimalustest lähtuva kriisireguleerimissüsteemi loomine ja arendamine.

Käesolevas uuringus sai ka kinnitust, et koolitustel osalemine parandab inimeste hinnanguid oma teadmistele hädaolukordade lahendamisest ja esineb statistiliselt oluline, kuigi nõrk seos koolitustel osalemise kordade arvu ja inimeste hinnangute vahel oma teadmistele. Uuringu tulemustest võib ka järeldada, et personali ettevalmistus hädaolukordade lahendamiseks ei ole senini olnud piisav, pisut parem on see olnud juhtkonna- ja KRM liikmetel ning hädaolukorras vastutava ülesandega isikutel. Sellega seoses tegi autor ettepaneku reguleerida õigusaktides erinevate hädaolukorra lahendamise koolituste sisu ja toimumise sagedus. Sarnaselt Katerina Koreškovale (2015) sõnastas käesoleva magistritöö autor samuti ettepaneku lisada kooliturvalisust käsitlev valikaine õpetajakoolituse

programmi, et tagada võimalus saada baastadmised kriisireguleerimisest.

Tuleb tõdeda, et kuigi uuringust selgus, et üldiselt peetakse Eesti koole turvaliseks ja kooliturvalisuse teemat ka oluliseks, võib see olla uinutanud tegevused, mis on vajalikud hädaolukorraks valmisoleku tagamisel. Sealjuures on vastajate hinnangul hakatud pärast 2014. aasta Viljandis toimunud koolitulistamise sündmust teemale rohkem tähelepanu pöörama, mis kordab 2015. aastal Katerina Koreškova poolt läbi viidud uuringu tulemusi. Käesolevast uuringust selgunud Eesti ÜHK-des valitsev hädaolukorraks valmisoleku hetkeseis viitab, et see osa kooliturvalisusest on pigem fookuse alt väljas.

Magistritöö üks suuremaid väljakutseid oli terminites selguse loomine. Võib ju küsida, mis vahet seal on, kas hädaolukord või kriisiolukord, kuid nagu töö esimeses peatükis selgitati, on erinevaid kriisiolukordi väga palju ja pole mõeldav, et need kõik koolide HOLF-ides koha leiavad. Ka käesoleva empiirilise uuringu läbiviimisel tekkis olukord, kus autor kahtles, kas tema poolt kasutatavatest terminitest on vastaja õigesti aru saanud. Küsimusele, millega püüti välja selgitada, milliste hädaolukordadega on koolitöötajad oma koolis kokku puutunud, vastas 20 inimest, et nad on kokku puutunud äkkrünnaku sündmusega. Eestis aga ei ole üheski koolis äkkrünnakut toimunud. Uurija arvab, et põhjuseid, miks selline vastus anti, võib olla mitmeid. Võimalik, et osa vastajaist viitas Viljandi koolitulistamise juhtumile, mis aga oma olemuselt ei vasta äkkrünnaku definitsioonile. Samuti peab autor võimalikuks, et silmas on peetud äkkrünnaku ähvardust ja välistada ei saa ka seda, et vastaja kogemata või teadlikult valis vastusevariandi valesti. Uuringusse sellise küsimuse panemine oli autori teadlik valik, tuginedes teoreetilistele allikatele, kuid samuti sooviti näha, milliseid vastusevariante koolide töötajad sellele küsimusele annavad. Kui me soovime, et koolid oleksid hädaolukordade lahendamiseks valmis ja neil oleks hästi toimiv kriisireguleerimissüsteem, on autori hinnangul vaja jõuda selleni, et koolide töötajatel on võimalik valdkonnaga seotud terminitest üheselt aru saada. Näitena sellest, kuidas termini vale kasutamine võib öeldu mõtet kardinaalselt muuta, saab tuua käesoleva uuringu kontentanalüüsi osast. Kolm koolijuhti kasutasid oma vastustes väljendit „vastutan kõigi kriisiolukordade eest“. Kuigi töö autor mõistab, et koolijuhid pidasid silmas kriiside lahendamise seotud vastutust, võib kiuslikum lugeja järeldada, et koolijuhid korraldavadki kriisiolukordi.

Ka hädaolukorra lahendamise plaani mõiste on sageli koolide töötajatele võõristust tekitav, sest hädaolukord on tunnetuslikult midagi sellist, mis juhtub väga harva. Kui aga oma kooli

tajutakse turvalisena, nagu käesolevast uuringust selgus, ei peeta raskete tagajärgedega sündmuste toimumist väga tõenäoliseks ja plaani vajalikkust ei pruugita mõista. Seetõttu on autori hinnangul otstarbekam kasutada kooliturvalisuse kontekstis terminit kriisiplaan. Plaani sisu peaks pöörama tähelepanu nii hädaolukordadele kui ka sündmustele, mis tagajärgede mõistes hädaolukorra mõõtmeid ei oma, kuid mille toimumise tõenäosus koolis võib olla oluliselt suurem (nt koolipere liikme vigastus, epideemia, õnnetused, ähvardused, keelatud ainete ja esemete kooli toomine jne).

Hea teadustöö tunnuseks peetakse seda, kui uuringu tulemused tekitavad ka uusi küsimusi ning annavad ainet järgnevatele uuringutele. Töö autor on arvamusel, et käesolev uuring annab mitmeid võimalusi kooliturvalisuse teemat edasi uurida. Magistritöö keskendus ennekõike Eesti ÜHK-des hädaolukordadeks valmisoleku tagamiseks kasutatavatele meetmetele ning personali ettevalmistusele nende endi hinnangul. Uuringu käigus välja töötatud teoreetilistel käsitlustel põhinevad kategooriad on igaüks põhjalikumalt uurimist väärt. Samuti suunab käesolev uurimus küsima, kas koolitöötaja teadmine, mida ta erinevates hädaolukordades tegema peab, vastab sellele, mis kooli HOLF-is on kirja pandud, ja kas see aitab ka reaalses hädaolukorras sündmuse mõju leevendada. Koolijuhtide seisukohad selle kohta, et nad vastutavad kooliturvalisuse tagamise ja HOLF-i koostamise eest oma koolis, on samuti uurimata teema. Sellele lisaks saaks välja selgitada, mida koolijuht teeb selleks, et seda kohustust täita, milliseid eksperte ta HOLF-i koostamiseks kasutab, kuidas on jõudnud otsuseni, milliseid sündmuseid plaanis käsitleda, ja mida ta veel teeb, et kooli valmisolekut hädaolukordade lahendamiseks tagada. Täiendavalt tasub uurida koolijuhtidelt ka seda, mida nad vajavad valmisoleku tagamiseks või mis neid takistab valmisolekut tagada.

Käesoleva töö autor näeb, et töös esinevad ka teatavad piirangud, mis võivad uuringu tulemusi mõjutada. Esiteks näeb autor ühe piiranguna uuringu valimit. Kuna tegemist oli kõikse valimiga ja uuringus osalemise kutse saadeti kõikidele ÜHK-dele palvega see edastada oma töötajatele, on võimalik, et vastajateks sattusid need ÜHK-de töötajad, kes kooliturvalisuse ja hädaolukordade lahendamise teema vastu ka tavapärastelt rohkem huvi tunnevad, samas kui need, kellele teema ei tundu oluline või huvipakkuv, võisid pigem loobuda. Samuti sai töö autor nelja kooli juhtkonnalt vastuse, et uuringu kutset ei edastata töötajatele, millest selgub, et osa koolijuhte võttis endale õiguse otsustada oma töötajate eest. Seega osad koolitöötajad ei saanud uuringus osalemiseks võimalust, isegi kui nad oleksid

seda soovinud. Ei ole teada, kui palju koole jätsid uuringu kutse oma töötajatele edastamata. Siiski on üllatav, et õpetajate autonoomsust ise otsustada, kas nad soovivad kooliturvalisuse uuringusse panustada või mitte, juhtkonna tasemel võidakse kärpida. Autor on arvamusel, et sellise otsuse teeb pigem koolijuht, kellele kooliturvalisus pole senise tööelu jooksul olnud teema, mille sisusse süüvida. Siit omakorda tõstatub küsimus, kas koolidirektoritele ei tuleks regulaarselt analüüsida koolielu puudutavaid kriisijuhtumeid, mida kahjuks toimub Eestis tervikuna siiski igal aastal.

Teise piiranguna näeb autor töö läbiviijat ja seegi seostub uuringu valimiga. Käesoleva töö autor on käinud mitmetes Eesti ÜHK-des tuleohutuse ja hädaolukordade lahendamise koolitusi ning õppuseid läbi viimas, mistõttu on võimalik, et uuringule vastasid pigem nende koolide töötajad, kellele uuringu läbiviija isik oli tuttav ja kes tundsid soovi tema uuringusse panustada. Seega võis küsimustikule vastata rohkem nende koolide töötajaid, kus on koolitusi ja õppuseid korraldatud.

Siinkohal on aga uuringu läbiviija seisukohal, et mõlemad piirangud annavad põhjust edaspidi uuringut korrata näiteks klaster- või kihtvalimit kasutades ja uuringusse sattunud koolide kogu personali küsitledes. Algas valdkonna mõtestamiseks teaduslikes raamides on tehtud, kuid see suunab pigem teemat veelgi põhjalikumalt uurima.

Kuigi käesolev töö tõstatab ka omajagu uusi küsimusi, mille uurimisse võiks panustada, on autor arvamusel, et uurimistööga suudeti lahendada uurimisprobleem ja täita uuringu eesmärk: selgitada välja Eesti ÜHK-de valmisolek hädaolukordade lahendamiseks ja seda iseloomustavad tegurid. Lisaks on võimalik töö tulemustest lähtuvalt anda sisend kooliturvalisuse ja hädaolukorraks valmisoleku teemaga seostuvale õigusloomele. Samuti on autor saanud vastajatelt tagasisidet, et uuring on neile andnud mõtlemisainet ja suurendanud soovi oma kooli hädaolukorraks valmisolekut parandada. Autor on kindel, et teemast huvitatud koolide töötajaid on palju, sellest annab tunnistust seegi, et pisut enam kui 10% vastajatest (46 uuringus osalenut) avaldas soovi ka uuringu tulemuste kohta tagasisidet saada.

## SUMMARY

The aim of this Master's thesis was to determine the emergency preparedness of Estonian general education schools and the factors influencing it. A quantitative study was conducted in order to achieve the goal and a semi-structured online questionnaire prepared for data collection, which 404 persons from Estonian general education schools answered.

The author describes 18 factors, which divide into six categories and characterize the school's emergency preparedness from the point of view of crisis management. These are:

- school safety (assessment of perceived safety and the importance of the issue of school safety in schools);
- leadership and coordination (creation of crises teams, division of tasks and responsibilities, preventive activities and cooperation with partners);
- emergency preparedness plan (action plans for emergencies, applicability of the plan, regular trainings and exercises);
- awareness (knowledge of and previous experience in resolving crisis events and emergencies, participation in trainings and exercises and awareness of the content of emergency preparedness plan, crises events and emergency solving);
- resources (availability of resources, supplies and technical equipment, use of security measures);
- crisis communication (prearranged emergency notification system, prearranged internal and external crisis communication).

The results of the quantitative survey show that Estonian general education schools use the fire response and emergency response plan as the main crisis management measures, some areas of responsibility are divided between employees and automatic fire alarm systems are used as an emergency notification system, and to a lesser extent, some other sound and security systems. The training of school staff in emergency preparedness is insufficient, training and exercises take place irregularly. The most striking example of this is that 2% of respondents would make an emergency call to 110 or 911, although the emergency number in Estonia is 112. Based on the results, the author suggested better coordination in the field and the provision of well-thought training for staff at both national and institutional level.

## KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

Ansell, C., Boin, A. & Keller, A., 2010. Managing transboundary crises: Identifying the building blocks of an effective response system. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 18(4), pp. 195–207.

Arukaev, H., 2016. *Virumaa lasteaedades töötava personali tuleohutusala teadlikkus ja oskus käituda tulekahju korral. Lõputöö*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Auf der Heide, E., 1989. *Disaster Response: Principles of Preparation and Coordination*. Online edition. [Võrgumaterjal] Leitav: [https://www.researchgate.net/publication/265739578\\_Disaster\\_Response\\_Principles\\_of\\_Preparation\\_Coordination#fullTextFileContent](https://www.researchgate.net/publication/265739578_Disaster_Response_Principles_of_Preparation_Coordination#fullTextFileContent) [Kasutatud 21.02.2021].

Baytiyeh, H., 2017. Can Disaster Risk Education Reduce the Impacts of Recurring Disasters on Developing Societies? *Education and Urban Society*, 1–16, pp. 230–245.

Boin, A., 't Hart, P., Stern, E. & Sundelius, B., 2005. *The Politics of Crisis Management: Public Leadership under Pressure*. Cambridge: University Press.

Boin, A., 2004. Lessons from Crisis Research. *International Studies Review*, 6(1), pp. 165–194.

Boin, A., 2009. The New World of Crises and Crisis Management: Implications for Policymaking and Research. *Review of Policy Research*, 26(4), pp. 367–377.

Bonanno, G., 2005. Resilience in the face of potential trauma. *Current Directions in Psychological Science*, 14 (3), pp. 135–138.

Buzan, B., Waever, O. & Wilde, J.D., 1998. *Security. A new framework for analysis*. Londres: Editorial Rienner.

California Government, 1971. *California Government Code 3100*. [Võrgumaterjal] Leitav: [http://leginfo.legislature.ca.gov/faces/codes\\_displaySection.xhtml?lawCode=GOV&sectionNum=3100](http://leginfo.legislature.ca.gov/faces/codes_displaySection.xhtml?lawCode=GOV&sectionNum=3100). [Kasutatud 05.11.2017].

Cole, V., Henry, B., Tyson, D., Fitzgerald, R. & Hopkins, R., 2008. In the Face of Danger:



Comprehensive Emergency Preparedness and Response for Schools. *Penn GSE Perspectives On Urban Education*, 5(2), pp. 1–14.

Collins, A., 2013. *Contemporary Security Studies*. 3-d ed. Oxford: Oxford University Press.

Coombs, W. T., 2015. *Ongoing Crisis Communication: Planning, Managing, and Responding*. 4. edition. California: Sage Publications Inc.

Coombs, W. T., & Holladay, J. S., 2010. *The handbook of crisis communication*. Malden, MA: Wiley-Blackwell.

Daniels, J. A., Bradley, M. C. & Hays, M., 2007. The Impact of School Violence on School Personnel: Implications for Psychologists. *Professional Psychology: Research and Practice*, 38 (6), pp.652–659.

\*Dass-Brailsford, P., 2007. *A Practical Approach to Trauma. Empowering Interventions*. [Võrgumaterjal] Leitav: [https://us.sagepub.com/sites/default/files/upm-assets/14229\\_book\\_item\\_14229.pdf](https://us.sagepub.com/sites/default/files/upm-assets/14229_book_item_14229.pdf) [Kasutatud 20.03.2021].

Dayton, B. W., 2004. Managing Crises in the Twenty-First Century. *International Studies Review*, 6(1), pp. 165–194.

Devlin, E. S., 2007. *Crisis Management Planning and Executing*. Boca Raton: Auerbach Publications.

Donahue, A. K., Eckel, C. C. & Wilson, R. K., 2014. Ready or Not? How Citizens and Public Officials Perceive Risk and Preparedness. *American Review of Public Administration*, 44(4S), pp. 89S-111S.

Drennan, L. T., McConnell, A. & Stark, A., 2015. *Risk and Crisis Management in the Public Sector*. New York: Routledge.

Dynes, R. R., 2006. Social Capital: Dealing With Community Emergencies. *Homeland Security Affairs*, 2(2), pp. 1–26.

Eesti Hariduse Infosüsteem, 2021. *Õppeasutuste otsing*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://enda.ehis.ee/avalik/avalik/oppeasutus/OppeasutusKuva.faces> [Kasutatud 08.01.2021].

Eesti Keele Instituut, 2009. *Eesti keele seletav sõnaraamat*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=kriis&F=M>[Kasutatud 16.10.2019].

Haridus- ja Teadusministeerium, 2019. *Kooliturvalisus*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.hm.ee/et/tegevused/alus-pohi-ja-keskharidus/kooliturvalisus> [Kasutatud 06.03.2021].

Haridus- ja Teadusministeerium, 2021. *Haridussilm*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://haridussilm.ee/> [Kasutatud 06.03.2021].

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P., 2005. *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Medicina.

Hull, B., 2010. Changing Realities in School Safety and Preparedness. *Journal of Business Continuity & Emergency Planning*, 5(1), pp. 440–450.

*Hädaolukorra seadus* 2017 RT I, 03.03.2017, 1.

Hyman, I. A. & Perone, D. C., 1998. The Other Side of School Violence: Educator Policies and Practices That May Contribute to Student Misbehavior. *Journal of School Psychology*, 36(1), pp. 7–27.

Ireni-Saban, L., 2012. Challenging Disaster Administration: Toward Community-Based Disaster Resilience. *Administration & Society*, 45(6), pp. 651–673.

Kalmus, V., 2015. *Standardiseeritud kontentanalüüs*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://samm.ut.ee/kontentanalyyis> [Kasutatud 01.05.2021].

Kano, M & Bourque, L. B., 2007. Experiences With and Preparedness for Emergencies and Disasters Among Public Schools in California. *NASSP Bulletin*, vol. 91(3), pp. 201–218.

Kano, M., Ramirez, M., Ybarra, W. J., Frias, G. & Bourque, L. B., 2007. Are Schools Prepared for Emergencies? A Baseline Assessment of Emergency Preparedness at School Sites in Three Los Angeles County School Districts. *Education and Urban Society*, 39 (3),

pp. 399–422.

Kerb, A., 2015. *Minister Ligi: kool vajab selgemaid õigusi laste turvalisuse tagamiseks*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.hm.ee/et/uudised/minister-ligi-kool-vajab-selgemaid-õigusi-laste-turvalisuse-tagamiseks> [Kasutatud 13.01.2018].

Kimhi, S., 2016. Levels of resilience: Associations among individual, community, and national resilience. *Journal of Health Psychology*, 21(2) 164–170.

Koreškova, K., 2015. *Õpetajatele esitatavad ootused ning õpetajate valmisolek esmaabi andmiseks kooliturvalisuse tagamisel*. Magistritöö. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Liba, M., 2019. *Hädaolukordadeks valmisolek lasteaedades*. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool.

Lopez, R., Swezey, J. A. & Claxton, R., 2020. A Multiple Case Study of the Interagency Relationship Between School Administrators and Law Enforcement Personnel in the Creation, Implementation, and Sustaining of School Emergency Management Plans. *Journal of School Leadership*, 30(5), pp. 465–488.

MacKinnon, D. & Driscoll Derickson, K., 2012. From Resilience to Resourcefulness: A Critique of Resilience Policy and Activism. *Progress in Human Geography*, 37(2), pp. 253–270.

Merrow, J., 2004. Safety and Excellence. Safety in the Schools. *Educational Horizons*, 83(1), pp. 19–32.

Nero, K., 2015. *Eesti tervishoiusüsteemi valmisolek hädaolukordadeks*. Magistritöö. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Neuman, W. L., 2014. *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*. 7-th edition. Essex: Pearson Education Limited.

Nickerson, A. B. & Zhe, E. J., 2004. Crises Prevention and Intervention: A Survey of School Psychologists. *Psychology in the Schools*, 41(7), pp. 777–788.

Nickerson, A. B. & Zhe, E. J., 2007. Effects of an Intruder Crisis Drill on Children's knowledge, Anxiety, and Perceptions of School Safety. *School Psychology Review*, 36(3),

pp. 501–508.

Palm, J., 2016. *Kriisikommunikatsiooniks valmisolek Harjumaa koolide näitel*. Magistritöö. Tallinn: Tallinna Ülikool.

Pfefferbaum, B., Pfefferbaum, R. L. & Van Horn, R. L., 2015. Community Resilience Interventions: Participatory, Assessment-Based, Action-Oriented Processes. *American Behavioral Scientist*, 59(2), pp.238–253.

*Põhikooli- ja Gümnaasiumiseadus* (2010) RT I, 04.07.2017, 40.

Põhikooli- ja Gümnaasiumiseaduse seletuskiri, 2009. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/ea1419fd-f0fe-a3a7-3ed8-aa9ef6f44a58> [Kasutatud 03. 03. 2021].

Randolph, S.A., 2015. Emergency Preparedness Plan. 2015. *Workplace Health & Safety*, 63(7), p. 324.

Raosoft Incorporation, 2021. *Sample Size Calculator*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.raosoft.com/samplesize.html> [Kasutatud 08. 01. 2021].

Regan, M., 2014. A False Sense of Security: Managing the aftermath of a crisis is what the author calls a 'new normal' for school communities. *Education Digest*, 79(5), pp. 51–55.

Riigikantselei & Siseministerium, 2018. *Elanikkonnakaitse kontseptsioon*. [Võrgumaterjal] Leitav: [https://riigikantselei.ee/sites/default/files/content-editors/organisatsioon/failid/rakkeryhmad/elanikkonnakaitse\\_kontseptsioon\\_15.02.2018.pdf](https://riigikantselei.ee/sites/default/files/content-editors/organisatsioon/failid/rakkeryhmad/elanikkonnakaitse_kontseptsioon_15.02.2018.pdf) [Kasutatud: 29.04.2021]

Riigikantselei, 2018. *Valitsuskommunikatsiooni käsiraamat*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://vv.riigikantselei.ee/et/valitsuskommunikatsioon> [Kasutatud: 21.03.2021]

Rockett, J. P., 1999. Definitions Are Not What They Seem. *Risk Management*, 1(3), 37–47.

Rogers, P., 2013. Rethinking Resilience: Articulating Community and the UK Riots. *Politics*, 33(4), pp. 322–333.

Rätsepp, R., Agan, S., Isat, P., Bachmann, A., Baum, A., Kõrgmaa, M., Kõrgmaa, M.,

Kivisilla, V., Kadalipp, S., Lehtsaar, T., Andrejev, N. & Önnepalu, T., 2011. *Olla olemas. Käsiraamat kriisidest õpetajatele koolides ja lasteaedades*. Tallinn: Rocca al Mare Kool.

Seers, K. & Critelton, N., 2001. Quantitative research: Designs relevant to nursing and healthcare. *NT Research*, 6(1), pp. 487–500.

Servoss, T. J., 2014. School Security and Student Misbehavior: A Multi-Level Examination. *Youth & Society*, 1(24), pp. 1–25.

Shayb, H. A., 2017. Crises Management vs Risk Management – a Practical Approach. *Internal Auditing and Risk Management*, 2(46), pp. 28–35.

Silva, S. C. & Duarte, P., 2014. Suggestions for International Research Using Electronic Surveys. *The Marketing Review*, 14(3), pp. 297–309.

Siseministerium, 2010. *Eesti julgeolekupoliitika alused*. [Võrgumaterjal] Leitav: [https://www.riigiteataja.ee/aktiis/3060/6201/7002/395XIII\\_RK\\_o\\_Lisa.pdf](https://www.riigiteataja.ee/aktiis/3060/6201/7002/395XIII_RK_o_Lisa.pdf) [Kasutatud 09.01.2018].

Siseministerium, 2014. *Siseturvalisuse arengukava 2015-2020*. [Võrgumaterjal] Leitav: [https://www.siseministerium.ee/sites/default/files/dokumendid/STAK/2016/siseturvalisuse\\_arengukava\\_2015-2020.pdf](https://www.siseministerium.ee/sites/default/files/dokumendid/STAK/2016/siseturvalisuse_arengukava_2015-2020.pdf) [Kasutatud 09.04.2021].

Siseministerium, 2020. *Siseturvalisuse arengukava 2020–2030 EELNÕU*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.siseministerium.ee/et/STAK2030> [Kasutatud 10.03.2021].

Siseminister, 2010. *Tulekahju korral tegutsemise plaanile ning evakuatsiooni ja tulekahju korral tegutsemise õppuse korraldamisele esitatavad nõuded*. Määrus. *RT I* 2010, 63, 467.

Siseminister, 2013. *Nõuded tulekahjusignalisatsioonisüsteemile ja ehitistele, kust tuleb automaatse tulekahjusignalisatsioonisüsteemi tulekahjuteade edastada Häirekeskusesse, ning tulekahjuteade edastamise ja sellest loobumise kord*. Määrus. *RT I*, 23.02.2021, 15.

Siseminister, 2017. *Hädaolukorra riski hindamise nõuded ja riskianalüüsi koostamise kord*. Määrus. *RT I*, 22.06.2017, 15.

- Smet, H., Lagadec, P. & Leysen, J., 2012. Disasters Out of the Box: A New Ballgame? *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 20(3), pp. 138–348.
- Srichai, P., Yodmongkol, P., Sureephong, P. & Meksamoot, K., 2013. Managing School Safety in Thailand: Assessing the Implications and Potential of a Lean Thinking Framework. *Sage Open*, 3(2), pp. 1–17.
- Stern, E. & Sundelius, B., 2002. Crisis Management Europe: An Integrated Regional Research and Training Program. *International Studies Perspectives*, 3(1), pp. 71–88.
- Stern, M., Bilgen, I. & Dillmann, D. A., 2014. The State of Survey Methodology: Challenges, Dilemmas, and New Frontiers in the Era of the Tailored Design. *Field Methods*, 26(3), pp. 284–301.
- Sutton, J. & Tierney, K., 2006. *Disaster Preparedness: Concepts, Guidance, and Research*. [Võrgumaterjal] Leitav: [https://www.researchgate.net/publication/266479116\\_Disaster\\_Preparedness\\_Concepts\\_Guidance\\_and\\_Research/figures?lo=1](https://www.researchgate.net/publication/266479116_Disaster_Preparedness_Concepts_Guidance_and_Research/figures?lo=1) [Kasutatud 21.03.2021].
- Suurkivi, T., 2013. *Päästeameti ülesanded riiklikus kriisireguleerimise süsteemis. Magistritöö*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.
- Tuleohutuse seadus* (2010) RT I 2010, 24, 116.
- Turner, N. & Gray, G. C., 2009. Socially constructing safety. *Human Relations*, 62(9), 1259–1266.
- Turunen, T & Punamäki, R.-L., 2016. Professionally Led Peer Support Group Process After the School Shooting in Finland: Organization, Group Work, and Recovery Phases. *OMEGA—Journal of Death and Dying*, 73(1), pp. 42–69.
- Vabariigi Valitsus, 2013. *Vabariigi Valitsuse korraldus nr 208, 2013. “Nende hädaolukordade nimekiri, mille kohta koostatakse riskianalüüs ja lahendamise plaan, ning hädaolukorra riskianalüüsi ja hädaolukorra lahendamise plaani koostamiseks pädevate täidesaatva riigivõimu asutuste määramine.*“ [Võrgumaterjal] Leitav: [https://estlex.ee/estlex/?id=e\\_getfile&syscmd=1&lisadid=23336](https://estlex.ee/estlex/?id=e_getfile&syscmd=1&lisadid=23336) [Kasutatud 10.04.2021].

Vabariigi Valitsus, 2018. *Hädaolukorrad, mille kohta tuleb koostada nende lahendamise plaan ja mille puhul korraldada riskikommunikatsiooni, ning hädaolukordade lahendamist juhtivad asutused. Määrus. RT I, 31.07.2018, 4.*

Vabariigi Valitsus, 2018. *Vabariigi Valitsuse 25. aprilli 2013 korralduse nr 208 "Nende hädaolukordade nimekiri, mille kohta koostatakse riskianalüüs ja lahendamise plaan, ning hädaolukorra riskianalüüsi ja hädaolukorra lahendamise plaani koostamiseks pädevate täidesaatva riigivõimu asutuste määramine" kehtetuks tunnistamine.* [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/331072018002> [Kasutatud 10.04.2021].

Whitaker, H., 1978. *Final Report of the Emergency Preparedness Project. Center for Policy Reseach National Governor` Association.* [Võrgumaterjal] Leitav: <http://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=umn.31951d00678253a#page/n0/mode/1up> [Kasutatud 26.06.2016].

## TABELITE JA JOONISTE LOETELU

### Joonised

Joonis 1. Vastajate vanuseline jaotus võrreldes Eesti ÜHK-des töötavate pedagoogide ja tugispetsialistidega

Joonis 2. Vastajate sooline jaotuvus võrdluses Eesti ÜHK-s töötavate pedagoogide ja tugispetsialistidega

Joonis 3. Vastajate jaotus maakondade lõikes võrdluses Eesti ÜHK-s töötavate pedagoogide ja tugispetsialistidega

Joonis 4. Vastajate jaotus kooli tüübi ja õppekeele lõikes võrdluses Eesti ÜHK-de jaotusega

Joonis 5. Vastajate hinnangute jaotus oma kooli turvalisusele ametikohtade võrdluses

Joonis 6. Kooli HOLP-ides kirjeldatud erinevate hädaolukordade lahendamise tegutsemisepõhimõtted

Joonis 7. Hädaolukordade lahendamise koolitusel 2019/2020 õa-l osalenud võrrelduna mitte kunagi osalenutega

Joonis 8. Teoreetilisel koolitusel vähemalt ühel korral osalemine

Joonis 9. Õppehäirel osalemine 2019/2020 õa-l võrrelduna mitte kunagi osalemisega

Joonis 10. Hinnang oma teadmistele hädaolukordade lahendamisest



## **Tabelid**

Tabel 1. Hädaolukorraks valmisolekut iseloomustavad dimensioonid ja tegevused selle saavutamiseks

Tabel 2. Uurimistöö etapid

Tabel 3. Kooli hädaolukorraks valmisoleku kategooriad, tegurid ja nendega seotud küsimused uurimisinstrumendis

Tabel 4. Hädaolukorra lahendamise seotud ülesannete ja vastutuse jaotus Eesti ÜHK-des

Tabel 5. HOLP-iga tutvumise osakaalud ametikohtade lõikes

Tabel 6. Hinnang HOLP-i rakendatavusele ja vastajate suutlikkusele plaanis kirjeldatud tegevusi reaalses olukorras teha, gruppide võrdluses

Tabel 7. Vastajate teadmised osakaaludena (%) võrrelduna nende rollist hädaolukordade lahendamisel

Tabel 8. Hii-ruut testi tulemused hinnangutes teadmistele KRM liikmete ja vastutavate ülesannetega isikute ning ülejäänud valimi vahel

Tabel 9. Spearmani korrelatsioonianalüüs koolitustel osalemise arvu ja oma teadmistele antavate hinnangute vahelistest seostest kõikide vastajate vahel

Tabel 10. Spearmani korrelatsioonianalüüs koolitustel osalemise arvu ja oma teadmistele antavate hinnangute vahelistest seostest vaid koolitustel osalenute seas

Tabel 11. Hii-ruut statistiku väärtused võrrelduna koolitusel üks või enam korda osalenud vastajate ja mitte kunagi osalenud vastajate vahel

Tabel 12. Kooli hädaolukorraks valmisoleku kategooriad ja tegurid viitega teoreetilistele lähtekohtadele ja varasemate uuringute käsitlustele magistritöös (autori koostatud)

## Lisa 1. Uurimisinstrument

### Küsimustik Eesti üldhariduskoolides töötavale personalile

Lugupeetud vastaja!

Sellele küsimustikule vastates on võimalik panustada koolielu turvalisusesse. Uuring peegeldab Eesti üldhariduskoolides töötavate inimeste teadlikkust ja oskust käituda hädaolukorras, aga ka tegureid, mis neid mõjutavad, ja see viiakse läbi Sisekaitseakadeemia magistratöö raames.

Palun hinnake võimalikult täpselt oma teadmisi ja oskusi hädaolukordadega seostuvalt. Küsimustikus on küsimusi, millele vastamine on kohustuslik, need on tähistatud punase tärniga. Küsimustele, millel tärn juures ei ole, võite jätta ka vastamata, kuid olen tänulik, kui võimaluse korral annate vastused ka neile.

Küsimustik on anonüümne ja andmeid töödeldakse statistiliselt. Vastamine võtab aega umbes 25 minutit. Küsimustikule saab vastata kuni 01.04.2021.

Lugupidamisega ning siiralt koostööle lootes

Mari Kolga

Sisekaitseakadeemia magistrant

[mari.kolga@kad.sisekaitse.ee](mailto:mari.kolga@kad.sisekaitse.ee)

55529330

## 1. Üldine kooliturvalisus

1.1. Kus Te töötate praegu? \*

- Kui te töötate mitmes üldhariduskoolis, siis küsimustikule vastates, lähtuge ainult ühest, soovi korral täitke küsimustik teist korda teise kooli kohta.

- Kui te töötate nii koolis kui ka lasteaias, siis vastake ainult kooli kohta.

Üldhariduskoolis

Lastead-alkoolis kooli osas

Lastead-alkoolis lasteaia osas

Kutseõppeasutuses, üldhariduskooli õpetajana

Muu

1.2. Kui turvaliseks peate oma kooli üldiselt? \*

1      2      3      4      5      6      7

(Üldse pole turvaline)

(Väga turvaline)

1.3. Soovi korral põhjendage oma hinnangut.

1.4. Kui oluliseks peetakse Teie hinnangul Teie koolis kooliturvalisuse teemat? \*

Väga oluliseks

Pigem oluliseks

Pigem mitte oluliseks

Üldse mitte oluliseks

Ma ei tea/ ei oska vastata

1.5. Kas pärast Viljandi koolitulistamise juhtumit 2014. aastal on Teie koolis hakatud rohkem tähelepanu pöörama kooliturvalisusele? \*

Jah, kindlasti

Pigem jah

Pigem ei

Ei, kindlasti mitte

Ma ei tea / ei oska öelda

1.6. Kas pärast Viljandi koolitulistamise juhtumit 2014. aastal on Teie koolis hakatud rohkem tähelepanu pöörama kooli töötajate ESMAABI andmise oskusele? \*

Jah, kindlasti

Pigem jah

Pigem ei

Ei, kindlasti mitte

Ma ei tea / ei oska öelda

1.7. Kas pärast Viljandi koolitulistamise juhtumit 2014. aastal on Teie koolis hakatud rohkem tähelepanu pöörama kooli töötajate teadmistele ja oskustele HÄDAOLUKORRAS tegutseda? \*

Jah, kindlasti

Pigem jah

Pigem ei

Ei, kindlasti mitte

Ma ei tea / ei oska öelda

1.8. Milliseid meetmeid kasutatakse Teie koolis turvalisuse tagamiseks (palun vastake kõigile valikuvariantidele oma teadmiste kohaselt)? \*

On kasutusel

Ei ole kasutusel

Ei tea

- a) Koolis on turvamees või valvur.
- b) Hoone ukсед on lukustatud, võõrad ei pääse sisse.
- c) Vahetundides on korrapidajaõpetajad.
- d) Koolis on videokaamerad.
- e) Koolis on moodustatud kriisimeeskond, kelle ülesanne on koordineerida hädaolukorra ajal tegutsemist.
- f) Koolis on esmaabi andmise eest vastutav(ad) isik(ud).
- g) Kooli kodukorras on kehtestatud keelatud esemete ja ainete loetelu ja kooli töötajal on õigus need konfiskeerida.
- h) Koolil on sõlmitud leping turvafirmaga.
- i) Koolis on paigaldatud tulekahju signalisatsioonisüsteem ja tulekahju korral käivituvad häirekellad.
- j) Kooli tulekahju signalisatsioonisüsteem edastab signaali Häirekeskusesse (112).
- k) Tulekahju signalisatsioonisüsteem edastab signaali turvafirmale.
- l) Koolis on läbi helindussüsteemi võimalik anda informatsiooni hädaolukorra kohta.
- m) Koolis on kokku lepitud teavitushelid erinevate hädaolukordade kohta.
- n) Koolil on tulekahju korral tegutsemise juhend.
- o) Koolis viiakse regulaarselt läbi õppehäireid.
- p) Koolis viiakse regulaarselt läbi esmaabikoolitusi.

q) Koolil on kriisitelefoni, kust saab kontakti vastutava kooli töötajaga abivajaduse korral.

1.9. Milliseid erinevaid ennetavaid tegevusi Teie koolis veel tehakse, et tagada kooliturvalisus?

1.10. Millised allpool loetletud sündmustest on Teie arvates kooli või koolipere jaoks hädaolukorrad? \*

|                         |   |                            |                             |
|-------------------------|---|----------------------------|-----------------------------|
| Jah, see on hädaolukord | See pole hädaolukord, kuid on olukord, mida kool peab lahendama | Seda ei pea kool lahendama | Mul puudub kindel seisukoht |
|-------------------------|---|----------------------------|-----------------------------|

- a) Äkkrünnak
- b) Tulekahju
- c) Plahvatus
- d) Küberkiusamine ehk virtuaalne vägivald
- e) Liiklusõnnetus õppekäigul või väljasõidul
- f) Veeõnnetused õppekäigul või väljasõidul
- g) Õnnetused jääl õppekäigul või väljasõidul
- h) Väiksemad õnnetusjuhtumid koolipere liikmega koolis, õppekäigul või väljasõidul
- i) Raske vigastusega (sh püsiva tervisekahjustusega) trauma koolipere liikmel
- j) Õpilase kadumine
- k) Koolisuhete vaimne vägivald
- l) Koolisuhete füüsiline vägivald
- m) Lapsröööv
- n) Depressioon koolipere liikmel
- o) Söömishäired koolipere liikmel
- p) Koolipere liikme riskikäitumine, sh enesevigastamine
- q) Koolipere liikme narkootikumide ja/ või alkoholi tarvitamine
- r) Koolipere liikme seksuaalne väärkohtlemine
- s) Koolipere liikme raske haigus
- t) Surmajuhtum koolis, kooli territooriumil või õppekäigul, väljasõidul
- u) Suitsiidioht ja suitsiid
- v) Küberrünnak kooli andmesüsteemidele

õ) Erakordselt halvad ilmastikuolud, mistõttu kooli ei saa tulla või sealt lahkuda.

ä)Epidemia

ö) Lapse lein

ü) Mõne elutähtsa teenuse katkemine koolis (nt vesi, elekter vms)

1.11. Milliste allpool loetletud sündmustega olete Teie koolis töötades kokku puutunud ja kas oskate neid olukordi lahendada? \*

|  |  |   |        |
|--|--|---|--------|
| Jah, olen kokku puutunud ja oskasin olukorda lahendada | Jah olen kokku puutunud, kuid ei teadnud, mida selles olukorras teha | Ma ei ole sellise olukorraga kokku puutunud | Ei tea |
|--|--|---|--------|

a) Äkkrünnak

b) Tulekahju

c) Plahvatus

d) Küberkiusamine ehk virtuaalne vägivald

e) Liiklusõnnetus õppekäigul või väljasõidul

f) Veeõnnetused õppekäigul või väljasõidul

g) Õnnetused jääl õppekäigul või väljasõidul

h) Väiksemad õnnetusjuhtumid koolipere liikmega koolis, õppekäigul või väljasõidul

i) Raske vigastusega (sh püsiva tervisekahjustusega) trauma koolipere liikmel

j) Õpilase kadumine

k) Koolisuhete vaimne vägivald

l) Koolisuhete füüsiline vägivald

m) Lapsrööv

n) Depressioon koolipere liikmel

o) Söömishäired koolipere liikmel

p) Koolipere liikme riskikäitumine, sh enesevigastamine

q) Koolipere liikme narkootikumide ja/ või alkoholi tarvitamine

r) Koolipere liikme seksuaalne väärkohtlemine

s) Koolipere liikme raske haigus

t) Surmajuhtum koolis, kooli territooriumil või õppekäigul, väljasõidul

u) Suitsiidioht ja suitsiid

v) Küberrünnak kooli andmesüsteemidele

- õ) Erakordselt halvad ilmastikuolud, mistõttu kooli ei saa tulla või sealt lahkuda.
- ä)Epidemia
- ö) Lapse lein
- ü) Mõne elutähtsa teenuse katkemine koolis (nt vesi, elekter vms)

## 2. Hädaolukorra lahendamise plaan

Kas Teie koolis on olemas hädaolukorra lahendamise plaan (kriisiplaan)? \*

Jah    Ei    Ma ei tea

*Vastused „Ei“ ja „Ei tea“ suunavad Osa 3.*

### 2.1. Hädaolukorra lahendamise plaaniga tutvumine

2.1.1. Kas Te olete lugenud oma kooli hädaolukorra lahendamise plaani (kriisiplaani) või on Teile selgitatud seal kirja pandut? \*

Jah    Ei    Ma ei tea

*Vastused „Ei“ ja „Ei tea“ suunavad Osa 3.*

### 2.2. Hädaolukorra lahendamise plaani sisu

2.2.1. Kas Teie kooli hädaolukorra lahendamise plaanis (kriisiplaanis) on kirjeldatud tegevused, mida Teie peate tegema järgmistes olukordades? \*

Jah                      Ei                      Ma ei tea

Tulekahju

Äkkrünnak

Plahvatus ja/või varing

Plahvatusoht (nt plahvatusohtliku eseme leidmine)

Pommiähvardus

2.2.2. Kas Teie hinnangul on Teie kooli hädaolukorra lahendamise plaanis kirjeldatud tegevused reaalses ohuolukorras rakendatavad? \*

Jah                      Ei                      Ma ei tea

Tulekahju

Äkkrünnak

Plahvatus ja/või varing

Plahvatusoht (nt plahvatusohtliku eseme leidmine)

Pommiähvardus

2.2.3. Kas Te suudate hädaolukorra lahendamise plaanis kirjeldatud tegevusi reaalses ohuolukorras teha, et hädaolukorra mõjusid vähendada? \*

Jah Ei Ma ei tea

Tulekahju

Äkkrünnak

Plahvatus ja/või varing

Plahvatusoht (nt plahvatusohtliku eseme leidmine)

Pommiähvardus

2.2.4. Soovi korral kirjeldage, mida võib vaja olla hädaolukorra lahendamise plaanis kirjeldatud tegevuste täitmiseks reaalses ohuolukorras?

### 3. Ettevalmistus hädaolukordade lahendamiseks

3.1. Kas Te teate, keda Te peate teavitama, kui olete avastanud, et tekkinud on hädaolukord koolis, õppekäigul või väljasõidul? \*

Jah Ei Ma ei tea

3.2. Mis numbrile tuleb helistada, et teavitada päästeametit, politseid või kiirabi ootamatult tekkinud hädaolukorrast? \*

911

110

112

1524

612300

3.3. Kas Teie koolis on kokku lepitud, kuidas teavitatakse kõiki hoones viibijaid tekkinud hädaolukorrast? \*

Jah Ei Ma ei tea

3.4. Kas Teie kooli personalile on läbi viidud koolitusi hädaolukorra lahendamise plaani (kriisiplaani) rakendamise kohta? \*

Jah Ei Ma ei tea

3.5. Kas Teie koolis on läbi viidud teoreetilisi koolitusi, kuidas tegutseda järgmistes olukordades? \*

Jah Ei Ma ei tea

Äkkrünnak

Plahvatus ja/või varing

Plahvatusoht (nt plahvatusohtliku eseme leidmine)

Pommiähvardus

3.6. Mis aastal osalesite teoreetilisel koolitusel, kus käsitleti järgmiseid teemasid (kui olete



osalenud rohkem kui ühe korra, märkige kõik)? \*

20-21 õ/a 19-20 õ/a 18-19 õ/a....17-18 õ/a ...16-17 õ/a ....Rohkem kui Ei ole kunagi

Tulekahju viis aastat tagasi osalenud

Äkkrünnak

Plahvatus ja /või varing

Plahvatusoht (nt plahvatusohtliku eseme leidmine)

Pommiähvardus

Hädaolukorra lahendamise plaani rakendamine

3.7. Kas Teie olete osalenud õppehäirel, mille teemaks oli, kuidas tegutseda järgmistes olukordades? \*

Tulekahju viis aastat tagasi osalenud

Äkkrünnak

Plahvatus ja/või varing

Plahvatusoht (nt plahvatusohtliku eseme leidmine)

Pommiähvardus

Hädaolukorra lahendamise plaani rakendamine

3.8. Mis aastal osalesite õppehäirel (kui olete osalenud rohkem kui ühe korra, märkige kõik)? \*

20-21 õ/a 19-20 õ/a 18-19 õ/a....17-18 õ/a ...16-17 õ/a ....Rohkem kui Ei ole kunagi

Tulekahju viis aastat tagasi osalenud

Äkkrünnak

Plahvatus ja /või varing

Plahvatusoht (nt plahvatusohtliku eseme leidmine)

Pommiähvardus

Hädaolukorra lahendamise plaani rakendamine

3.9. Kuidas Te hindate oma teadmisi järgmistes valdkondades? \*

Täiesti piisavad Pigem piisavad Pigem ebapiisavad Täiesti ebapiisavad Ma ei tea

/ ei oska öelda

Esmaabi andmine

Hädaolukordade lahendamine

Probleemolukordade lahendamine

3.10. Soovi korral põhjendage oma vastust eelmisele küsimusele.

#### 4. Teadlikkus hädaolukordade lahendamisest

4.1. Kas Te teate, mida peate tegema, kui koolis on puhkenud tulekahju? \*

Jah                      Ei                      Osaliselt

4.2. Kas Te teate, mida Te peate tegema, kui koolis toimub äkkrünnak? \*

Jah                      Ei                      Osaliselt

4.3. Kui Teie koolis toimub äkkrünnak, siis milline on peamine kokku lepitud tegutsemisviis? \*

Varjumine (lukustatud uksega ruumi peitumine)

Evakueerumine (hoonest kiiresti põgenemine)

Ma ei tea, mis on meie koolis peamine tegutsemisviis äkkrünnaku olukorras

4.5. Kas Te teate, mida peate tegema, kui koolis on toimunud plahvatus ja/või varing? \*

Jah                      Ei                      Osaliselt

4.6. Kas Te teate, mida Te peate tegema, kui avastate koolis plahvatusohtliku olukorra (nt plahvatusohtliku eseme leidmine)? \*

Jah                      Ei                      Osaliselt

4.7. Kas Te teate, mida Te peate tegema, kui Teieni jõuab informatsioon pommiähvardusest? \*

Jah                      Ei                      Osaliselt

#### 5. Üldandmed

5.1. Millise kooliastme õpilastega puutute Te koolikeskkonnas kõige enam kokku? \*

I kooliaste ( 1. - 3. klass)

II kooliaste (4. - 6. klass)

III kooliaste (7. -9. klass)

Gümnaasium

Puutun kõikide kooliastmetega võrdselt kokku

5.2. Teie ametikoht koolis (võib valida mitu) \*

Pedagoog

Juhtkonna liige

Tugispetsialist

Muu personal (palun nimetage ametinimetus)

5.3. Kui pikk on Teie tööstaaž koolis töötades (kui olete töötanud erinevates koolides, siis arvestage kõikides koolides töötatud aeg kokku)? \*

- 1-2 aastat
- 3-9 aastat
- 10-19 aastat
- 20-29 aastat
- 30-39 aastat
- 40-49 aastat
- 50 ja rohkem aastat

5.4. Millises maakonnas asub kool, kus Te hetkel töötate? \*

Palun valige

5.5. Kui palju on õpilasi koolis, kus Te praegu töötate? \*

- 0-100
- 101 -200
- 201 -300
- 301-400
- 401 -500
- 501 – 600
- 601 -700
- 701 – 800
- 801 – 900
- 901 või rohkem

5.6. Kas kool, kus Te praegu töötate, on: \*

- Munitsipaalkool
- Riigikool
- Erakool

5.7. Mis keeles toimub õppetöö koolis, kus Te praegu töötate? \*

- Eesti keeles
- Vene keeles
- Keelekümblus (eesti ja vene keeles)
- Inglise keeles
- Muu

5.8. Teie Sugu \*

Mees

Naine

5.9. Teie vanus \*

... - 25

26 - 35

36 - 45

46 - 55

56 - 65

66 - ...

5.10. Milline on Teie rahvus? \*

Eestlane

Venelane

Mõni teine

5.11. Kas Te kuulute oma kooli kriisimeeskonda? \*

Jah

Ei

Ma ei tea, kas meie koolis on kriisimeeskond

5.12. Kas Teile on antud mõni vastutav ülesanne erinevate hädaolukordade lahendamisel koolis (nt evakuatsiooni korraldamine, ruumide kontrollimine, loenduse läbiviimine kogunemispunktis, informatsiooni kogumine hädaolukorra ajal, suhtlemine operatiivteenistustega vms) \*

Jah

Ei

Ma ei tea

5.13. Kui vastasite eelmisele küsimusele jaatavalt, siis palun nimetage, millised ülesanded on Teile antud.

Suur tänu, et vastasite küsimustikule! Teie vastused on väga olulised! Soovin Teile ohutut kooliaasta jätku ja jõudu koroonakriisis vastu pidada! Kui soovite uurimuse valmimisel infot, märkige oma e-post.

Mari Kolga

## Lisa 2. Vastajate jaotus ametikohapõhiselt kooli muude töötajate hulgas

|   |                                 |   |  |                                     |   |
|---|---------------------------------|---|--|-------------------------------------|---|
| <b>Administratiivsed ametikohad</b>     | Sekretär                        | 7 | <b>Füüsilise ja vaimse tervise toetamisega seotud ametikohad</b> | Tervishoiutöötaja                   | 2 |
|   | Juhiabi                         | 3 |  | HEV-koordinaator                    | 2 |
|   | Sekretär-administraator         | 1 |  |                                     |   |
|   | Infospetsialist                 | 1 |  |                                     |   |
|   | Avalike suhete spetsialist juht | 1 |  |                                     |   |
| <b>Haridust toetavad ametikohad</b>     | Haridustehnoloog                | 2 | <b>Igapäevase koolielukorraldusega seotud ametikohad</b>         | Raamatukogutöötaja                  | 4 |
|   | Valikaine õpetaja               | 1 |  | Majandusjuhataja                    | 4 |
|   | Õpetaja abi                     | 1 |  | Koristaja                           | 2 |
|   | Abiõpetaja                      | 1 |  | Raamatupidaja                       | 2 |
| <b>Huvitegevusega seotud ametikohad</b> | Huviringi juhendaja             | 2 |  | Kokk                                | 3 |
|   | Huvijuht                        | 1 |  | Administraator / tehniline personal | 2 |
|   | Treener                         | 1 |  | Tööhõivekeskuse juhataja            | 1 |
|   |                                 |   |  | Majahoidja                          | 1 |
|   |                                 |   |  | Majahoidja-bussijuht                | 1 |
|   |                                 |   |  | Remondimees                         | 1 |
|   |                                 |   |  | Kasvataja                           | 1 |
|   |                                 |   |  | Abipersonal                         | 1 |
|   |                                 |   |  | Teenindav personal                  | 1 |

### Lisa 3. Koodipuu – mis mõjutab hinnangut kooli turvalisusest

Empiirilisele uuringule vastanute poolt nimetatud kooliturvalisust tõstvad asjaolud

| Kategooria            | Kood  | Allikaid |
|-----------------------|---|----------|
| Juhtimine             | Toimiv KRM  | 2        |
|                       | Järjepidev tegevus turvalisuse tagamisel                    | 3        |
|                       | Asjakohased juhendid (HOLP jt)                              | 2        |
|                       | Võõrastele sissepääs takistatud                             | 3        |
|                       | Riskihindamine  | 1        |
|                       | Lepingud koostööpartneritega                                | 1        |
|                       | Õigusaktidest tulenevad nõuded                              | 1        |
| Keskcond              | Väike kool/õpilaste arv                                     | 8        |
|                       | Asukoht väikeses asulas, rahulikus piirkonnas               | 11       |
|                       | Kultuuriline homogeensus piirkonnas                         | 1        |
| Õppused ja koolitused | Regulaarne evakuatsiooniõppuste korraldamine                | 7        |
|                       | Esmane juhendamine toimunud                                 | 2        |
|                       | Esmaabikoolitus   | 5        |
|                       | Enesekaitsekoolitused                                       | 1        |
|                       | Tuleohutuskoolitused  | 1        |
|                       | Iga-aastased täiendkoolitused                               | 2        |
|                       | Esmaabikoolitus õppekava osa                                | 1        |
| Ressursid             | Tuleohutuspaigaldiste olemasolu                             | 3        |
|                       | Videovalvesüsteemid   | 2        |
|                       | Valvur/turvatöötaja hoones                                  | 5        |
|                       | Valvesignalisatsioon  | 1        |
|                       | Kaitsevahendid  | 2        |
|                       | Piisav arv töötajaid laste kohta                            | 1        |
| Kerksus               | Head ja sõbralikud suhted koolipereliikmete vahel           | 6        |
|                       | Kogukonnatunne  | 4        |
|                       | Anonüümsuse puudumine                                       | 3        |
|                       | Koolitöötajate hea vaimne tervis                            | 1        |
|                       | Tajutud turvalisus, ohtlikke olukordi pole olnud            | 4        |
| Koolihoone            | Renoveeritud hoone  | 10       |
|                       | Tänapäevased nõuetele vastavad ohutuspaigaldised            | 5        |
|                       | Tänapäevased turvasüsteemid                                 | 4        |
|                       | Läbimõeldud, ohutud evakuatsiooniteed                       | 8        |
|                       | Renoveeritud kommunikatsioonid (ventilatsioon, elekter jne) | 1        |

Empiirilisele uuringule vastanute poolt nimetatud kooliturvalisust vähendavad asjaolud

| Kategooria            | Kood  | Allikaid |
|-----------------------|---|----------|
| Juhtimine             | Veebitundide läbiviimise kohustus koolist                   | 1        |
|                       | Läbimõtle mata kriisikommunikatsioon                        | 1        |
|                       | Liiga mahukas ja läbimõtle mata HOLF                        | 1        |
|                       | Hoonesse vaba sissepääs kõigile                             | 8        |
|                       | Pealiskaudne probleemolukordade lahendamine                 | 1        |
|                       | Väljaõppega turvamehe puudumine sissepääsu juures           | 5        |
| Keskond               | Haigestunud lapsed koolis                                   | 2        |
|                       | Suur õpilaste arv   | 1        |
|                       | Asukoht maantee ääres                                       | 1        |
| Õppused ja koolitused | Erinevaid olusituatsioone pole läbi mängitud õppustel       | 1        |
|                       | Ebaregulaarselt toimuvad esmaabikoolitused                  | 1        |
| Ressursid             | Esmaabikappide asukoht pole töötajatele teada               | 1        |
|                       | Helindussüsteemi rikked                                     | 1        |
|                       | Amortiseerunud inventar                                     | 1        |
| Kerksus               | Võimetus kõiki intsidente ära hoida                         | 1        |
|                       | Õpilaste ettearvamatu käitumine                             | 4        |
|                       | Vaimne vägivald ja kiusamine koolis                         | 3        |
|                       | Ähvardused rünnakuks õpilaste poolt                         | 1        |
|                       | Töötajate suur töökoormus, võimetus reageerida olukordadele | 1        |
| Koolihoone            | Ruumipuudus ja kitsad koridorid                             | 5        |
|                       | Lihtsasti avatavad aknad                                    | 1        |
|                       | Amortiseerunud hoone  | 2        |
|                       | Libedad trepid ja põrandad                                  | 1        |
|                       | Rasked tuletõkkeksed  | 1        |

## Lisa 4. T-test – hinnang kooli turvalisusele ametikohtade lõikes

| t-Test: Two-Sample Assuming Unequal Variances |                    |                          |
|---|--------------------|--------------------------|
|   | <i>Pedagoogid</i>  | <i>Juhid</i>             |
| Mean  | 82,0660793         | 85,515625                |
| Variance                                      | 298,0442868        | 179,015625               |
| Observations                                  | 227                | 64                       |
| Hypothesized Mean Difference                  | 0                  |                          |
| df  | 128                |                          |
| t Stat  | -1,701516874       |                          |
| P(T<=t) one-tail                              | 0,045636906        |                          |
| t Critical one-tail                           | 1,656845226        |                          |
| P(T<=t) two-tail                              | <b>0,091273811</b> |                          |
| t Critical two-tail                           | 1,97867085         |                          |
| t-Test: Two-Sample Assuming Unequal Variances |                    |                          |
|   | <i>Pedagoogid</i>  | <i>Toetavad töötajad</i> |
| Mean  | 82,0660793         | 83,84883721              |
| Variance                                      | 298,0442868        | 254,8827633              |
| Observations                                  | 227                | 86                       |
| Hypothesized Mean Difference                  | 0                  |                          |
| df  | 165                |                          |
| t Stat  | -0,862058597       |                          |
| P(T<=t) one-tail                              | 0,194953205        |                          |
| t Critical one-tail                           | 1,654140976        |                          |
| P(T<=t) two-tail                              | <b>0,38990641</b>  |                          |
| t Critical two-tail                           | 1,97444563         |                          |
| t-Test: Two-Sample Assuming Unequal Variances |                    |                          |
|   | <i>Juhid</i>       | <i>Toetavad töötajad</i> |
| Mean  | 85,515625          | 83,84883721              |
| Variance                                      | 179,015625         | 254,8827633              |
| Observations                                  | 64                 | 86                       |
| Hypothesized Mean Difference                  | 0                  |                          |
| df  | 146                |                          |
| t Stat  | 0,694442337        |                          |
| P(T<=t) one-tail                              | 0,244254214        |                          |
| t Critical one-tail                           | 1,655357345        |                          |
| P(T<=t) two-tail                              | <b>0,488508428</b> |                          |
| t Critical two-tail                           | 1,976345655        |                          |



**Lisa 5. Koodipuu – hädaolukorra lahendamise seotud vastutavad  
ülesanded**

| <b>Kategooria</b>                    | <b>Kood</b>  | <b>Allikaid</b> |
|--------------------------------------|--|-----------------|
| Juhtimine                            | Vastutamine ja juhtimine                                       | 15              |
|                                      | Koolituste ja õppuste korraldamine                             | 3               |
|                                      | Tuleohutuspaigaldiste hoolduse ja kontrolliga seotud tegevused | 1               |
|                                      | HOLP koostamine, kaasajastamine ja töötajatele tutvustamine    | 4               |
| HO lahendamise seotud tegevused      | Evakuatsiooni läbiviimine hoonest                              | 51              |
|                                      | Ruumide kontrollimine  | 31              |
|                                      | Loenduse läbiviimine   | 41              |
|                                      | HO tekkepõhjuse väljaselgitamine                               | 6               |
|                                      | HO lahendamise seotud muud tegevused                           | 16              |
|                                      | Esmaabi andmine  | 3               |
| Kriisikommunikatsioon ja HO teavitus | Lapsevanemate, koostööpartnerite, meediaga suhtlemine          | 10              |
|                                      | HO teavituse korraldamine, HO ajal ja järgselt info andmine    | 9               |
|                                      | Politsei, päästeameti ja Häirekeskusega suhtlemine HO ajal     | 19              |

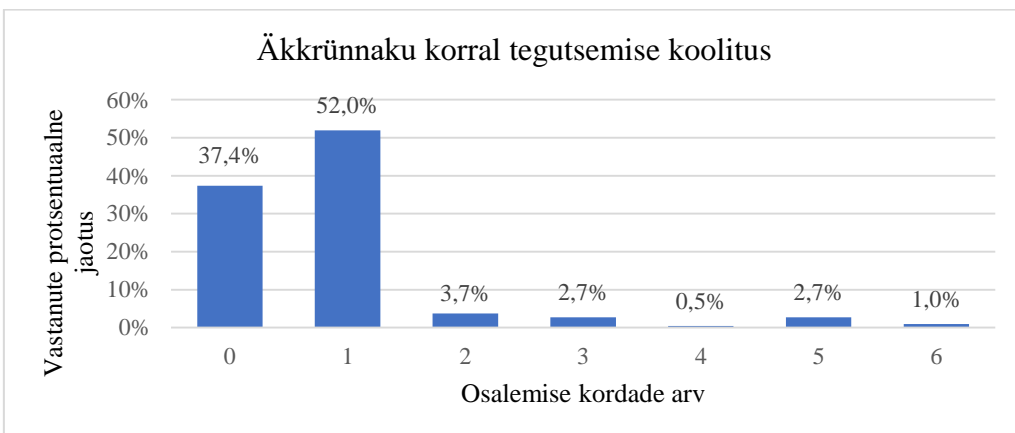
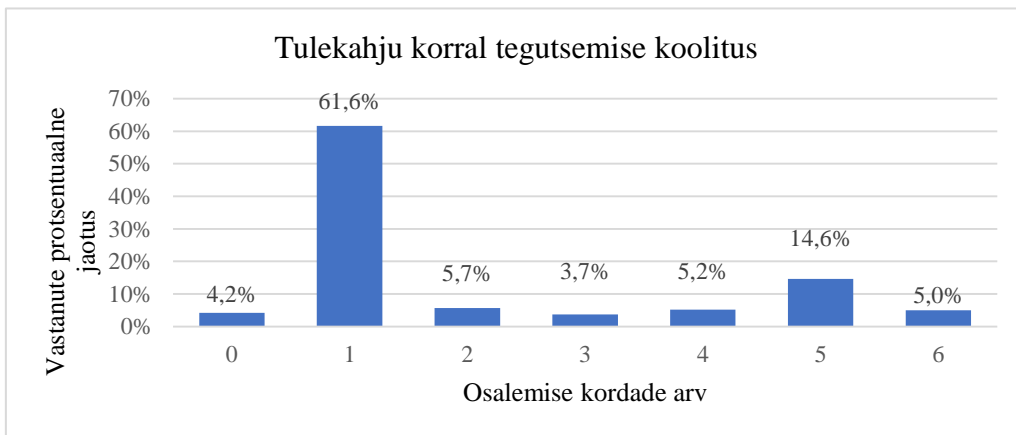
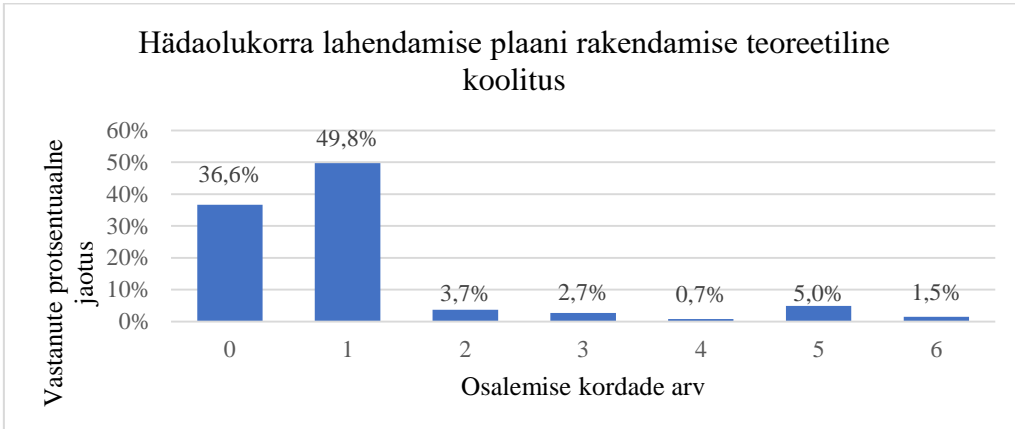
## Lisa 6. Koodipuu – ennetustegevused koolis

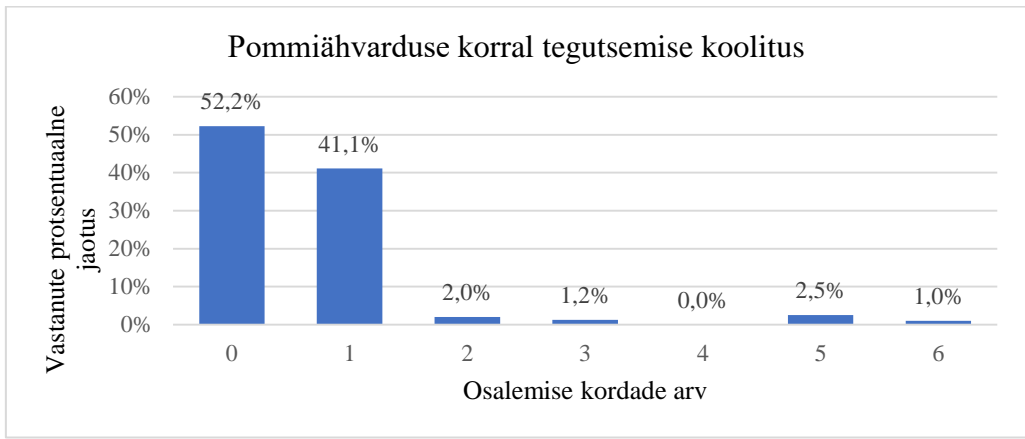
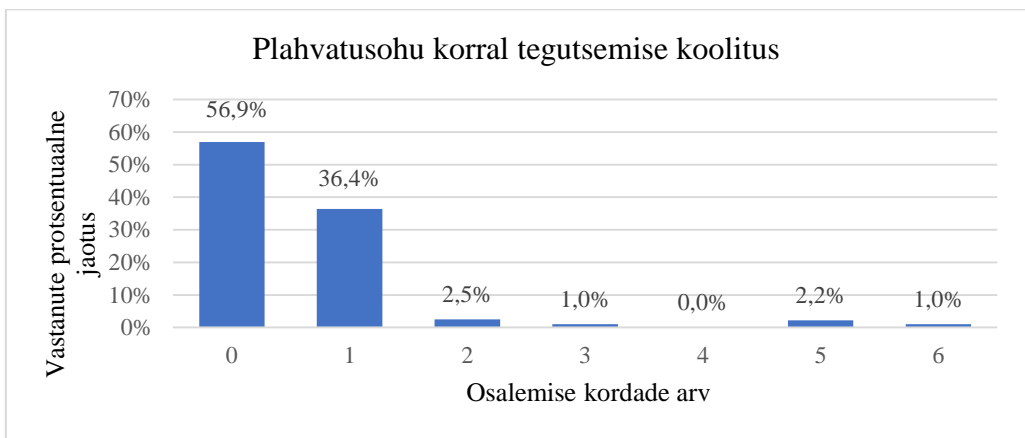
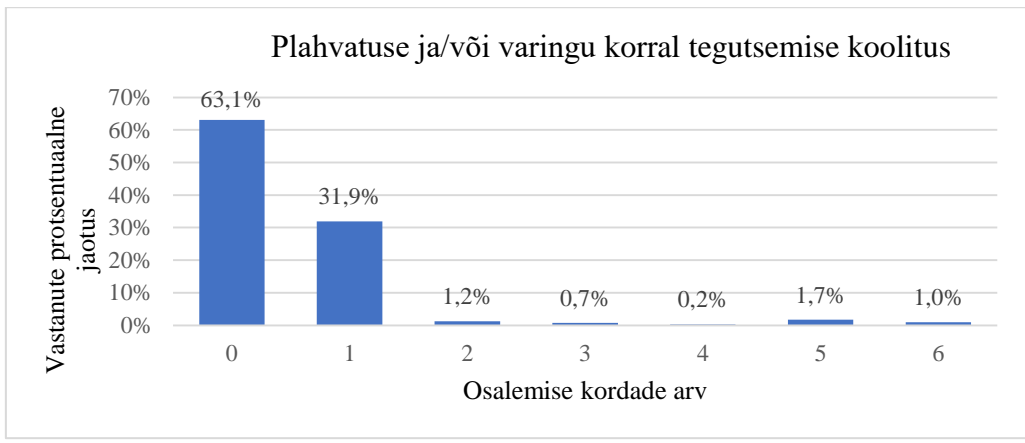
| Kategooria                    | Kood   | Allikaid |
|-------------------------------|--|----------|
| Ennetusprogrammid             | Õppekavas teema käsitlemine                                  | 2        |
|                               | KIVA programm (kiusamisvaba kool)                            | 6        |
|                               | Kiusamise ennetamine jooksvalt                               | 2        |
|                               | Ohutusolümpiaad  | 1        |
|                               | KEAT programm (Kaitse end ja aita teist)                     | 3        |
|                               | Vestlusringid päästjate, noorsoopolitsei, esmaabiandjatega   | 7        |
|                               | Kogukonnakohvikud  | 1        |
| Koolikorralduslikud tegevused | Läbimõeldud õpilaste paiknemine hoones                       | 1        |
|                               | Järelevalve õpilaste üle (sh korrapidajaõpetajad)            | 2        |
|                               | Õpilaste viibimine koolis erinevatel aegadel                 | 1        |
| Teadlikkus                    | Koolitused ja loengud  | 41       |
|                               | Suuniste jagamine turvaliseks käitumiseks                    | 23       |
|                               | Õppused  | 14       |
|                               | Kirjalikud juhendid ohutuspäigaldiste kasutamisest           | 1        |
|                               | Kasvatustöö, vestlusringid õpilastega                        | 2        |
| Psühhosotsiaalne tugi         | Tugispetsialistid koolis                                     | 8        |
|                               | Varajane märkamine ja reageerimine                           | 4        |
|                               | Positiivsete suhete loomine                                  | 5        |
| Juhtimine                     | Hoone haldamine professionaalide poolt                       | 1        |
|                               | Asutusevälised kontrollid, järelevalve                       | 2        |
|                               | Süsteemiline hoone turvalisuse kontroll                      | 1        |
|                               | Regulaarne tegelemine ohuolukordade ja riskide vähendamisega | 3        |
|                               | HO lahendamiseks seotud kaasajastatud dokumentatsioon        | 5        |
|                               | Regulaarne tegutsemispõhimõtete tutvustamine töötajatele     | 2        |
|                               | Koostöö operatiivteenistustega                               | 1        |
|                               | Läbimõeldud kriisikommunikatsiooni korraldus                 | 1        |
| Koolihoone                    | Hoonesse võõrastele sissepääsu takistamine                   | 1        |
|                               | Valve sissepääsude juures                                    | 3        |
|                               | Tehnilised lahendused turvalisuse tagamiseks                 | 1        |
|                               | Hoone inventari turvalisemaks muutmine                       | 1        |

## Lisa 7. Hii-ruut test – hädaolukorra lahendamise plaani lugemine või sellega tutvumine ametikohtade lõikes

| Count of 2.1.1. Kas Te olete lugenud oma kooli hädaolukorra lahendamise plaani (kriisiplaani) või on Teile selgitatud seal kirja pandut? |               |           |            |                |             |
|--|---------------|-----------|------------|----------------|-------------|
| Row Labels   | Column Labels | Ei        | Jah        | Jah, osaliselt | Grand Total |
| Juhid  |               | 1         | 60         | 2              | 63          |
| Pedagoogid   |               | 7         | 148        | 40             | 195         |
| Toetavad töötajad  |               | 4         | 61         | 9              | 74          |
| <b>Grand Total</b>   |               | <b>12</b> | <b>269</b> | <b>51</b>      | <b>332</b>  |
| Oodatav tulemus  |               |           |            |                |             |
|  |               | Ei        | Jah        | Jah, osaliselt | Grand Total |
| Juhid  |               | 2,28      | 51,05      | 9,68           | 63          |
| Pedagoogid   |               | 7,05      | 158,00     | 29,95          | 195         |
| Toetavad töötajad  |               | 2,67      | 59,96      | 11,37          | 74          |
| Grand Total  |               | 12        | 269        | 51             | 332         |
| Hii-ruut   |               |           |            |                |             |
|  |               | Ei        | Jah        | Jah, osaliselt | Grand Total |
| Juhid  |               | 0,72      | 1,57       | 6,09           | 8,38        |
| Pedagoogid   |               | 0,00      | 0,63       | 3,37           | 4,00        |
| Toetavad töötajad  |               | 0,66      | 0,02       | 0,49           | 1,17        |
| Grand Total  |               | 1,37      | 2,22       | 9,95           | 13,55       |
| Vabadusastmete arv   |               | 4         |            |                |             |
| Kriitiline väärtus   |               | 9,49      |            |                |             |
| p-väärtus  |               | 0,009     |            |                |             |

## Lisa 8. Hädaolukorra lahendamise koolitustel osalemine





## Lisa 9. Hii-ruut test – Kriisimeeskonna liikmete ja vastutava ülesandega vastajate teadmised hädaolukorra lahendamisesest võrrelduna ülejäänud valimiga

| Kas Te teate, mida peate tegema, kui koolis on puhkenud tulekahju?                      |             |               |             |             |
|---|-------------|---------------|-------------|-------------|
| <b>Count of 4.1. Kas Te teate, mida peate tegema, kui koolis on puhkenud tulekahju?</b> |             |               |             |             |
|   |             | Column Labels |             |             |
| Row Labels  | Ei          | Jah           | Osaliselt   | Grand Total |
| Ei (+ ma ei tea)  | 1           | 256           | 9           | 266         |
| Jah   |             | 136           | 2           | 138         |
| <b>Grand Total</b>  | <b>1</b>    | <b>392</b>    | <b>11</b>   | <b>404</b>  |
| Oodatav tulemus   |             |               |             |             |
|   | Ei          | Jah           | Osaliselt   | Grand Total |
| Ei (+ ma ei tea)  | 0,66        | 258,10        | 7,24        | 266         |
| Jah   | 0,34        | 133,90        | 3,76        | 138         |
| <b>Grand Total</b>  | <b>1</b>    | <b>392</b>    | <b>11</b>   | <b>404</b>  |
| Hii-ruut  |             |               |             |             |
|   | Ei          | Jah           | Osaliselt   | Grand Total |
| Ei (+ ma ei tea)  | 0,18        | 0,02          | 0,43        | 0,62        |
| Jah   | 0,34        | 0,03          | 0,82        | 1,20        |
| <b>Grand Total</b>  | <b>0,52</b> | <b>0,05</b>   | <b>1,25</b> | <b>1,82</b> |
| Vabadusastmete arv  |             | 2             |             |             |
| Kriitiline väärtus  |             | 5,99          |             |             |
| p-väärtus   |             | 0,478         |             |             |

| Kas Te teate, mida peate tegema, kui koolis on toimunud plahvatus ja/või varing?                      |              |               |             |              |
|---|--------------|---------------|-------------|--------------|
| <b>Count of 4.5. Kas Te teate, mida peate tegema, kui koolis on toimunud plahvatus ja/või varing?</b> |              |               |             |              |
|   |              | Column Labels |             |              |
| Row Labels  | Ei           | Jah           | Osaliselt   | Grand Total  |
| Ei (+ ma ei tea)  | 82           | 52            | 132         | 266          |
| Jah   | 17           | 60            | 61          | 138          |
| <b>Grand Total</b>  | <b>99</b>    | <b>112</b>    | <b>193</b>  | <b>404</b>   |
| Oodatav tulemus   |              |               |             |              |
|   | Ei           | Jah           | Osaliselt   | Grand Total  |
| Ei (+ ma ei tea)  | 65,18        | 73,74         | 127,07      | 266          |
| Jah   | 33,82        | 38,26         | 65,93       | 138          |
| <b>Grand Total</b>  | <b>99</b>    | <b>112</b>    | <b>193</b>  | <b>404</b>   |
| Hii-ruut  |              |               |             |              |
|   | Ei           | Jah           | Osaliselt   | Grand Total  |
| Ei (+ ma ei tea)  | 4,34         | 6,41          | 0,19        | 10,94        |
| Jah   | 8,36         | 12,36         | 0,37        | 21,09        |
| <b>Grand Total</b>  | <b>12,70</b> | <b>18,77</b>  | <b>0,56</b> | <b>32,03</b> |
| Vabadusastmete arv  |              | 2             |             |              |
| Kriitiline väärtus  |              | 5,99          |             |              |
| p-väärtus   |              | 0,000         |             |              |

| Kas Te teate, mida Te peate tegema, kui koolis toimub äkkrünnak?                      |             |               |             |              |
|---|-------------|---------------|-------------|--------------|
| <b>Count of 4.2. Kas Te teate, mida Te peate tegema, kui koolis toimub äkkrünnak?</b> |             |               |             |              |
|   |             | Column Labels |             |              |
| Row Labels  | Ei          | Jah           | Osaliselt   | Grand Total  |
| Ei (+ ma ei tea)  | 56          | 109           | 101         | 266          |
| Jah   | 12          | 93            | 33          | 138          |
| <b>Grand Total</b>  | <b>68</b>   | <b>202</b>    | <b>134</b>  | <b>404</b>   |
| Oodatav tulemus   |             |               |             |              |
|   | Ei          | Jah           | Osaliselt   | Grand Total  |
| Ei (+ ma ei tea)  | 44,77       | 133,00        | 88,23       | 266          |
| Jah   | 23,23       | 69,00         | 45,77       | 138          |
| <b>Grand Total</b>  | <b>68</b>   | <b>202</b>    | <b>134</b>  | <b>404</b>   |
| Hii-ruut  |             |               |             |              |
|   | Ei          | Jah           | Osaliselt   | Grand Total  |
| Ei (+ ma ei tea)  | 2,82        | 4,33          | 1,85        | 9,00         |
| Jah   | 5,43        | 8,35          | 3,56        | 17,34        |
| <b>Grand Total</b>  | <b>8,24</b> | <b>12,68</b>  | <b>5,41</b> | <b>26,33</b> |
| Vabadusastmete arv  |             | 2             |             |              |
| Kriitiline väärtus  |             | 5,99          |             |              |
| p-väärtus   |             | 0,000         |             |              |

| Kas Te teate, mida Te peate tegema, kui avastate koolis plahvatusohtliku olukorra?   |             |               |             |              |
|--|-------------|---------------|-------------|--------------|
| <b>Count of 4.6. Kas Te teate, mida Te peate tegema, kui avastate koolis plahvatusohtliku olukorra (nt plahvatusohtliku eseme leidmine)?</b> |             |               |             |              |
|  |             | Column Labels |             |              |
| Row Labels   | Ei          | Jah           | Osaliselt   | Grand Total  |
| Ei (+ ma ei tea)   | 29          | 121           | 116         | 266          |
| Jah  | 7           | 86            | 45          | 138          |
| <b>Grand Total</b>   | <b>36</b>   | <b>207</b>    | <b>161</b>  | <b>404</b>   |
| Oodatav tulemus  |             |               |             |              |
|  | Ei          | Jah           | Osaliselt   | Grand Total  |
| Ei (+ ma ei tea)   | 23,70       | 136,29        | 106,00      | 266          |
| Jah  | 12,30       | 70,71         | 55,00       | 138          |
| <b>Grand Total</b>   | <b>36</b>   | <b>207</b>    | <b>161</b>  | <b>404</b>   |
| Hii-ruut   |             |               |             |              |
|  | Ei          | Jah           | Osaliselt   | Grand Total  |
| Ei (+ ma ei tea)   | 1,18        | 1,72          | 0,94        | 3,84         |
| Jah  | 2,28        | 3,31          | 1,82        | 7,41         |
| <b>Grand Total</b>   | <b>3,47</b> | <b>5,02</b>   | <b>2,76</b> | <b>11,25</b> |
| Vabadusastmete arv   |             | 2             |             |              |
| Kriitiline väärtus   |             | 5,99          |             |              |
| p-väärtus  |             | 0,004         |             |              |

Kas Te teate, mida Te peate tegema, kui Teieni jõuab informatsioon pommiävardusest?

Count of 4.7. Kas Te teate, mida Te peate tegema, kui Teieni jõuab informatsioon pommiävardusest?

| Row Labels         | Ei        | Jah        | Osaliselt  | Grand Total |
|--------------------|-----------|------------|------------|-------------|
| Ei (+ ma ei tea)   | 37        | 133        | 96         | 266         |
| Jah                | 7         | 94         | 37         | 138         |
| <b>Grand Total</b> | <b>44</b> | <b>227</b> | <b>133</b> | <b>404</b>  |

| Oodatav tulemus    |           |            |            |             |
|--------------------|-----------|------------|------------|-------------|
|                    | Ei        | Jah        | Osaliselt  | Grand Total |
| Ei (+ ma ei tea)   | 28,97     | 149,46     | 87,57      | 266         |
| Jah                | 15,03     | 77,54      | 45,43      | 138         |
| <b>Grand Total</b> | <b>44</b> | <b>227</b> | <b>133</b> | <b>404</b>  |

| Hii-ruut           |             |             |             |              |
|--------------------|-------------|-------------|-------------|--------------|
|                    | Ei          | Jah         | Osaliselt   | Grand Total  |
| Ei (+ ma ei tea)   | 2,23        | 1,81        | 0,81        | 4,85         |
| Jah                | 4,29        | 3,49        | 1,56        | 9,35         |
| <b>Grand Total</b> | <b>6,52</b> | <b>5,31</b> | <b>2,38</b> | <b>14,20</b> |

|                    |       |  |  |  |
|--------------------|-------|--|--|--|
| Vabadusastmete arv | 2     |  |  |  |
| Kriitiline väärtus | 5,99  |  |  |  |
| p-väärtus          | 0,001 |  |  |  |

**Lisa 10. Koolitusel vähemalt üks või enam kordi osalenute ja mitte kunagi osalenute hinnangute osakaalud oma teadmistele hädaolukordade lahendamisest**

| Tulekahju                            | Täiesti piisavad | Pigem piisavad | Pigem ebapiisavad | Täiesti ebapiisavad | Ma ei tea / ei oska öelda |
|--------------------------------------|------------------|----------------|-------------------|---------------------|---------------------------|
| On osalenud vähemalt ühel koolitusel | 9,8%             | 51,4%          | 29,2%             | 2,3%                | 7,2%                      |
| Ei ole kunagi koolitusel osalenud    | 5,9%             | 29,4%          | 35,3%             | 17,6%               | 11,8%                     |
| Äkkrünnak                            | Täiesti piisavad | Pigem piisavad | Pigem ebapiisavad | Täiesti ebapiisavad | Ma ei tea/ei oska öelda   |
| On osalenud vähemalt ühel koolitusel | 11,1%            | 56,9%          | 24,5%             | 1,2%                | 6,3%                      |
| Ei ole kunagi koolitusel osalenud    | 7,3%             | 39,7%          | 37,7%             | 6,0%                | 9,3%                      |
| Plahvatus ja/või varing              | Täiesti piisavad | Pigem piisavad | Pigem ebapiisavad | Täiesti ebapiisavad | Ma ei tea / ei oska öelda |
| On osalenud vähemalt ühel koolitusel | 5,1%             | 44,7%          | 36,5%             | 4,7%                | 9,0%                      |
| Ei ole kunagi koolitusel osalenud    | 17,4%            | 60,4%          | 17,4%             | 0,0%                | 4,7%                      |
| Plahvatusoht                         | Täiesti piisavad | Pigem piisavad | Pigem ebapiisavad | Täiesti ebapiisavad | Ma ei tea / ei oska öelda |
| On osalenud vähemalt ühel koolitusel | 14,9%            | 60,9%          | 19,0%             | 0,0%                | 5,2%                      |
| Ei ole kunagi koolitusel osalenud    | 5,7%             | 42,6%          | 37,4%             | 5,2%                | 9,1%                      |
| Pommiähvardus                        | Täiesti piisavad | Pigem piisavad | Pigem ebapiisavad | Täiesti ebapiisavad | Ma ei tea / ei oska öelda |
| On osalenud vähemalt ühel koolitusel | 13,5%            | 59,6%          | 20,2%             | 0,5%                | 6,2%                      |
| Ei ole kunagi koolitusel osalenud    | 6,2%             | 42,2%          | 37,9%             | 5,2%                | 8,5%                      |
| HOLP-i rakendamine                   | Täiesti piisavad | Pigem piisavad | Pigem ebapiisavad | Täiesti ebapiisavad | Ma ei tea / ei oska öelda |
| On osalenud vähemalt ühel koolitusel | 11,7%            | 59,0%          | 23,8%             | 0,0%                | 5,5%                      |
| Ei ole kunagi koolitusel osalenud    | 6,1%             | 35,8%          | 39,2%             | 8,1%                | 10,8%                     |
| Kõik koolitusteemad kokku            | Täiesti piisavad | Pigem piisavad | Pigem ebapiisavad | Täiesti ebapiisavad | Ma ei tea / ei oska öelda |
| On osalenud vähemalt ühel koolitusel | 9,8%             | 51,3%          | 29,4%             | 2,3%                | 7,2%                      |
| Ei ole ühelgi koolitusel osalenud    | 6,3%             | 31,3%          | 31,3%             | 18,8%               | 12,5%                     |



## Lisa 11. Hii-ruut test - Koolitusel korra või rohkem osalenud ja mitte osalenud vastajate hinnangud teadmistele hädaolukordade lahendamises

| Hädaolukorra lahendamise plaani rakendamine |               |             |             |              |             |              |
|---|---------------|-------------|-------------|--------------|-------------|--------------|
| Vaatlused                                   |               |             |             |              |             |              |
| Count of Hädaolukordade lahendamine         | Column Labels |             |             |              |             | Grand Total  |
| Row Labels                                  | 1             | 2           | 3           | 4            | 5           | Grand Total  |
| On osalenud vähemalt ühel koolitusel        | 30            | 151         | 61          | 14           | 256         |              |
| Ei ole koolitusel osalenud                  | 9             | 53          | 58          | 12           | 16          | 148          |
| <b>Grand Total</b>                          | <b>39</b>     | <b>204</b>  | <b>119</b>  | <b>12</b>    | <b>30</b>   | <b>404</b>   |
| Oodatav tulemus                             |               |             |             |              |             |              |
|   | 1             | 2           | 3           | 4            | 5           | Grand Total  |
| On osalenud vähemalt ühel koolitusel        | 24,71         | #####       | 75,41       | 7,60         | #####       | 256          |
| Ei ole koolitusel osalenud                  | 14,29         | 74,73       | 43,59       | 4,40         | #####       | 148          |
| <b>Grand Total</b>                          | <b>39</b>     | <b>204</b>  | <b>119</b>  | <b>12</b>    | <b>30</b>   | <b>404</b>   |
| Hii-ruut                                    |               |             |             |              |             |              |
|   | 1             | 2           | 3           | 4            | 5           | Grand Total  |
| On osalenud vähemalt ühel koolitusel        | 1,13          | 3,65        | 2,75        | 7,60         | 1,32        | 16,46        |
| Ei ole koolitusel osalenud                  | 1,96          | 6,32        | 4,76        | #####        | 2,28        | 28,47        |
| <b>Grand Total</b>                          | <b>3,09</b>   | <b>9,97</b> | <b>7,51</b> | <b>#####</b> | <b>3,60</b> | <b>44,94</b> |
| Vabadusastmete arv                          |               | 4           |             |              |             |              |
| Kriitiline väärtus                          |               | 9,49        |             |              |             |              |
| p-väärtus                                   |               | 0,0000      |             |              |             |              |

| Tulekahju                            |               |             |             |              |             |              |
|--------------------------------------|---------------|-------------|-------------|--------------|-------------|--------------|
| Vaatlused                            |               |             |             |              |             |              |
| Count of Hädaolukordade lahendamine  | Column Labels |             |             |              |             | Grand Total  |
| Row Labels                           | 1             | 2           | 3           | 4            | 5           | Grand Total  |
| On osalenud vähemalt ühel koolitusel | 38            | 199         | 113         | 9            | 28          | 387          |
| Ei ole koolitusel osalenud           | 1             | 5           | 6           | 3            | 2           | 17           |
| <b>Grand Total</b>                   | <b>39</b>     | <b>204</b>  | <b>119</b>  | <b>12</b>    | <b>30</b>   | <b>404</b>   |
| Oodatav tulemus                      |               |             |             |              |             |              |
|                                      | 1             | 2           | 3           | 4            | 5           | Grand Total  |
| On osalenud vähemalt ühel koolitusel | 37,36         | #####       | #####       | #####        | #####       | 387          |
| Ei ole koolitusel osalenud           | 1,64          | 8,58        | 5,01        | 0,50         | 1,26        | 17           |
| <b>Grand Total</b>                   | <b>39</b>     | <b>204</b>  | <b>119</b>  | <b>12</b>    | <b>30</b>   | <b>404</b>   |
| Hii-ruut                             |               |             |             |              |             |              |
|                                      | 1             | 2           | 3           | 4            | 5           | Grand Total  |
| On osalenud vähemalt ühel koolitusel | 0,01          | 0,07        | 0,01        | 0,54         | 0,02        | 0,65         |
| Ei ole koolitusel osalenud           | 0,25          | 1,50        | 0,20        | #####        | 0,43        | 14,70        |
| <b>Grand Total</b>                   | <b>0,26</b>   | <b>1,56</b> | <b>0,21</b> | <b>#####</b> | <b>0,45</b> | <b>15,35</b> |
| Vabadusastmete arv                   |               | 4           |             |              |             |              |
| Kriitiline väärtus                   |               | 9,49        |             |              |             |              |
| p-väärtus                            |               | 0,004       |             |              |             |              |

| Äkrünnak                             |               |             |             |             |             |              |
|--------------------------------------|---------------|-------------|-------------|-------------|-------------|--------------|
| Vaatlused                            |               |             |             |             |             |              |
| Count of Hädaolukordade lahendamine  | Column Labels |             |             |             |             | Grand Total  |
| Row Labels                           | 1             | 2           | 3           | 4           | 5           | Grand Total  |
| On osalenud vähemalt ühel koolitusel | 28            | 144         | 62          | 3           | 16          | 253          |
| Ei ole koolitusel osalenud           | 11            | 60          | 57          | 9           | 14          | 151          |
| <b>Grand Total</b>                   | <b>39</b>     | <b>204</b>  | <b>119</b>  | <b>12</b>   | <b>30</b>   | <b>404</b>   |
| Oodatav tulemus                      |               |             |             |             |             |              |
|                                      | 1             | 2           | 3           | 4           | 5           | Grand Total  |
| On osalenud vähemalt ühel koolitusel | 24,42         | #####       | 74,52       | 7,51        | #####       | 253          |
| Ei ole koolitusel osalenud           | 14,58         | 76,25       | 44,48       | 4,49        | #####       | 151          |
| <b>Grand Total</b>                   | <b>39</b>     | <b>204</b>  | <b>119</b>  | <b>12</b>   | <b>30</b>   | <b>404</b>   |
| Hii-ruut                             |               |             |             |             |             |              |
|                                      | 1             | 2           | 3           | 4           | 5           | Grand Total  |
| On osalenud vähemalt ühel koolitusel | 0,52          | 2,07        | 2,10        | 2,71        | 0,41        | 7,82         |
| Ei ole koolitusel osalenud           | 0,88          | 3,46        | 3,53        | 4,54        | 0,69        | 13,10        |
| <b>Grand Total</b>                   | <b>1,40</b>   | <b>5,53</b> | <b>5,63</b> | <b>7,26</b> | <b>1,11</b> | <b>20,92</b> |
| Vabadusastmete arv                   |               | 4           |             |             |             |              |
| Kriitiline väärtus                   |               | 9,49        |             |             |             |              |
| p-väärtus                            |               | 0,0003      |             |             |             |              |

| Plahvatus ja /või varing             |               |             |              |             |             |              |
|--------------------------------------|---------------|-------------|--------------|-------------|-------------|--------------|
| Vaatlused                            |               |             |              |             |             |              |
| Count of Hädaolukordade lahendamine  | Column Labels |             |              |             |             | Grand Total  |
| Row Labels                           | 1             | 2           | 3            | 4           | 5           | Grand Total  |
| Ei ole koolitusel osalenud           | 13            | 114         | 93           | 12          | 23          | 255          |
| On osalenud vähemalt ühel koolitusel | 26            | 90          | 26           |             | 7           | 149          |
| <b>Grand Total</b>                   | <b>39</b>     | <b>204</b>  | <b>119</b>   | <b>12</b>   | <b>30</b>   | <b>404</b>   |
| Oodatav tulemus                      |               |             |              |             |             |              |
|                                      | 1             | 2           | 3            | 4           | 5           | Grand Total  |
| On osalenud vähemalt ühel koolitusel | 24,62         | #####       | 75,11        | 7,57        | #####       | 255          |
| Ei ole koolitusel osalenud           | 14,38         | 75,24       | 43,89        | 4,43        | #####       | 149          |
| <b>Grand Total</b>                   | <b>39</b>     | <b>204</b>  | <b>119</b>   | <b>12</b>   | <b>30</b>   | <b>404</b>   |
| Hii-ruut                             |               |             |              |             |             |              |
|                                      | 1             | 2           | 3            | 4           | 5           | Grand Total  |
| On osalenud vähemalt ühel koolitusel | 5,48          | 1,69        | 4,26         | 2,59        | 0,87        | 14,89        |
| Ei ole koolitusel osalenud           | 9,38          | 2,90        | 7,29         | 4,43        | 1,49        | 25,49        |
| <b>Grand Total</b>                   | <b>14,86</b>  | <b>4,59</b> | <b>11,55</b> | <b>7,01</b> | <b>2,37</b> | <b>40,38</b> |
| Vabadusastmete arv                   |               | 4           |              |             |             |              |
| Kriitiline väärtus                   |               | 9,49        |              |             |             |              |
| p-väärtus                            |               | 0,0000      |              |             |             |              |

| Plahvatusoht (nt plahvatusohtliku eseme leidmine) |               |             |              |             |             |              |
|---|---------------|-------------|--------------|-------------|-------------|--------------|
| Vaatlused   |               |             |              |             |             |              |
| Count of Hädaolukordade lahendamine               | Column Labels |             |              |             |             |              |
| Row Labels  | 1             | 2           | 3            | 4           | 5           | Grand Total  |
| On osalenud vähemalt ühel koolitusel              | 26            | 106         | 33           | 9           |             | 174          |
| Ei ole koolitusel osalenud                        | 13            | 98          | 86           | 12          | 21          | 230          |
| <b>Grand Total</b>                                | <b>39</b>     | <b>204</b>  | <b>119</b>   | <b>12</b>   | <b>30</b>   | <b>404</b>   |
| Oodatav tulemus                                   |               |             |              |             |             |              |
|   | 1             | 2           | 3            | 4           | 5           | Grand Total  |
| On osalenud vähemalt ühel koolitusel              | 16,80         | 87,86       | 51,25        | 5,17        | ####        | 174          |
| Ei ole koolitusel osalenud                        | 22,20         | #####       | 67,75        | 6,83        | ####        | 230          |
| <b>Grand Total</b>                                | <b>39</b>     | <b>204</b>  | <b>119</b>   | <b>12</b>   | <b>30</b>   | <b>404</b>   |
| Hii-ruut  |               |             |              |             |             |              |
|   | 1             | 2           | 3            | 4           | 5           | Grand Total  |
| On osalenud vähemalt ühel koolitusel              | 5,04          | 3,74        | 6,50         | 5,17        | 1,19        | 21,65        |
| Ei ole koolitusel osalenud                        | 3,81          | 2,83        | 4,92         | 3,91        | 0,90        | 16,38        |
| <b>Grand Total</b>                                | <b>8,86</b>   | <b>6,58</b> | <b>11,42</b> | <b>9,08</b> | <b>2,09</b> | <b>38,02</b> |
| Vabadusastmete arv                                |               | 4           |              |             |             |              |
| Kriitiline väärtus                                |               | 9,49        |              |             |             |              |
| p-väärtus   |               | 0,0000      |              |             |             |              |

| On osalenud vähemalt ühel koolitusel (kõik koolitused kokku) |               |             |             |             |             |              |
|--|---------------|-------------|-------------|-------------|-------------|--------------|
| Vaatlused  |               |             |             |             |             |              |
| Count of Hädaolukordade lahendamine                          | Column Labels |             |             |             |             |              |
| Row Labels   | 1             | 2           | 3           | 4           | 5           | Grand Total  |
| On osalenud vähemalt ühel koolitusel                         | 38            | 199         | 114         | 9           | 28          | 388          |
| Ei ole koolitusel osalenud                                   | 1             | 5           | 5           | 3           | 2           | 16           |
| <b>Grand Total</b>   | <b>39</b>     | <b>204</b>  | <b>119</b>  | <b>12</b>   | <b>30</b>   | <b>404</b>   |
| Oodatav tulemus  |               |             |             |             |             |              |
|  | 1             | 2           | 3           | 4           | 5           | Grand Total  |
| On osalenud vähemalt ühel koolitusel                         | 37,46         | #####       | #####       | ####        | ####        | 388          |
| Ei ole koolitusel osalenud                                   | 1,54          | 8,08        | 4,71        | 0,48        | 1,19        | 16           |
| <b>Grand Total</b>   | <b>39</b>     | <b>204</b>  | <b>119</b>  | <b>12</b>   | <b>30</b>   | <b>404</b>   |
| Hii-ruut   |               |             |             |             |             |              |
|  | 1             | 2           | 3           | 4           | 5           | Grand Total  |
| On osalenud vähemalt ühel koolitusel                         | 0,01          | 0,05        | 0,00        | 0,55        | 0,02        | 0,63         |
| Ei ole koolitusel osalenud                                   | 0,19          | 1,17        | 0,02        | ####        | 0,55        | 15,35        |
| <b>Grand Total</b>   | <b>0,20</b>   | <b>1,22</b> | <b>0,02</b> | <b>####</b> | <b>0,58</b> | <b>15,98</b> |
| Vabadusastmete arv   |               | 4           |             |             |             |              |
| Kriitiline väärtus   |               | 9,49        |             |             |             |              |
| p-väärtus  |               | 0,0030      |             |             |             |              |

| Pommiähvardus                        |               |             |              |             |             |              |
|--------------------------------------|---------------|-------------|--------------|-------------|-------------|--------------|
| Vaatlused                            |               |             |              |             |             |              |
| Count of Hädaolukordade lahendamine  | Column Labels |             |              |             |             |              |
| Row Labels                           | 1             | 2           | 3            | 4           | 5           | Grand Total  |
| On osalenud vähemalt ühel koolitusel | 26            | 115         | 39           | 1           | 12          | 193          |
| Ei ole koolitusel osalenud           | 13            | 89          | 80           | 11          | 18          | 211          |
| <b>Grand Total</b>                   | <b>39</b>     | <b>204</b>  | <b>119</b>   | <b>12</b>   | <b>30</b>   | <b>404</b>   |
| Oodatav tulemus                      |               |             |              |             |             |              |
|                                      | 1             | 2           | 3            | 4           | 5           | Grand Total  |
| On osalenud vähemalt ühel koolitusel | 18,63         | 97,46       | 56,85        | 5,73        | ####        | 193          |
| Ei ole koolitusel osalenud           | 20,37         | #####       | 62,15        | 6,27        | ####        | 211          |
| <b>Grand Total</b>                   | <b>39</b>     | <b>204</b>  | <b>119</b>   | <b>12</b>   | <b>30</b>   | <b>404</b>   |
| Hii-ruut                             |               |             |              |             |             |              |
|                                      | 1             | 2           | 3            | 4           | 5           | Grand Total  |
| On osalenud vähemalt ühel koolitusel | 2,91          | 3,16        | 5,60         | 3,91        | 0,38        | 15,96        |
| Ei ole koolitusel osalenud           | 2,67          | 2,89        | 5,13         | 3,57        | 0,35        | 14,60        |
| <b>Grand Total</b>                   | <b>5,58</b>   | <b>6,05</b> | <b>10,73</b> | <b>7,48</b> | <b>0,73</b> | <b>30,57</b> |
| Vabadusastmete arv                   |               | 4           |              |             |             |              |
| Kriitiline väärtus                   |               | 9,49        |              |             |             |              |
| p-väärtus                            |               | 0,0000      |              |             |             |              |

## Lisa 12. Vastajate demograafilistel andmetel põhinev võrdlus teadmistest hädaolukordade lahendamisel

| Kas Te teate, mida peate tegema... | ... kui puhkenud tulekahju?<br>% |                        |                | ... kui toimub äkkrünnak?<br>% |                        |                | ... kui toimub plahvatus ja/või varing?<br>% |                        |                | ... kui on plahvatusohtlik olukord?<br>% |                        |                | ... kui tehakse pommiähvardus?<br>% |                        |                |
|------------------------------------|----------------------------------|------------------------|----------------|--------------------------------|------------------------|----------------|--|------------------------|----------------|--|------------------------|----------------|-------------------------------------|------------------------|----------------|
|                                    | Sugu                             | Jah                    | Osa-<br>liselt | Ei                             | Jah                    | Osa-<br>liselt | Ei   | Jah                    | Osa-<br>liselt | Ei                                       | Jah                    | Osa-<br>liselt | Ei                                  | Jah                    | Osa-<br>liselt |
| Naine                              | 96,6                             | 3,1                    | 0,3            | 46,9                           | 35,3                   | 17,8           | 23,7   | 49,4                   | 26,8           | 48,6                                     | 41,8                   | 9,6            | 53,4                                | 35,3                   | 11,3           |
| Mees                               | 100                              | 0,0                    | 0,0            | 72                             | 18,0                   | 10,0           | 56,0   | 36,0                   | 8,0            | 70,0                                     | 26,0                   | 4,0            | 76,0                                | 16,0                   | 8,0            |
| <b>Vanuse-<br/>grupp</b>           | <b>Jah</b>                       | <b>Osa-<br/>liselt</b> | <b>Ei</b>      | <b>Jah</b>                     | <b>Osa-<br/>liselt</b> | <b>Ei</b>      | <b>Jah</b>                                   | <b>Osa-<br/>liselt</b> | <b>Ei</b>      | <b>Jah</b>                               | <b>Osa-<br/>liselt</b> | <b>Ei</b>      | <b>Jah</b>                          | <b>Osa-<br/>liselt</b> | <b>Ei</b>      |
| ... - 25                           | 100,0                            | 0,0                    | 0,0            | 28,6                           | 14,3                   | 57,1           | 14,3   | 28,6                   | 57,1           | 28,6                                     | 42,9                   | 28,6           | 28,6                                | 28,6                   | 42,9           |
| 26 - 35                            | 95,3                             | 4,7                    | 0,0            | 41,9                           | 34,9                   | 23,3           | 11,6   | 60,5                   | 27,9           | 41,9                                     | 41,9                   | 16,3           | 48,8                                | 32,6                   | 18,6           |
| 36 - 45                            | 95,5                             | 4,5                    | 0,0            | 43,9                           | 28,8                   | 27,3           | 16,7   | 43,9                   | 39,4           | 37,9                                     | 45,5                   | 16,7           | 43,9                                | 34,8                   | 21,2           |
| 46 - 55                            | 97,5                             | 2,5                    | 0,0            | 51,7                           | 34,7                   | 13,6           | 29,7   | 44,9                   | 25,4           | 55,1                                     | 35,6                   | 9,3            | 55,9                                | 34,7                   | 9,3            |
| 56 - 65                            | 97,8                             | 1,5                    | 0,7            | 56,6                           | 32,4                   | 11,0           | 36,8   | 45,6                   | 17,6           | 54,4                                     | 41,9                   | 3,7            | 64,7                                | 30,1                   | 5,1            |
| 66 - ...                           | 97,1                             | 2,9                    | 0,0            | 44,1                           | 41,2                   | 14,7           | 29,4   | 61,8                   | 8,8            | 67,6                                     | 32,4                   | 0,0            | 61,8                                | 35,3                   | 2,9            |
| <b>Tööstaaž</b>                    | <b>Jah</b>                       | <b>Osa-<br/>liselt</b> | <b>Ei</b>      | <b>Jah</b>                     | <b>Osa-<br/>liselt</b> | <b>Ei</b>      | <b>Jah</b>                                   | <b>Osa-<br/>liselt</b> | <b>Ei</b>      | <b>Jah</b>                               | <b>Osa-<br/>liselt</b> | <b>Ei</b>      | <b>Jah</b>                          | <b>Osa-<br/>liselt</b> | <b>Ei</b>      |
| 1-2 aastat                         | 92,9                             | 7,1                    | 0,0            | 32,1                           | 35,7                   | 32,1           | 21,4   | 32,1                   | 46,4           | 46,4                                     | 32,1                   | 21,4           | 46,4                                | 28,6                   | 25,0           |
| 3-9 aastat                         | 94,6                             | 5,4                    | 0,0            | 41,9                           | 31,1                   | 27,0           | 20,3   | 48,6                   | 31,1           | 44,6                                     | 36,5                   | 18,9           | 50,0                                | 28,4                   | 21,6           |
| 10-19 aastat                       | 100                              | 0,0                    | 0,0            | 57,1                           | 27,0                   | 15,9           | 31,7   | 42,9                   | 25,4           | 52,4                                     | 41,3                   | 6,3            | 55,6                                | 31,7                   | 12,7           |
| 20-29 aastat                       | 98,9                             | 1,1                    | 0,0            | 50,5                           | 34,4                   | 15,1           | 26,9   | 50,5                   | 22,6           | 47,3                                     | 44,1                   | 8,6            | 57,0                                | 35,5                   | 7,5            |
| 30-39 aastat                       | 95,7                             | 3,2                    | 1,1            | 55,3                           | 34,0                   | 10,6           | 35,1   | 42,6                   | 22,3           | 54,3                                     | 41,5                   | 4,3            | 60,6                                | 33,0                   | 6,4            |
| 40-49 aastat                       | 97,7                             | 2,3                    | 0,0            | 54,5                           | 36,4                   | 9,1            | 29,5   | 61,4                   | 9,1            | 63,6                                     | 36,4                   | 0,0            | 61,4                                | 38,6                   | 0,0            |
| 50+ aastat                         | 100                              | 0,0                    | 0,0            | 37,5                           | 50,0                   | 12,5           | 0,0  | 87,5                   | 12,5           | 62,5                                     | 37,5                   | 0,0            | 62,5                                | 37,5                   | 0,0            |
| <b>Maakond</b>                     | <b>Jah</b>                       | <b>Osa-<br/>liselt</b> | <b>Ei</b>      | <b>Jah</b>                     | <b>Osa-<br/>liselt</b> | <b>Ei</b>      | <b>Jah</b>                                   | <b>Osa-<br/>liselt</b> | <b>Ei</b>      | <b>Jah</b>                               | <b>Osa-<br/>liselt</b> | <b>Ei</b>      | <b>Jah</b>                          | <b>Osa-<br/>liselt</b> | <b>Ei</b>      |
| Harju                              | 96,0                             | 4,0                    | 0,0            | 58,0                           | 31,0                   | 11,0           | 26,0   | 53,0                   | 21,0           | 50,0                                     | 43,0                   | 7,0            | 53,0                                | 38,0                   | 9,0            |
| Hiiu                               | 100                              | 0,0                    | 0,0            | 25,0                           | 25,0                   | 50,0           | 0,0  | 75,0                   | 25,0           | 25,0                                     | 75,0                   | 0,0            | 0,0                                 | 50,0                   | 50,0           |
| Ida-Viru                           | 100                              | 0,0                    | 0,0            | 64,7                           | 23,5                   | 11,8           | 23,5   | 52,9                   | 23,5           | 29,4                                     | 70,6                   | 0,0            | 52,9                                | 47,1                   | 0,0            |
| Järva                              | 100                              | 0,0                    | 0,0            | 25,0                           | 25,0                   | 50,0           | 37,5   | 25,0                   | 37,5           | 50,0                                     | 25,0                   | 25,0           | 50,0                                | 12,5                   | 37,5           |
| Jõgeva                             | 87,5                             | 12,5                   | 0,0            | 75,0                           | 18,8                   | 6,3            | 43,8   | 43,8                   | 12,5           | 68,8                                     | 31,3                   | 0,0            | 75,0                                | 25,0                   | 0,0            |
| Lääne                              | 100                              | 0,0                    | 0,0            | 50,0                           | 33,3                   | 16,7           | 25,0   | 50,0                   | 25,0           | 41,7                                     | 45,8                   | 12,5           | 54,2                                | 37,5                   | 8,3            |
| Lääne-Viru                         | 100                              | 0,0                    | 0,0            | 47,4                           | 42,1                   | 10,5           | 31,6   | 36,8                   | 31,6           | 57,9                                     | 36,8                   | 5,3            | 47,4                                | 47,4                   | 5,3            |
| Pärnu                              | 97,3                             | 2,7                    | 0,0            | 62,2                           | 24,3                   | 13,5           | 29,7   | 45,9                   | 24,3           | 54,1                                     | 32,4                   | 13,5           | 62,2                                | 24,3                   | 13,5           |
| Põlva                              | 92,9                             | 0,0                    | 7,1            | 42,9                           | 28,6                   | 28,6           | 28,6   | 42,9                   | 28,6           | 50,0                                     | 28,6                   | 21,4           | 50,0                                | 21,4                   | 28,6           |
| Rapla                              | 100                              | 0,0                    | 0,0            | 42,1                           | 36,8                   | 21,1           | 21,1   | 73,7                   | 5,3            | 52,6                                     | 47,4                   | 0,0            | 68,4                                | 26,3                   | 5,3            |
| Saare                              | 96,6                             | 3,4                    | 0,0            | 48,3                           | 34,5                   | 17,2           | 27,6   | 58,6                   | 13,8           | 48,3                                     | 41,4                   | 10,3           | 44,8                                | 41,4                   | 13,8           |
| Tartu                              | 95,7                             | 4,3                    | 0,0            | 44,7                           | 27,7                   | 27,7           | 36,2   | 34,0                   | 29,8           | 57,4                                     | 27,7                   | 14,9           | 63,8                                | 23,4                   | 12,8           |
| Valga                              | 100                              | 0,0                    | 0,0            | 33,3                           | 52,4                   | 14,3           | 19,0   | 42,9                   | 38,1           | 52,4                                     | 38,1                   | 9,5            | 61,9                                | 33,3                   | 4,8            |
| Viljandi                           | 100                              | 0,0                    | 0,0            | 28,0                           | 56,0                   | 16,0           | 24,0   | 52,0                   | 24,0           | 56,0                                     | 40,0                   | 4,0            | 56,0                                | 32,0                   | 12,0           |
| Võru                               | 95,8                             | 4,2                    | 0,0            | 45,8                           | 37,5                   | 16,7           | 25,0   | 33,3                   | 41,7           | 50,0                                     | 41,7                   | 8,3            | 58,3                                | 29,2                   | 12,5           |

| Kas Te teate, mida peate tegema...     | ... kui puhkenud tulekahju? % |                        |           | ... kui toimub äkkrünnak? % |                        |           | ... kui toimub plahvatus ja/või varing? % |                        |           | ... kui on plahvatusohtlik olukord? % |                        |           | ... kui tehakse pommiähvardus? % |                        |           |
|--|-------------------------------|------------------------|-----------|-----------------------------|------------------------|-----------|---|------------------------|-----------|---------------------------------------|------------------------|-----------|----------------------------------|------------------------|-----------|
|  | Jah                           | Osa-<br>liselt         | Ei        | Jah                         | Osa-<br>liselt         | Ei        | Jah                                       | Osa-<br>liselt         | Ei        | Jah                                   | Osa-<br>liselt         | Ei        | Jah                              | Osa-<br>liselt         | Ei        |
| <b>Õpilaste arv koolis</b>             |                               |                        |           |                             |                        |           |   |                        |           |                                       |                        |           |                                  |                        |           |
| 0-100                                  | 100                           | 0,0                    | 0,0       | 45,3                        | 33,7                   | 20,9      | 25,6                                      | 48,8                   | 25,6      | 50,0                                  | 39,5                   | 10,5      | 55,8                             | 31,4                   | 12,8      |
| 101-200                                | 97,7                          | 1,1                    | 1,1       | 50,0                        | 30,7                   | 19,3      | 35,2                                      | 40,9                   | 23,9      | 59,1                                  | 35,2                   | 5,7       | 58,0                             | 29,5                   | 12,5      |
| 201-300                                | 100                           | 0,0                    | 0,0       | 42,9                        | 38,1                   | 19,0      | 28,6                                      | 52,4                   | 19,0      | 38,1                                  | 52,4                   | 9,5       | 42,9                             | 50,0                   | 7,1       |
| 301-400                                | 93,9                          | 6,1                    | 0,0       | 63,6                        | 24,2                   | 12,1      | 30,3                                      | 42,4                   | 27,3      | 57,6                                  | 30,3                   | 12,1      | 57,6                             | 24,2                   | 18,2      |
| 401-500                                | 95,2                          | 4,8                    | 0,0       | 38,1                        | 42,9                   | 19,0      | 23,8                                      | 42,9                   | 33,3      | 38,1                                  | 42,9                   | 19,0      | 57,1                             | 23,8                   | 19,0      |
| 501-600                                | 93,8                          | 6,3                    | 0,0       | 56,3                        | 18,8                   | 25,0      | 31,3                                      | 50,0                   | 18,8      | 50,0                                  | 43,8                   | 6,3       | 62,5                             | 25,0                   | 12,5      |
| 601-700                                | 89,5                          | 10,5                   | 0,0       | 63,2                        | 26,3                   | 10,5      | 21,1                                      | 52,6                   | 26,3      | 36,8                                  | 63,2                   | 0,0       | 63,2                             | 31,6                   | 5,3       |
| 701-800                                | 97,1                          | 2,9                    | 0,0       | 29,4                        | 47,1                   | 23,5      | 20,6                                      | 47,1                   | 32,4      | 52,9                                  | 29,4                   | 17,6      | 55,9                             | 35,3                   | 8,8       |
| 801-900                                | 94,1                          | 5,9                    | 0,0       | 41,2                        | 47,1                   | 11,8      | 23,5                                      | 52,9                   | 23,5      | 64,7                                  | 29,4                   | 5,9       | 58,8                             | 35,3                   | 5,9       |
| 900- ...                               | 95,8                          | 4,2                    | 0,0       | 70,8                        | 27,1                   | 2,1       | 25,0                                      | 56,3                   | 18,8      | 52,1                                  | 43,8                   | 4,2       | 58,3                             | 37,5                   | 4,2       |
| <b>Kooliaste</b>                       | <b>Jah</b>                    | <b>Osa-<br/>liselt</b> | <b>Ei</b> | <b>Jah</b>                  | <b>Osa-<br/>liselt</b> | <b>Ei</b> | <b>Jah</b>                                | <b>Osa-<br/>liselt</b> | <b>Ei</b> | <b>Jah</b>                            | <b>Osa-<br/>liselt</b> | <b>Ei</b> | <b>Jah</b>                       | <b>Osa-<br/>liselt</b> | <b>Ei</b> |
| I kooliaste                            | 95,8                          | 4,2                    | 0,0       | 44,4                        | 34,7                   | 20,8      | 20,8                                      | 54,2                   | 25,0      | 38,9                                  | 47,2                   | 13,9      | 48,6                             | 36,1                   | 15,3      |
| II kooliaste                           | 100                           | 0,0                    | 0,0       | 59,0                        | 20,5                   | 20,5      | 33,3                                      | 41,0                   | 25,6      | 48,7                                  | 41,0                   | 10,3      | 43,6                             | 41,0                   | 15,4      |
| III kooliaste                          | 96,5                          | 2,6                    | 0,9       | 45,6                        | 39,5                   | 14,9      | 21,9                                      | 47,4                   | 30,7      | 50,0                                  | 38,6                   | 11,4      | 53,5                             | 36,0                   | 10,5      |
| Güm-<br>naasium                        | 94,9                          | 5,1                    | 0,0       | 45,8                        | 37,3                   | 16,9      | 28,8                                      | 49,2                   | 22,0      | 55,9                                  | 42,4                   | 1,7       | 66,1                             | 28,8                   | 5,1       |
| Puutun<br>kõigiga<br>võrdselt<br>kokku | 98,3                          | 1,7                    | 0,0       | 56,7                        | 28,3                   | 15,0      | 35,0                                      | 45,8                   | 19,2      | 58,3                                  | 35,0                   | 6,7       | 62,5                             | 27,5                   | 10,0      |